

**ОДЕСЬКИЙ СУСПІЛЬНИЙ ІНСТИТУТ
СОЦІАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

ЗА ПІДТРИМКИ МІЖНАРОДНОГО ФОНДУ «ВІДРОДЖЕННЯ»

Соціальне замовлення в Україні: досвід 10 років впровадження

**Збірник аналітичних та
нормативно-методичних матеріалів**

Одеса, 2011

Соціальне замовлення в Україні: досвід 10 років впровадження / Збірник аналітичних та нормативно-методичних матеріалів / Під редакцією В. І. Брудного, А. С. Крупника. – Одеса: Євродрук, 2011. – 156 с.

Це видання присвячено актуальним проблемам, ролі та значенню для розвитку громадянського суспільства України однієї з соціальних технологій, яка протягом десяти останніх років зарекомендувала себе як найбільш ефективна – соціальному замовленню.

Особлива увага у збірнику приділяється соціально-економічним та організаційно-правовим аспектам соціального замовлення, а також описується його реалізація на місцевому рівні на прикладі різних регіонів та міст України.

Матеріал призначений для широкого кола працівників органів виконавчої влади і місцевого самоврядування, представників підприємницьких структур, лідерів та активістів громадських організацій й органів самоорганізації населення, а також науковців, студентів, аспірантів – усіх, хто займається проблемами міжсекторної співпраці та розвитку громадянського суспільства в Україні.

Колектив авторів – укладачів збірника:

БРУДНИЙ Володимир Ісаакович, заступник директора Одеського суспільного інституту соціальних технологій з наукової роботи, науковий консультант ВГО «Асоціація сприяння самоорганізації населення», доктор філософії.

КРУПНИК Андрій Семенович, директор Одеського суспільного інституту соціальних технологій, в. о. голови Всеукраїнської громадської організації «Асоціація сприяння самоорганізації населення», доцент кафедри державного управління і місцевого самоврядування Одеського регіонального інституту державного управління НАДУ при Президентові України, кандидат політичних наук.

Збірник виданий за фінансової підтримки Міжнародного фонду «Відродження» в рамках проекту «Соціальне замовлення – ефективний інструмент місцевого розвитку».

© Брудний В.І., Крупник А. С., 2011

© Одеський суспільний інститут соціальних технологій, 2011

ЗМІСТ

ВСТУП	5
1. Роль і місце соціального замовлення у системі міжсекторного соціального партнерства	6
2. Історія впровадження соціального замовлення в Україні	10
3. Міжнародний досвід застосування соціального замовлення	15
4. Соціальне замовлення як інструмент реалізації нової соціальної політики в Україні	18
5. Економічні переваги соціального замовлення	21
6. Організаційні переваги соціального замовлення	22
7. Соціально-економічні переваги соціального замовлення	24
8. Правове обґрунтування застосування соціального замовлення	26
8.1. Характер правовідносин між сторонами соціального замовлення	26
8.2. Конкурсні засади соціального замовлення	28
8.3. Основні стадії життєвого циклу соціального замовлення	29
8.4. Аналіз придатності чинної нормативно-правової бази України для впровадження соціального замовлення	30
9. Пріоритетні області соціальної сфери для впровадження соціального замовлення	33
10. Технологічні аспекти використання механізму соціального замовлення на місцевому рівні	35
10.1. Підготовка до впровадження механізму соціального замовлення	35
10.2. Основні принципи і підходи до впровадження механізму соціального замовлення	36
10.3. Підготовка соціального замовлення	37
10.4. Визначення виконавців соціального замовлення	38
10.5. Організація виконання соціального замовлення	41
10.6. Оцінка результатів виконання соціального замовлення	42
10.7. Інформаційне та організаційно-економічне забезпечення застосування соціального замовлення	42
11. Аналіз впровадження механізму соціального замовлення у містах та регіонах України	45
11.1. Мета, завдання та методика дослідження	45

11.2. Аналіз практики впровадження соціального замовлення в Україні	48
11.3. Висновки за підсумками проведеного дослідження	58
12. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Соціальне замовлення в Україні: досвід 10 років впровадження»:	61
12.1. Програма Конференції	61
12.2. Короткий зміст виступів учасників Конференції	65
12.3. Резолюція Конференції	87
Висновки та рекомендації	90
Додаток А. Міста та області України, де у період 2000-2010 років впроваджено механізм соціального замовлення та його модифікації.....	94
Додаток Б. Модельний проект рішення міської ради про запровадження механізму соціального замовлення у місті	95
Додаток В. Модельна Пояснювальна записка до проекту рішення міської ради про запровадження механізму соціального замовлення у місті	96
Додаток Г. Модельний проект Положення про соціальне замовлення для міст України	97
Додаток Д. Рішення Одеської обласної ради «Про затвердження Положення про соціальне замовлення»	133
Додаток Е. Проект Закону України «Про соціальне замовлення»	134
Додаток Є. Пояснювальна записка до законопроекту «Про соціальне замовлення»	145
Додаток Ж. Визначення основних термінів	147
Короткі відомості про Одеський суспільний інститут соціальних технологій	153

ВСТУП

Соціально-економічна ситуація, що склалася за часи існування незалежної України, продиктувала нагальну необхідність та створила реальні організаційно-політичні передумови для розробки і впровадження такої ефективної соціальної технології співпраці влади з громадськими та іншими некомерційними організаціями, як соціальне замовлення.

Саме соціальне замовлення як економіко-правова форма реалізації цільових соціальних програм і соціальних проектів, спрямованих на вирішення найбільш соціально-значущих проблем загальнодержавного та місцевого значення, дає можливість розробляти і реалізовувати ці програми найбільш ефективним чином за рахунок бюджетних та інших додатково залучених коштів через визначення виконавців на конкурсній основі.

При цьому характерною особливістю механізму соціального замовлення є те, що його виконавцями є некомерційні, у першу чергу громадські та благодійні організації, органи самоорганізації населення, створення і діяльність яких регламентовано Законами України «Про об'єднання громадян», «Про благодійність та благодійні організації», «Про молодіжні та дитячі громадські організації», «Про органи самоорганізації населення» та ін.

Усі ці організації мають статус неприбуткових, тобто таких, де усі доходи витрачаються на вирішення статутних завдань і соціальних проблем. Отже, головним принципом соціального замовлення є принцип переважного витрачання бюджетних та небюджетних ресурсів, призначених для соціальних потреб, не на утримання бюджетних закладів і установ, а на фінансування безпосередньо соціальних послуг через цільові соціальні програми.

Це робить соціальне замовлення одним із самих економічних шляхів витрачання коштів на розв'язання соціальних проблем суспільства. Цьому сприяє не тільки чітко розроблена фінансово-договірні, а й організаційно-процедурна складова механізму соціального замовлення.

Дане видання присвячено вивченню досвіду практичного 10-річного використання механізму соціального замовлення у містах та в регіонах України, де цей механізм впроваджено і на цей час впроваджується.

1. РОЛЬ І МІСЦЕ СОЦІАЛЬНОГО ЗАМОВЛЕННЯ У СИСТЕМІ МІЖСЕКТОРНОГО СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА

Термін «соціальне партнерство» – відносно новий на пострадянському просторі. Однак на сьогоднішній день існують і широко застосовуються два незбіжних тлумачення цього терміну, які умовно можна назвати тред-юніоністським і міжсекторним.

Тред-юніоністський варіант трактування терміну «соціальне партнерство» характеризує взаємодію роботодавців, найманих працівників в особі профспілок, які захищають їх права, та органів державної влади і місцевого самоврядування з метою обговорення, вироблення і прийняття рішень з соціально-трудоваих і пов'язаних з ними економічних питань, недопущення конфліктів і забезпечення суспільної злагоди.

У цьому варіанті соціального партнерства, як видно з визначення, проблеми соціальної сфери фактично виведені за рамки соціальної взаємодії і пріоритет відданий сфері соціально-трудоваих відносин.

На загальнодержавному та місцевому рівнях цей вид соціального партнерства реалізується у формі тристоронніх комісій, діяльність яких фактично не зачіпає такі важливі сфери суспільного життя, як соціальне забезпечення, соціальне страхування, соціальний захист населення.

Міжсекторний варіант терміну «соціальне партнерство» означає налагодження конструктивної взаємодії між трьома секторами, які представляють різні складові суспільства: державними структурами, комерційними підприємствами та некомерційними організаціями.

Представники кожного з цих трьох секторів мають різні можливості та ресурси для вирішення соціальних проблем, в них часто різні уявлення про саму природу цих проблем. Але, незважаючи на усі відмінності, співпраця секторів є необхідною, оскільки ані держава, ані бізнес, ані громадськість не можуть поодиноці впоратися із вирішенням зазначених проблем.

Автори цієї роботи є прихильниками міжсекторного варіанту терміну «соціальне партнерство», який далі вживається саме в цьому значенні.

В ході опитувань державних і муніципальних службовців, проведених в різних регіонах Росії, в якості головних причин, що заважають взаємодії державного і некомерційного секторів, найчастіше називалися три: відсутність коштів (50-80% опитаних); непоінформованість один про одного (50-65% опитаних); невідміння співпрацювати (55-65% опитаних).

Аналогічні тенденції характерні і для України. Досвід роботи в організаціях «третього сектору» свідчить про те, що ефективність соціального партнерства некомерційних організацій (НКО) з державними структурами значною мірою залежить саме від рівня розвитку цих організацій.

Для кращого розуміння специфіки і механізмів взаємодії доцільно нагадати варіант класифікації НКО залежно від рівня (стадії) їх розвитку. Слід,

правда, зауважити, що ця схема умовна і охоплює, насамперед, організації, які безпосередньо займаються соціальною роботою з населенням.

Перший рівень (інформаційний етап розвитку НКО). Організація тільки починає працювати у «третьому секторі», створена команда, яка активно шукає інформацію про методи роботи та можливі «ніши», в яких у подальшому буде працювати. Основне завдання на цьому етапі – поширення інформації про свої передбачувані можливості, плани, місію. На цьому етапі визначаються й уточнюються цільові соціальні групи.

Проводяться тренінги з фандрайзінгу (залучення ресурсів), з питань роботи з персоналом, освоєння стратегічного планування і т.д. Крім таких форм взаємодії з владою, як пільги по оренді приміщення, найбільш поширеною формою партнерства на цьому рівні є гранти, які спрямовуються, перш за все, на підтримку діяльності НКО.

На цьому рівні, як правило, не йдеться про реальне партнерство між НКО і владою – скоріше, про налагодження контактів. Саме на цей рівень НКО і спрямовані зазвичай заходи типу «ярмарки соціальних проектів». На жаль, часто невідповідність між актуальним для «третього сектора» завданням партнерства і низьким рівнем подібних заходів призводить до ще більшого зміцнення влади у своїх патерналістських відносинах до «третього сектору».

Уявлення про «третій сектор» в Україні тільки як про систему, в якій переважна більшість організацій знаходиться на першому рівні, досить поширене серед багатьох посадових осіб.

Другий рівень (маркетинговий етап). Організація зайняла свою нішу у соціальній сфері. Основне завдання – вбудуватися в муніципальну або державну систему соціальних послуг. В організації налагоджений бухгалтерський облік, фінансова звітність. Вона реалізує грантові програми, має професійний штат. У неї чіткий графік роботи з клієнтами і вона виконує роботу з ними на постійній основі.

Тут виникає нагальна потреба мати постійне джерело фінансування, оскільки гранти є тимчасовими джерелами існування, пріоритети у грантових організаціях змінюються, а потік представників цільових груп, що звертаються по соціальні послуги, залишається. І якщо НКО не організує роботу на постійній основі як елемент соціальної інфраструктури, така організація довго існувати не зможе.

Саме на цьому рівні розвитку виникає необхідність впровадження соціального замовлення та самофінансування. Навчання таких організацій має бути спеціалізованим і спрямованим на розробку не загальних, а прив'язаних саме до цієї організації механізмів самофінансування. Тільки на цьому рівні розвитку НКО можна говорити про реальне соціальне партнерство. Адже, коли організація вбудована у систему соціальних послуг і без неї частина населення не зможе отримувати певний вид послуг, саме тоді можна розмовляти з владою «на рівних».

Третій рівень (законодавчий етап). Організація має високий рівень стабільності. Постійна робота з клієнтами дозволяє говорити про реальне бачення нею ситуації. Організація може не тільки надавати послуги, але й виходити із зваженими і реальними законодавчими ініціативами, спрямованими на просування інтересів своєї цільової соціальної групи та інших аналогічних організацій.

Четвертий рівень (етап злиття з владою). На цьому етапі можливі два сценарії. Перший – організація стає настільки сильною і професійною, що починає впливати на прийняття владних рішень. Проте найбільш поширений сценарій в Україні – перехід керівника або частини персоналу організації у владні структури. У цьому випадку організація ризикує стати додатком владних інтересів свого керівника.

На цьому етапі розвитку НКО з'являється спокуса елітаризму. Але якщо НКО стає залежною і підпорядкованою владі, вона перестає захищати інтереси тих соціальних груп, які представляє, і стає по суті «наглядачем» над цими групами.

Є ще один можливий варіант соціального партнерства між НКО і владою. На підході виборча кампанія 2012 року і влада знову дивиться у бік електорату. Ці умови розвитку соціального партнерства не можна не враховувати. І в подальшому просуванні та налагодженні механізму соціального партнерства в Україні «електоральна цінність» організації може переважити її професійну цінність при вирішенні питання про надання їй, наприклад, соціального замовлення, пільг і ресурсів.

За даними аналізу зарубіжного та вітчизняного досвіду соціального партнерства та міжсекторної взаємодії, можна зазначити, що не володіючи інформацією про специфіку, правові основи і проблеми діяльності іншої сторони, неможливо будувати не тільки працездатні механізми взаємодії, а й вступати у будь-які взаємоприйнятні форми співробітництва.

Крім того, якщо не навчитися чітко, докладно і аргументовано характеризувати власну організацію, її чесноти і результати діяльності, то неможливо розраховувати на серйозні партнерські відносини. Простіше й ефективніше будувати взаємодію (особливо у соціальній сфері), якщо сторони добре обізнані про потреби конкретної (а не абстрактної) цільової соціальної групи населення, що проживає в зоні безпосередньої діяльності та відповідальності сторін.

Як показує досвід, механізми соціальної взаємодії держави з НКО повинні будуватися таким чином, щоб чітка, злагоджена і недвозначна система правових норм забезпечувала взаємодію, а процедури розробки і реалізації соціальних програм і проектів були відкритими і контрольованими громадськістю.

Треба також забезпечити різноманітні форми і способи фінансування з різних джерел на базі відкритих конкурсів, а також фіксовані та узгоджені правила оцінки, звітності та контролю за ходом виконання взаємних зобов'язань сторін.

Усім цим вимогам повною мірою відповідає механізм соціального замовлення, як одна з найбільш ефективних форм соціальної взаємодії органів влади та НКО на основі підтримки конструктивної ініціативи громадян.

Роль держави або місцевої влади тут полягає у визначенні пріоритетів соціальної політики, формуванні цільових соціальних програм, розміщенні на конкурсній основі соціальних замовлень на їх виконання та контролі за виконанням соціальних контрактів.

Соціальний контракт укладається між замовником, що виступає від імені органу державної влади або місцевого самоврядування, та НКО, яка перемогла на конкурсі. При цьому обов'язково враховується підготовленість, організаційна спроможність, професіоналізм організації.

У свою чергу НКО може на договірній або іншій основі залучати до здійснення соціального замовлення спонсора в особі суб'єкта підприємницької діяльності або грантової організації.

Таким чином, частина функцій держави у соціальній сфері передається «третьому сектору» та бізнесу, що знижує адміністративні й інші бюджетні витрати і дозволяє більш економно використовувати ресурси.

2. ІСТОРІЯ ВПРОВАДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАМОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Мабуть, закономірно, що родоначальницею соціального замовлення в Україні стала саме Одеса – місто, яке знамените своїми традиціями милосердя, благодійності, соціального партнерства.

Одна з перших громадських організацій Росії – Одеське жіноче благодійне товариство, створене у 1829 році княгинею К.К. Воронцовою, спираючись на фінансову підтримку своїх знаменитих піклувальників, тісно співпрацювало з Одеським Наказом громадського піклування (по суті – муніципальним управлінням соціального захисту).

Вже у 1852 році в Одесі діяло понад 200 благодійних організацій – більше, ніж у будь-якому іншому місті України. Ці організації узяли на себе турботу про знедолених дітей, інвалідів, жебраків, бідних студентів, самотніх матерів.

Створений в Одесі у вересні 1994 р. міський Центр соціальної допомоги став по суті дієвим штабом суспільно-муніципальної системи соціального порятунку десятків тисяч одеситів, які потребували соціальної підтримки. Центр працював за договорами про спільну діяльність більш ніж зі 100 підприємствами міста, які надавали соціальні послуги його підопічним. Навколо Центру об'єдналося понад 100 громадських і благодійних організацій, які створили згодом Одеську Асоціацію Милосердя.

Перша міжнародна конференція з проблем соціальної допомоги, що відбулася 21-23 жовтня 1996 року в Одесі, керуючись метою об'єднання зусиль та ресурсів державних служб, суб'єктів підприємницької діяльності та некомерційних організацій, вирішила розробити та прийняти Положення про державне соціальне замовлення.

У лютому 1997 року на «круглому столі», організованому благодійним фондом «Дорога до дому» під егідою Одеської Асоціації Милосердя представники НКО міста, депутати міської ради та працівники міськвиконкому обговорили проект положення про муніципальне соціальне замовлення, підготовлене членом Одеської Асоціації Милосердя – Асоціацією підтримки громадянських ініціатив «Ковчег».

Усі були однакові в думці, що соціальне партнерство необхідно розвивати, що влада і НКО повинні спільно вирішувати соціальні проблеми, які стоять перед містом. Схвалений проект Положення було передано в комісії міської ради.

Однак відсутність на той момент достатньої законодавчої бази в Україні, різке погіршення фінансово-економічного стану в країні і проблеми нестачі бюджетних ресурсів, які виникли у зв'язку із цими явищами, відсунули на невизначений термін ідею впровадження механізму соціального замовлення, технологія застосування якого була, до того ж не до кінця розроблена.

Але фактично вже тоді основні принципи соціального замовлення широко застосовувалися у практиці взаємодії одеської міської влади з некомерційними організаціями.

Зокрема, за рахунок бюджетних, позабюджетних і спонсорських коштів міськвиконком через міський Центр соціальної допомоги практикував такі форми взаємодії з організаціями-членами Одеської Асоціації Милосердя, як: фінансування заходів, що проводяться НКО; спільна розробка та реалізація програм соціальної допомоги; надання фінансової, натуральної, побутової, медико-соціальної та інших видів допомоги соціально незахищеним громадянам через НКО, які представляють їх інтереси; надання НКО в оренду приміщень на пільгових умовах і безкоштовно, оплата за них комунальних послуг; безкоштовна передплата НКО на періодичні видання, забезпечення безкоштовними квитками на культмасові заходи; оплата праці активу ветеранських організацій тощо.

В результаті за підсумками 1997 року доля коштів, спрямованих на надання соціальної допомоги усім категоріям нужденних у місті з небюджетних джерел склала 48% від усього обсягу виконання програми соціальної допомоги, і лише 52% склали бюджетні кошти.

У 1998 році відбулася ще одна спроба впровадження соціального замовлення. На цей раз в Черкасах. Асоціація фахівців промислового менеджменту адаптувала одеське Положення і також передала його у комісії міської ради і в антимонопольний комітет. Однак і на цей раз соціальне замовлення залишилося лише теоретичною спробою законодавчо оформити партнерські взаємини між владою і «третім сектором».

У період з 1997 по 1999 рік ідея соціального замовлення залучає все більше число прихильників як в органах влади, так і серед НКО. У липні 1999 р. в Одесі пройшла міжнародна конференція на тему: «Законодавство, влада, НКО», присвячена впровадженню на території СНД нових соціальних технологій і законодавчим ініціативам НКО.

На цій конференції, проведеній в рамках програми «Інформаційний простір громадянського суспільства як інструмент інтеграції» за підтримки Демократичної програми ТАСІС, брали участь представники НКО і державних установ України, Росії, Молдови, Узбекистану, Таджикистану. Були обговорені та сформульовані основні стратегічні напрямки діяльності НКО у розбудові громадянського суспільства.

Одним із пріоритетних напрямів реформування соціальної сфери та підвищення ролі НКО в житті суспільства визначено впровадження механізму соціального замовлення. Таким чином, конференція послужила черговим поштовхом до активізації діяльності з впровадження соціального замовлення в Україні.

На початку 2000 р. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти», який розширив правове поле для взаємодії на договірній основі органів державної влади та місцевого самоврядування з підприємствами та організаціями усіх форм власності у сфері забезпечення товарами, роботами і послугами соціального призначення.

У 2000 році Фонд Чарльза Стюарта Мотта підтримав проект «Соціальне замовлення – шляхи реформування соціальної сфери в Україні» Асоціації підтримки громадянських ініціатив «Ковчег».

В рамках цього проекту у 2000 році Асоціація «Ковчег» спільно з Одеським суспільним інститутом соціальних технологій за підтримки постійної комісії Одеської міської ради з удосконалення структури управління містом провели ґрунтовні дослідження у сфері застосування соціального замовлення за кордоном, ретельно вивчили досвід Росії.

За ініціативою комісії розробка Положення про соціальне замовлення була включена в план роботи Одеської міської ради на 2000 рік. Через значну складність і особливу значущість питання впровадження соціального замовлення для подальшої долі «третього сектора» і усієї соціальної сфери України розробка комплексу нормативних, аналітичних та організаційно-методичних документів велася поетапно. При цьому були розроблені такі документи:

- 1) Соціально-економічне обґрунтування застосування соціального замовлення в Україні;
- 2) Правовий висновок про можливість застосування соціального замовлення в Україні;
- 3) Проект Положення про соціальне замовлення в місті Одесі з усім комплектом організаційно-методичних документів;
- 4) Проект Положення про соціальне замовлення в Одеській області;
- 5) Проект Закону України «Про соціальне замовлення».

Враховуючи суттєві відмінності нормативно-правової бази та адміністративно-територіального устрою України від Росії, одеські розробники запропонували нову оригінальну схему дії соціального замовлення, заново розробили увесь термінологічний апарат, додатково ввели конкурс розробників соціальних проектів та, виходячи з реальних соціально-економічних і соціально-політичних особливостей розвитку українського суспільства, детально опрацювали усі базові принципи та технологічні процедури застосування соціального замовлення.

Проекти документів, підготовлені для винесення на сесію міської ради, попередньо розглядалися в усіх постійних депутатських комісіях, управліннях і службах міськвиконкому, обговорювалися на семінарах за участю депутатів і представників НКО. При підготовці остаточної редакції документів були враховані усі цінні пропозиції, у тому числі ті, що надійшли від представників Харкова, Черкас, Дніпропетровська, які відвідали Одесу напередодні сесії Одеської міської ради.

10 серпня 2000 року Одеська міська рада, розглянувши матеріали про соціальному замовленню, представлені постійною комісією з удосконалення структури управління містом, одногослосно ухвалила своїм рішенням № 1440-XXIII «Положення про соціальне замовлення у місті Одесі». Цей день вважається днем народження соціального замовлення в Україні.

Міськвиконкому було доручено в двомісячний термін підготувати пропозиції щодо реалізації механізму соціального замовлення вже у 2000 році, визначивши орієнтовні обсяги необхідних для цього бюджетних коштів.

Істотний поштовх у просуванні в Україні ідеї соціального замовлення дала перша міжнародна конференція з питань соціального замовлення, яка відбулася в Одесі у вересні 2000 року. На конференції були підбиті перші підсумки впровадження цього механізму у вітчизняну практику та обговорено розроблений фахівцями Інституту соціальних технологій та Асоціації «КОВЧЕГ» проект Закону України «Про соціальне замовлення», а також прийнято звернення до Верховної Ради України щодо прискорення прийняття цього Закону.

Завдяки зусиллям активістів неурядових організацій і депутатів місцевих рад ініціатива щодо впровадження механізму соціального замовлення отримала підтримку та розвиток ще у ряді регіонів України, у т.ч. в 2001 році в місті Харкові було затверджено Положення про міський конкурс соціальних програм громадських та благодійних організацій. В розвиток цієї тенденції у 2003 році Хмельницькою міською радою було затверджено Положення про міський конкурс соціальних проектів та програм неприбуткових організацій, яким в місті запроваджувалася система муніципальних грантів, у тому числі соціального спрямування.

Протягом 2004-2006 років з використанням досвіду міста Одеси механізми соціального замовлення були запроваджені та формалізовані в Миколаєві, Вознесенську та деяких інших містах Миколаївської області. 2005 року конкурсні процедури залучення НКО до вирішення актуальних соціальних проблем, були прийняті в містах Києві та Чернігові (в рамках конкурсної процедури підтримки проектів молодіжних та дитячих громадських організацій), а також у Чернівцях (із використанням уже накопиченого на той час в Україні досвіду).

Уперше в Україні у 2005 році Дніпропетровська обласна рада у межах обласної Програми підтримки розвитку організацій громадянського суспільства ухвалила механізм соціального замовлення на обласному рівні.

Деякі положень про впровадження механізмів соціального замовлення та муніципальних грантів були прийняті різними містами протягом 2007 – початку 2008 років. Так, в 2007 році у Львові було прийнято Порядок проведення конкурсів соціально-культурних проектів (як самостійна розробка на основі узагальнення існуючого в Україні досвіду).

Того ж року в місті Алчевську Луганської області було розроблене (здебільшого, з використанням одеської моделі) і прийняте Положення про міський конкурс соціальних проектів, а в містах Кам'янець-Подільський Хмельницької області та Сарни Рівненської області – положення про впровадження системи муніципальних грантів для неурядових організацій. Також у 2007 році відбувся перший конкурс соціальних проектів у місті Кременчук Полтавської області. На початку 2008 року Положення про

міський конкурс соціальних проектів для громадських організацій було прийняте у місті Комсомольськ Полтавської області.

Також відповідні регулюючі документи щодо впровадження механізмів соціального замовлення, окрім згаданих вище, були прийняті у таких містах як: Боярка (Київська обл.), Донецьк, Луцьк, Сімферополь, Синельникове (Дніпропетровська обл.), Бердянськ (Запорізька обл.) та інших.

Починаючи з 2008 року, Донецькою обласною радою щорічно ухвалюються умови і проводиться обласний конкурс міні-проектів місцевого розвитку, який є також своєрідною модифікацією конкурсу соціального замовлення.

Повний перелік міст і областей України, де у період 2000-2010 років впроваджено механізм соціального замовлення та його модифікації, наведено у додатку А.

3. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАМОВЛЕННЯ

Соціальне замовлення у тій формі, в якій воно реалізується у розвинених країнах, є одним з численних механізмів взаємодії між НКО і владою як на місцевому, так і на державному рівні. Зокрема, європейський та американський досвід місцевого самоврядування, цей досвід постійної боротьби людей за право самим вирішувати свої проблеми, дозволив закріпити найбільш ефективні механізми участі населення у вирішенні проблем суспільства.

Як уже не раз зазначалося, НКО виконують дві основні функції: перша – роль посередника між окремими людьми, різними групами і державою; друга – посилення громадянського суспільства, щоб воно могло виконувати свою місію протидії при природній тенденції держави і бюрократії до розширення сфери свого впливу і контролю, іншими словами – це функція захисту та реалізації індивідуальних прав і свобод громадян.

Виходячи з усвідомлення важливості цих функцій НКО, демократичні уряди і громадськість прагнуть розширити сферу діяльності організацій «третього сектору». Наділення громади певною мірою влади – основна мета розвитку соціального партнерства. Це сприяє розширенню індивідуальних свобод та відповідальності в економічній сфері, що супроводжується збільшенням вимог громадського контролю над політиками і державою.

Тобто, процес розвитку соціального партнерства сприяє демократичній трансформації, структурним економічним і політичним реформам, які роблять державу підзвітною своїм громадянам. В результаті громадяни отримують довгострокову вигоду, а не тільки тимчасове поліпшення своєї економічної ситуації в рамках існуючої системи. Отже, підвищення соціальної активності громадян у поєднанні з кризою можливостей держави – ось дві основні умови, які дозволяють НКО стати провідною силою суспільного розвитку.

За оцінками американських фахівців, майже третина коштів, які обертаються в некомерційному секторі США, складають кошти, які надійшли від держави через систему соціальних контрактів. У Німеччині ця частка досягає 70, у Франції 80 відсотків. У ФРН взагалі після возз'єднання Німеччини майже усі будинки престарілих та інші соціальні заклади колишньої НДР, що раніше знаходилися у віданні державних соціальних управлінь, були передані благодійним організаціям.

Точно так само вчинили і з лікарнями, і з дитячими садками, які стали установами при некомерційних організаціях або самостійними некомерційними організаціями. Усі ці установи були передані НКО разом із персоналом, обладнанням і, що особливо важливо, зі своїми бюджетами. Державі ж відведена роль законодавця, який встановлює правила взаємин у соціальній сфері і в окремих випадках – посередника.

Досвід країн, які пройшли аналогічний нашому етапу у своєму розвитку, (Угорщина, Польща, Чехія, Словаччина та ін), свідчить, що держава, яка не в

зможі належним чином фінансувати соціальну сферу, має рішуче ставати на шлях реформування своєї соціальної політики за трьома основними напрямками.

По-перше, це роздержавлення соціальної сфери та максимальне звільнення держави від функцій безпосереднього надання громадянам соціальних послуг з перекладанням цих обов'язків на некомерційні структури суспільства, як це має місце у розвинених країнах світу.

По-друге, формування ринку соціальних послуг з реальною конкуренцією їх виробників, внаслідок чого, підвищується якість і знижуються витрати на виробництво соціальних послуг. А це забезпечує більш економне використання тих мізерних коштів, які держава в змозі виділити на соціальні потреби. У цих умовах завдання держави – зробити так, щоб некомерційним і комерційним структурам було вигідно вкладати свої ресурси в соціальну сферу. Причому тут поряд з фінансовими маються на увазі і матеріальні, фізичні, інтелектуальні та інші ресурси.

По-третє, впровадження комплексної системи соціального замовлення. Така форма взаємодії держави з некомерційними організаціями в сучасних умовах поширена в усіх цивілізованих країнах. У США, наприклад, система соціальних контрактів як форма реалізації соціального замовлення є другим за масштабами джерелом фінансування некомерційних організацій – після їх власної господарської діяльності. Це не просто виділення коштів на вирішення соціально значущих завдань, а цілеспрямоване на конкурсній основі надання ресурсів організаціям, які найбільш ефективно працюють у соціальній сфері. Тим самим адміністрація США економить бюджетні кошти.

Наприклад, у ФРН місцева влада фінансує некомерційні організації при наявності чітко розроблених програм і кошторисів витрат в обов'язі, що не перевищує 80% витрат на персонал, і до 70% усіх інших витрат. Кошти, яких не вистачає, організація повинна знайти сама.

Для НКО України в пострадянському просторі досвід соціального партнерства США і Європи не може бути поки що використано у повному обсязі. Суми коштів, які некомерційні організації у вигляді фінансової допомоги отримують від держави, становить лише приблизно 10% бюджету НКО. Тому впровадження системи соціального замовлення викликало значний інтерес серед найбільш прогресивних НКО Україні. Причому інтерес саме практичний.

Спостереження за тим, з якими проблемами стикаються НКО Росії у просуванні соціального замовлення, дозволило по-новому оцінити динаміку розвитку взаємодії між владою і НКО. Зокрема, враховано вдалий досвід з проведення ярмарок НКО, які багато в чому сприяли впровадженню соціального замовлення, а також невдачі з прийняттям федерального Закону про соціальне замовлення.

Стали також очевидними основні складнощі, які виникають при просуванні соціального замовлення на пострадянському просторі. До них належать:

1. Непідготовленість влади до взаємодії з НКО, незнання їх можливостей і стану «третього сектору»;

2. Несприйняття владою «третього сектора» як реальної суспільної сили, з якою необхідно рахуватися, а тим більше виходити на рівноправні партнерські відносини;

3. Переважання внутрішньовідомчих інтересів та небажання влади ділитися бюджетними коштами. Це особливо проявляється, коли при прийнятті «Положення про соціальне замовлення» проти цього виступають саме представники соціальних комісій та управлінь.

4. Фахова неготовність багатьох НКО до спільного із владою виконання серйозних завдань у межах соціальних проектів, відсутність в них досвіду роботи в умовах держказначейського супровіду витрачання бюджетних коштів.

У відсутність традицій партнерської взаємодії між державою і НКО соціальне замовлення стало першим правовим механізмом, який регулює фінансові та інші взаємини між НКО і владою у вирішенні соціальних проблем. Таким чином, поширення соціального замовлення стає важливим політичним кроком у напрямку розвитку реального міжсекторного соціального партнерства.

4. СОЦІАЛЬНЕ ЗАМОВЛЕННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ НОВОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Не можна стверджувати, що держава, місцеві органи влади нічого не роблять для виходу з кризи. Але вживані ними кроки багато у чому непослідовні, носять некомплексний, різновекторний характер, не враховують регіональних особливостей та матеріального становища тих верств населення, інтереси яких зачіпають реформи.

Що стосується підтримки населення, то тут мова йде не стільки про розуміння сенсу реформ або їх моральну підтримку, скільки про безпосередню масову участь найбільш соціально активних громадян у практичному здійсненні суспільних перетворень.

Тут необхідні деякі додаткові пояснення.

а) Дотепер найпоширенішим видом взаємодії держави і виробника соціальних послуг залишається цільове фінансування. Ця форма реалізації соціальної політики склалася ще за радянських часів, коли одне й те саме комунальне підприємство або установа з року в рік виконує певні роботи.

При такій формі контроль з боку виконавчої влади за якістю цих послуг мінімальний, а громадський – номінальний. Конкурентність та конкурсність відсутні. Але кошти активно витрачаються і начебто справа рухається уперед.

б) Ініціаторами застосування соціального замовлення для вирішення тієї чи іншої соціальної проблеми можуть виступати як органи влади, так і представники громадськості. Пропозиції щодо розробки соціального проекту, спрямованого на вирішення цієї проблеми, мають містити можливі способи її вирішення, терміни реалізації тощо.

Ініціатор визначає потреби в різних видах ресурсів і можливі джерела їх забезпечення, а також дає попередню оцінку соціально-економічної ефективності та наслідків реалізації проекту.

Орган державної влади або орган місцевого самоврядування у свою чергу приймають рішення про підготовку цільової соціальної програми і визначають державного (муніципального) замовника, який надалі нестиме відповідальність за підготовку та реалізацію цільової програми і контроль виконання соціальних проектів.

Замовник дає виконавцям доручення (соціальне замовлення) у вигляді контракту (договору), що визначає права та обов'язки замовника і виконавця у процесі вирішення проблеми.

в) Практика показує, що найбільш адекватною цивільно-правовою основою виконання соціального замовлення є договір (контракт) про оплатні послуги, який укладається між органом державної влади або органом місцевого самоврядування та юридичною особою.

Організаційною основою соціального замовлення є цільова соціальна програма. При цьому на відміну від кошторисно-бюджетного фінансування кошти у системі соціального замовлення виділяються не на фінансування

утримання установи (організації), а на здійснення комплексу заходів з вирішення певних соціальних проблем.

Такий програмний метод вирішення проблем має ряд переваг і, в першу чергу, він дозволяє більш точно у порівнянні із методами відомчого фінансування розрахувати обсяг ресурсів (фінансових, інтелектуальних, кадрових), необхідних для вирішення цих проблеми, заощаджуючи кошти.

Відомче фінансування неминуче має рутинний характер, тоді як програмний метод незамінний при вирішенні нових або міжвідомчих проблем. Перебудова бюджетного процесу у напрямку збільшення частки коштів, що виділяються на цільові програми, і відмова від залишкового принципу їх фінансування – поки найскладніша, але і найактуальніша проблема на шляху впровадження соціального замовлення.

г) Необхідно також зазначити, що специфіка соціального замовлення, зокрема, можливість участі в його виконанні некомерційних організацій і неможливість отримання прибутку при наданні багатьох соціальних послуг потребує прийняття **спеціального закону** про соціальне замовлення, тим більше що соціальне замовлення поки що не має легалізованого визначення у нашому законодавстві.

Необхідність прийняття закону диктується і потребою введення у практику його здійснення такого обов'язкового елемента як відкриті публічні конкурси на визначення виконавця соціального замовлення і, найголовніше, – зміна традиції фінансування соціальних програм за залишковим принципом.

д) Враховуючи, що соціальне замовлення є формою вирішення соціально значущих проблем, впровадження цього механізму у країні має здійснюватися на усіх рівнях: загальнодержавному, регіональному, муніципальному.

Для цього передбачається: внесення відповідного законопроекту до Верховної Ради через профільні комітети; розробка положення про конкурс на право виконання соціального замовлення, положення про незалежні експертні ради, про систему соціальних стандартів та інші необхідні документи.

При розробці зазначених документів має враховуватися світовий досвід, коли держава бере на себе підтримку і фінансування тільки так званих модельних проектів, інноваційних, оригінальних розробок некомерційних організацій. Решта проектів має підтримуватися на рівні областей, районів, міст.

Концепція авторів впровадження соціального замовлення будується на пріоритетності саме місцевого рівня управління у вирішенні соціальних проблем населення, коли люди повинні отримувати необхідну підтримку, головним чином, в тому середовищі, де живуть і працюють і де легше оцінити їх реальний стан та реальні потреби.

Ми виходимо з того, що муніципальна соціальна політика більш технологічна, економічна, ефективна і наближена до споживача. У зв'язку із

цим крім закону передбачається розробка та впровадження відповідних нормативних документів на регіональному і муніципальному рівнях, тим більше, що Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» надає для цього органам місцевого самоврядування необхідні повноваження.

5. ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕВАГИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАМОВЛЕННЯ

Економічні переваги впровадження соціального замовлення перед іншими формами вирішення соціально значущих завдань визначаються такими факторами:

1) *Залучення додаткових ресурсів* у сферу розв'язання соціальних проблем, на які спрямоване соціальне замовлення. Якщо у сферу вирішення соціально значущих завдань впроваджується механізм соціального замовлення, то за умовами конкурсу його переможець (він же і виконавець соціального замовлення) має додатково залучити певну суму небюджетних коштів (залежно від умов конкурсу).

Це зменшує навантаження на бюджет, допомагає залучити додаткові небюджетні кошти на фінансування соціальної сфери і перекладає частину матеріальної відповідальності на плечі некомерційних організацій. Подібна практика досить поширена за кордоном, причому в досить стабільних і процвітаючих країнах. Тобто соціальне замовлення виступає в якості форми спільного державного і недержавного інвестування.

2) *Максимізація ефекту при мінімізації витрат*. Адже у некомерційних організаціях нижче рівень адміністративних і накладних витрат. Крім того, рівень оплати праці персоналу некомерційної організації жорстко не регламентований і, як правило, нижче, ніж у державних чи муніципальних установах, що надають аналогічні послуги.

3) *Конкурентність і конкурсність* як мотивуючі принципи соціального замовлення. Участь некомерційних організацій в конкурсах проектів на соціальне замовлення дає їм навички поведінки в умовах конкурентного середовища, привчає до думки, що грошей просто так не дають, навіть якщо в активі організації є корисні і гарні справи. Для того щоб виграти конкурс, необхідно вміти чітко спланувати свою майбутню діяльність, грамотно скласти кошторис передбачуваних витрат, зуміти продемонструвати свої переваги перед конкурентами.

Усе це дозволяє організаторам конкурсів соціального замовлення вибрати дійсно найбільш гідного на даний момент виконавця соціального контракту і таким чином краще застрахуватися від неефективного витрачання коштів, виділених на вирішення соціальних проблем.

6. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПЕРЕВАГИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАМОВЛЕННЯ

Розробка механізму соціального замовлення передбачає, що його економічна та соціальна ефективність при впровадженні у практику роботи органів державної влади і місцевого самоврядування дозволяє ефективніше вирішити й цілий ряд **організаційних і технологічних завдань** при реалізації соціальної політики. Зокрема:

1) *Забезпечення відкритості усіх процедур розробки та реалізації цільових соціальних програм і формування соціального замовлення.* На перший план при ініціації, розробці та реалізації цільових соціальних програм і соціальних проектів виходять механізми двостороннього обміну інформацією: від суспільства до публічної влади і назад. Більша інформаційна відкритість комплексу процедур соціального замовлення дозволяє визначити реальні та нагальні проблеми більш повно та своєчасно як з позицій відповідальної за них влади, так і з точки зору широких верств населення, кого ці проблеми безпосередньо стосуються.

2) *Деталізоване опрацювання усіх практичних процедур.* Враховуючи той факт, що основна складність механізму соціального замовлення виникає саме на етапі його практичного використання, вже на початковому етапі проводиться детальний аналіз можливих варіантів вирішення проблем і виявлення «підводних каменів». Ця умова є однією з найважливіших. Адже досить часто під виглядом «спрощення процедур» у діяльності чиновників мають місце і зловмисні дії, спрямовані на незаконне отримання прибутку.

Адже, чим відповідальніше підхід до опрацювання усіх конкурсних процедур і жорсткість критеріїв відбору, тим менше лазівок для порушників норм і бажаючих просунути своїх або поживитися за рахунок бюджету. Причому для забезпечення адекватності норм, процедур і критеріїв вимогам часу передбачено процес їх постійного удосконалення.

3) *Формування жорстких критеріїв і норм оцінки додержання процедур і контролю якості надання соціальних послуг.* Обґрунтована система критеріїв, які використовуються для оцінки тієї чи іншої програми або проекту – це основа ефективної оцінки та життєздатності цієї програми і проекту. Чіткість системи критеріальних оцінок, повнота охоплення ними істотних характеристик соціальних проектів, процедурна визначеність і незалежність експертних оцінок – це база, яка забезпечує кінцеву об'єктивність і виваженість висновків конкурсної комісії.

4) *Жорстка контрактна взаємозалежність сторін.* Розробка соціальних програм і виконання соціального замовлення розраховані на двосторонню фінансово-правову «твердість», оскільки тут мова йде, як правило, про бюджетні кошти, яких завжди катастрофічно не вистачає і використання яких жорстко контролюється державними органами.

5) *Необхідність здійснення пілотних проектів.* Оскільки пропонується соціальна технологія при здійсненні соціального замовлення супроводжу-

ється розширенням кола суб'єктів споживання бюджетних коштів, передбачається проведення пілотних проектів, у процесі яких відпрацьовуються процедури, критерії, норми і правила, а також вносяться необхідні уточнення і корективи у початкові завдання і технологічні документи.

6) Незалежна і об'єктивна зовнішня оцінка на етапі формування і реалізації соціального замовлення. Незалежна експертиза, заснована на залученні фахівців, у тому числі і недержавних структур, забезпечує більш високий рівень об'єктивності.

Зараз в нашій країні соціальні програми частіше за все формуються і виконуються практично без участі незалежних експертів, у той час як необхідність у створенні реального ринку оціночної діяльності соціальних програм не менш важлива, ніж оцінка інших об'єктів, наприклад, тих, що підлягають приватизації.

Незалежна експертиза та оцінка при розробці та реалізації програм могла би виконувати функцію, аналогічну ролі третейського суду, що характерно для будь-якого демократичного суспільства. Незалежна експертна оцінка передбачається як дійсно універсальний індикатор якості усіх процедур, пов'язаних з розробкою і реалізацією соціальних програм і соціальних проектів. А відсутність такої функції призводить до численних помилок і зловживань у середовищі чиновництва, до корупції.

7) Висока організаційна та фінансова вбудованість новацій у діючі системи. Розробка нових технологічних механізмів управління соціальною сферою враховує і здатність їх органічного вбудовування в існуючу систему фінансових відносин. Наївно і непрофесійно було би розраховувати на можливість одномоментної заміни галузевого принципу формування бюджету та фінансування соціальної сфери на програмно-цільовий. Багато в чому цьому може посприяти ухвалення окремих соціальних бюджетів.

8) Технологічна повторюваність процедур і можливість поширення позитивного досвіду на усю територію України. Пропоновані розробки щодо організаційного та технологічного впровадження соціального замовлення розраховані на повторюваність. Уніфікація процедур має бути високою, оскільки передбачається поширення цього механізму на будь-яку частину території України. Що, безсумнівно, є одним з ключових факторів оптимізації управління соціальною сферою та більш ефективного вирішення соціальних проблем в Україні.

7. СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПЕРЕВАГИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАМОВЛЕННЯ

При розробці усєї системи впровадження соціального замовлення, особливо на регіональному і муніципальному рівнях, враховується, що соціально-політична ефективність впровадження соціального замовлення у практику взаємовідносин владних органів і некомерційних організацій визначається такими обставинами:

1) Впровадження механізму соціального замовлення веде до підвищення адресності, доступності та масовості соціальних програм. Це забезпечується, насамперед, інформаційною доступністю для громадськості усіх етапів цільового соціального планування та здійснення соціального замовлення: ініціювання, формування, реалізації програм і проектів, оцінки підсумків, гласного виконання.

Причому передбачається не тільки публікація матеріалів про проведені конкурси та їх результати, а й створення можливості вільного руху інформації між замовниками та виконавцями соціального замовлення і споживачами соціальних послуг. При такому підході у чиновників буде набагато менше можливостей вирішувати ці питання кулуарно та заангажовано.

2) Впровадження механізму соціального замовлення неминуче веде до розширення опори на громадські ресурси при виконанні соціально значущих програм. Це забезпечується умовами конкурсів НКО на право стати виконавцем соціального замовлення, які передбачають залучення додаткових небюджетних коштів на виконання цього замовлення і вирішення соціальних проблем.

3) Впровадження механізму соціального замовлення значно підвищує соціальну творчу активність населення. Виконання цього завдання забезпечується відкритістю конкурсів, яка надає впевненість кожному у тому, що його цікава ідея, пропозиція будуть почуті та прийняті до уваги, не кажучи вже про те, що прийняття закону про соціальне замовлення додасть імпульс підвищенню творчої активності населення, як свого часу прийняття закону «Про об'єднання громадян» призвело до істотного зростання їх чисельності.

4) Впровадження механізму соціального замовлення розраховано на підвищення соціальної захищеності усіх категорій населення, оскільки участь громадськості у виконанні соціальних програм істотно підвищить їх ефективність, а громадські організації та інші НКО стануть більш мобільними, професійними. Усе це дозволить активізувати нові джерела громадських ініціатив і допоможе найменш захищеним верствам населення знайти реальну опору у громаді на засадах соціальної взаємодопомоги.

5) Впровадження механізму соціального замовлення забезпечує значне розширення громадського контролю за діяльністю органів влади завдяки тому, що обов'язковими принципами механізму соціального замовлення є відкритість, цільовий характер руху інформації та необхідність адекватної реакції влади на неї. Необхідність такого контролю підкреслюється у цілому ряді актів законодавства, зокрема у Законах України «Про житлово-

комунальні послуги» (2004), «Про благоустрій населених пунктів» (2005), «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» (2010) тощо.

6) Впровадження механізму соціального замовлення є однією з найефективніших форм соціального партнерства та досягнення соціальної злагоди у суспільстві. НКО стають рівноправними партнерами влади у вирішенні соціальних проблем територіальних громад. Широке залучення некомерційних організацій, громадськості до участі у публічних конкурсах і реалізації соціальних замовлень усуває підозри широких верств населення у нерациональному використанні коштів, виділених на соціальні потреби, в корупції і протекціонізмі державних службовців.

Усе це дозволяє зміцнити соціальне взаєморозуміння і досягти певної соціальної злагоди на шляху формування громадянського суспільства, що у кінцевому підсумку створює у суспільстві соціальний і духовний плацдарм для реального та ефективного проведення економічних, політичних та адміністративних перетворень в Україні.

7) І нарешті, впровадження механізму соціального замовлення тягне за собою більш адекватний перерозподіл соціальної відповідальності між владою і суспільством. Досвід показує, що в ринковій економіці функція оператора на ринку соціальних послуг не є необхідною для держави. Функція держави у цих питаннях полягає у створенні правової бази, що дозволяє некомерційним організаціям відповідно до встановлених соціальних стандартів на конкурентній основі надавати споживачам соціальні послуги згідно із їх матеріальними можливостями, у тому числі безкоштовно.

Вирішення багатьох соціальних проблем бере на себе суспільство, у першу чергу, через громадські, благодійні організації та інші НКО. Впровадження механізму соціального замовлення є реальним і ефективним кроком у цьому напрямку.

8. ПРАВОВЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАМОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ

8.1. Характер правовідносин між сторонами соціального замовлення

Реаліями сьогодення нашої країни є невирішеність соціальних питань, зuboжіння значної частини населення, заборгованість з виплат заробітної плати та пенсій, вимушені простої значної частини виробництва та відповідно приховане і зареєстроване безробіття, стагнація медицини, сфери послуг, освіти, науки і культури, високий рівень корупції та злочинності.

На тлі цього робиться висновок, що соціальну сферу не можна розглядати далі лише з точки зору споживача фінансових і матеріальних ресурсів. Соціальні чинники повинні бути віднесені до домінуючих у структурі економічного зростання. Звідси очевидно: наша прихильність європейському вибору і вірність загальнолюдським цінностям зможуть бути реалізовані лише на основі послідовного утвердження демократичних засад розвитку суспільства, прав і свобод людини у всіх їх проявах.

Характерною особливістю пропонованого механізму соціального замовлення є те, що його виконавцями можуть бути виключно громадські та благодійні організації, а також органи самоорганізації населення, які мають статус неприбуткових.

Законотворчий процес визначення правового статусу цих організацій триває, зокрема, вказані організації розглядаються як непідприємницькі організації (ст. 85 Цивільного кодексу України). Зазначені вимоги щодо статусу виконавця соціального замовлення покликані стимулювати розвиток НКО і тим самим забезпечити реальне просування України по шляху становлення основних засад громадянського суспільства.

В основі механізму соціального замовлення лежить принцип переважного витрачання бюджетних та небюджетних коштів, призначених для соціальних потреб, на фінансування не відомств та відповідних бюджетних установ, а цільових соціальних програм, що перетворює соціальне замовлення в один із самих економічних шляхів вирішення соціальних проблем суспільства.

Особливо в умовах адміністративної реформи, що проводиться в Україні, та істотного скорочення адміністративно-управлінського апарату, правові відносини, сукупність прав та обов'язків, що виникають між замовником і виконавцем соціального замовлення, принципово відрізняються від існуючих між державним органом і підвідомчою йому установою.

Державні та муніципальні установи отримують кошторисно-бюджетне фінансування. Відносини, що виникають у зв'язку зі складанням кошторисів і витрачанням коштів такими установами, регулюються фінансовим правом, яке багато в чому схоже з адміністративним правом – відносини, що регулюються цими галузями права, виникають не з обопільної згоди, а з волі однієї зі сторін, тобто як відносини влади та підпорядкування.

Основний метод регулювання цих відносин – державно-владні приписи того учасника правовідносин, який наділений владними повноваженнями. Кошторисно-бюджетне фінансування – це безповоротне та безоплатне надання грошових коштів на основі загальних принципів фінансування, зокрема, принципу плановості.

Для майнових відносин, що виникають з договору, як правової основи соціального замовлення, характерні рівність сторін, автономія волі, економічна відособленість і свобода договору – все те, на чому ґрунтується цивільне право. Рівність сторін (учасників) виражається у тому, що жодна з них не може бути наділена владними повноваженнями по відношенню до іншої.

Держава Україна, Автономна Республіка Крим, області, райони, міста, селища, села, райони в місті та їх територіальні громади, які вступають у правовідносини, що регулюються цивільним законодавством, на рівних засадах з іншими учасниками цих відносин – громадянами і юридичними особами, є особливими суб'єктами цивільного права.

По-перше, у своїй основній діяльності вони виступають з владних позицій, по-друге, вони не є юридичними особами. Від їх імені набувають і здійснюють майнові права та обов'язки органи державної влади та органи місцевого самоврядування.

Відповідальність за невиконання зобов'язань за договором включає ряд заходів, спрямованих або на забезпечення зобов'язання, або на компенсацію майнових втрат, які несе потерпіла сторона.

Компенсацийний характер відповідальності є відмінною рисою цивільного права. Універсальна міра цивільно-правової відповідальності – відшкодування збитків.

Специфіка соціального замовлення припускає: якщо виконавець порушить свої зобов'язання, найбільш дієвий спосіб захисту інтересів замовника – доручити виконання зобов'язання третім особам і вимагати від виконавця відшкодування понесених витрат та інших збитків. У цьому випадку виконавець (НКО) буде відповідати усім своїм майном, але ані керівництво, ані засновники організації відповідальності не понесуть (якщо, звичайно, в їх діях немає складу злочину).

Зовсім інші заходи і способи відповідальності існують у фінансовому праві. За нецільове витрачання коштів відповідає керівник бюджетної організації. Перебуваючи у підлеглому до органу державного управління становищі, він може бути покараний дисциплінарно (йому можуть оголосити догану, перевести на іншу роботу, звільнити), але бюджетна установа при цьому не буде нести майнової відповідальності, оскільки все його майно є державною або муніципальною власністю.

Соціальне замовлення виконується на основі договору, що укладається між державою або місцевим самоврядуванням в особі органів державної влади або органів місцевого самоврядування, з одного боку, і НКО – з іншого.

Поки в Україні досвіду такої правової роботи мало, тим більше, що Цивільний Кодекс України серед окремих видів зобов'язань не передбачає

договору на виконання саме соціального замовлення. Однак і до внесення необхідних коректив у правову базу робота по соціальному замовленню може здійснюватися, тому що свобода договору дозволяє сторонам вступати в договірні відносини як передбачені, так і не передбачені законом або іншим правовим актом, що не суперечать цьому акту.

Залежно від характеру завдання договір на виконання соціального замовлення може бути найбільш близьким за своєю правовою суттю або до одного з видів договорів підряду, зокрема, побутового замовлення, передбаченого ст. 348 Цивільного Кодексу країни, або до виду договорів оплатного надання послуг.

Перший вид договору буде мати місце, якщо його предметом є робота, яка створює матеріальний результат, що повинен бути переданий замовнику. У другому випадку – це договір з обслуговування побутових потреб громадян. У третьому випадку виконавець зобов'язується за завданням замовника надати послуги (здійснити певні дії), а замовник зобов'язується оплатити ці послуги. Кошти, отримані виконавцем соціального замовлення від замовника, є саме фінансуванням, а не субсидією або фінансовою допомогою.

Для більш точного визначення правової сутності соціального замовлення необхідно його також відрізнити від цільового фінансування та державного (регіонального, муніципального) замовлення.

У системі кошторисно-бюджетного фінансування органи державного управління і місцевого самоврядування зобов'язані надавати грошові кошти усім своїм установам відповідно до визначених нормативів.

У системі ж соціального замовлення, виступаючи стороною в цивільному обороті, ці органи користуються свободою договору, тобто можуть вибирати юридичних осіб, з якими буде укладено договір, і вільно узгоджувати його умови в межах власних повноважень.

Істотною відмінністю договору на виконання соціального замовлення від договору на виконання державного (регіонального, муніципального) замовлення та договору підряду є те, що споживачами цих послуг будуть люди, які не пов'язані з виконавцем жодними зобов'язаннями.

У свою чергу ці відмінності вимагають включення у договір соціального замовлення (соціальний контракт) особливих засобів контролю з боку замовника за якістю наданих послуг і механізмів захисту прав споживачів цих послуг (населення).

8.2. Конкурсні засади соціального замовлення

Ініціаторами постановки соціальних проблем для вирішення за допомогою механізму соціального замовлення можуть виступати будь-які юридичні і фізичні особи. При цьому пропозиції про програмну розробку проблеми обов'язково повинні містити можливі напрямки її вирішення, передбачуваний перелік заходів, можливі терміни їх реалізації.

Ініціатор зобов'язаний визначити потребу в ресурсах і можливі джерела їх забезпечення, а також дати попередню оцінку соціально-економічної ефективності і наслідків реалізації програми. Досить чітко має бути визначена і процедурна сторона договірної процедури соціального замовлення.

Орган державного управління або місцевого самоврядування приймає рішення про підготовку цільової соціальної програми та визначає замовника, який надалі буде нести відповідальність за її підготовку та реалізацію.

Після визначення найкращого варіанту вирішення соціальної проблеми у вигляді соціального проекту замовник дає виконавцю доручення (соціальне замовлення), яке знаходить своє формальне відображення в договорі (соціальному контракті), який визначає права та обов'язки замовника і виконавця.

Між моментом затвердження цільової соціальної програми і процесом підписання договору замовником з її виконавцем на розв'язання тієї чи іншої соціальної проблеми у системі соціального замовлення обов'язково має існувати процедура конкурсного відбору виконавців. Після визначення результатів конкурсу замовник і переможець конкурсу підписують договір (соціальний контракт), керуючись чинним законодавством України.

Програмний метод вирішення соціальних проблем має ряд переваг і, в першу чергу, він дозволяє більш точно у порівнянні з методом відомчого фінансування розрахувати необхідні для вирішення проблеми ресурси (фінансові, інтелектуальні, кадрові). Відомче ж фінансування неминуче має рутинний характер.

8.3. Основні стадії життєвого циклу соціального замовлення

Процес виявлення і розв'язання соціальної проблеми за допомогою соціального замовлення можна розділити на такі основні стадії життєвого циклу механізму соціального замовлення.

На першій стадії відбувається виявлення і формулювання соціальної проблеми цільової соціальної групи. Ініціатором цього можуть стати як органи влади, так і некомерційні організації. Органи державної влади та місцевого самоврядування, відповідальні за вирішення тієї чи іншої соціальної проблеми і наділені для цього відповідними ресурсами, усвідомлюючи і аналізуючи причини соціальної проблеми, формують завдання на її вирішення.

На другій стадії з числа органів влади призначаються замовники соціального замовлення, а серед потенційних виконавців соціального замовлення проводиться конкурс на розробку найкращих варіантів соціального проекту, спрямованого на вирішення означеної соціальної проблеми.

На третій стадії між замовником і переможцем конкурсу соціальних проектів – виконавцем соціального замовлення укладається соціальний контракт. Замовник виділяє виконавцю попереднє фінансування, надає йому у користування майно та об'єкти нерухомості, потрібні для виконання

соціального контракту. Виконавець за рахунок власних можливостей чи за допомогою спонсорів забезпечує при виконанні проекту залучення обумовленого обсягу додаткових ресурсів.

На четвертій стадії виконавець при відповідному контролі замовника виконує завдання, передбачені умовами соціального контракту. Даний етап завершується оформленням Акту здачі-приймання виконаних робіт, на підставі чого замовник здійснює остаточне фінансування виконавця.

На п'ятій (післяконтрактній) стадії замовник і виконавець протягом терміну, обумовленого соціальним контрактом, здійснюють моніторинг стану соціальної групи, на задоволення потреб та інтересів якої було спрямоване соціальне замовлення. Дані цього післяконтрактного моніторингу можуть служити підставою для формування нового завдання на розв'язання соціальної проблеми і початку нового життєвого циклу соціального замовлення.

8.4. Аналіз придатності чинної нормативно-правової бази України для впровадження соціального замовлення

Для з'ясування реальних можливостей практичного застосування у даний час механізму соціального замовлення в умовах існуючого в Україні нормативно-правового поля нами проаналізовані закони України, постанови Верховної Ради України, укази і розпорядження Президента України, постанови Кабінету Міністрів України та відомчі організаційно-розпорядчі акти на предмет наявності в них норм і положень з таких основних **правових підстав** для застосування механізму соціального замовлення:

1) право НКО брати участь у розробці та реалізації соціальних проектів та програм органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

2) право органів державної влади та органів місцевого самоврядування вступати з недержавними виконавцями соціальних робіт і послуг у договірні відносини, засновані на нормах цивільного права;

3) право органів державної влади та органів місцевого самоврядування фінансувати за рахунок коштів бюджету та інших джерел роботи та послуги НКО у соціальній сфері;

4) наявність у розпорядженні органів державної влади та органів місцевого самоврядування бюджетних та небюджетних коштів, які можуть бути спрямовані на вирішення соціальних проблем;

5) доцільність та обов'язковість для органів державної влади та органів місцевого самоврядування здійснювати розробку та реалізацію цільових соціальних програм для комплексного вирішення соціальних проблем;

6) застосування конкурсного підходу для визначення найбільш ефективного виконавця соціальних програм і соціальних проектів;

7) наявність механізмів матеріальної зацікавленості виконавців і співвиконавців соціального замовлення у вигляді пільг по податках, зборах, орендній платі тощо;

8) наявність механізмів контролю та звітності у взаєминах замовника і виконавця соціальних робіт і послуг;

9) наявність механізмів реалізації правової відповідальності сторін, які вступають у цивільно-правові відносини.

Аналіз діючих в Україні нормативно-правових актів з позицій перерахованих аспектів застосування соціального замовлення дає підстави зробити такі **висновки**:

1) У загальних і цілому ряді спеціальних нормативно-правових актів передбачено право некомерційних організацій брати участь спільно з органами державної влади та органами місцевого самоврядування у вирішенні соціальних проблем.

2) Низкою чинних нормативно-правових актів передбачено право органів державної влади та органів місцевого самоврядування вступати у цивільно-правові відносини на договірній основі з некомерційними організаціями.

3) Бюджетна система України передбачає право державних розпорядників бюджетних коштів, розпорядників бюджетних та небюджетних коштів місцевого самоврядування фінансувати участь некомерційних організацій у здійсненні соціальних програм.

4) У розпорядженні органів державної влади та органів місцевого самоврядування передбачена наявність бюджетних та позабюджетних коштів, якими вони на свій розсуд могли б розпорядитися для фінансування робіт по соціальному замовленню.

5) Розробка і реалізація цільових соціальних програм визнана однією з пріоритетних форм реалізації соціальної політики на загальнодержавному та місцевому рівнях.

6) У складі нормативно-правової бази є акти, що регламентують процедури конкурсного визначення виконавців відповідальних робіт і надавачів соціальних послуг.

7) В арсеналі органів державної влади та органів місцевого самоврядування є певні правові можливості (податкові та інші пільги) для стимулювання участі некомерційних організацій, спонсорів та меценатів у здійсненні соціальних замовлень.

8) У діючих нормативно-правових актах передбачено механізми контролю і звітності у взаєминах замовника і виконавця соціальних робіт і послуг, які вступають у цивільно-правові відносини.

9) У загальних та спеціальних законах є положення про відповідальність сторін, що вступають у договірні відносини, зокрема, з приводу виконання соціальних робіт і послуг.

Разом із тим перераховані вище організаційно-правові аспекти механізму соціального замовлення присутні в нормативно-правових актах фрагментарно, не об'єднані в єдину логічну систему, не охоплюють цілий ряд

галузей соціально-економічного та культурного розвитку, не забезпечують усі рівні державної влади і місцевого самоврядування.

Усе це диктує нагальну необхідність розробки додаткових нормативно-правових актів, що забезпечать функціонування в Україні інституту соціального замовлення, зокрема: Закону України «Про соціальне замовлення»; Положення про порядок розробки, затвердження і реалізації соціальних програм в Україні; Положення про визначення замовника соціальних програм і розміщення соціальних замовлень; Типове положення про місцеве соціальне замовлення; Положення про місцеві соціальні замовлення відповідного рівня тощо.

9. ПРІОРИТЕТНІ ОБЛАСТІ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ДЛЯ ВПРОВАДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАМОВЛЕННЯ

Як доведено вище у соціально-економічному обґрунтуванні, механізм соціального замовлення як найбільш ефективний інструмент реалізації нової соціальної політики в Україні доцільно спрямувати, перш за все, на вирішення пріоритетних соціальних проблем суспільства.

Аналіз ситуації в Україні дозволяє визначити пріоритетні області соціальної сфери, де найбільшою мірою виявляється гострота соціальних проблем, у вирішенні яких участь НКО може бути найбільш ефективною. До цих областей можна віднести:

1. Соціальний захист населення, включаючи захист таких найбільш вразливих категорій, як: ветерани війни; ветерани праці та інші громадяни похилого віку; ветерани військової служби; інваліди; постраждалі внаслідок Чорнобильської катастрофи; сім'ї з дітьми та малозабезпечені сім'ї; багато-дітні сім'ї; самотні матері; безпритульні та бездоглядні діти; жертви незаконних репресій; військовослужбовці та члени їх сімей; сім'ї працівників органів внутрішніх справ, які загинули при виконанні своїх службових обов'язків; особи без певного місця проживання та інші соціально незахищені особи.

2. Зайнятість населення і регулювання ринку праці.

3. Соціальна допомога.

4. Соціальна підтримка, включаючи соціально-психологічну підтримку, сприяння активному довголіттю та громадської активності соціально вразливих категорій населення.

5. Недержавне пенсійне забезпечення.

6. Недержавне соціальне страхування.

7. Соціальне обслуговування (у тому числі в стаціонарних установах).

8. Допомога постраждалим від стихійних лих, екологічних та техногенних катастроф.

9. Соціальна адаптація і допомога біженцям.

10. Підтримка становлення та розвитку молоді.

11. Підтримка дитячих та молодіжних громадських ініціатив.

12. Охорона природи.

13. Підтримка освіти та виховання.

14. Підтримка здорового способу життя, охорона здоров'я населення.

15. Відродження та розвиток національної культури і духовності.

16. Розвиток фізкультури і спорту.

17. Боротьба з алкоголізмом і наркоманією.

18. Самоорганізація громадян за місцем проживання.

19. Охорона та утримання об'єктів культури, пам'яток історії та архітектури.

20. Організація екологічної освіти і виховання.
21. Правова просвіта та правовий захист населення.
22. Підтримка діяльності НКО, спрямованої на вирішення соціально значущих проблем.
23. Збереження військово-історичних реліквій, військово-патріотичне виховання населення.
24. Боротьба з ВІЛ-інфекцій та СНІДом, соціальний захист постраждалих від цих недуг.
25. Поліпшення демографічної ситуації в Україні.
26. Допомога у похованні малозабезпечених та одиноких громадян, наданні ритуальних послуг.
27. Благоустрій населених пунктів та ін.

10. ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ МЕХАНІЗМУ СОЦІАЛЬНОГО ЗАМОВЛЕННЯ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

10.1. Підготовка до впровадження механізму соціального замовлення

Спираючись на комплекс правових норм, які, як доведено вище, забезпечують можливість впровадження механізму соціального замовлення на місцевому рівні, міська або обласна рада має ухвалити рішення, яким затвердити Положення про соціальне замовлення на певній території разом із комплектом нормативних та технологічних документів (додатки Г та Д).

При цьому місцева рада доручає міськвиконкому або відповідній державній адміністрації реалізувати цей механізм, визначивши за допомогою постійних комісій, підрозділів виконавчої влади та громадськості пріоритетні соціальні проблеми, які підлягають вирішенню за допомогою механізму соціального замовлення, визначивши орієнтовні обсяги необхідних для цього бюджетних коштів та здійснивши усі інші процедури, передбачені життєвим циклом соціального замовлення.

Прийняттю подібного рішення місцевою радою має передувати зазвичай велика підготовча робота як інформаційного, просвітницького, так і прикладного, технологічного характеру.

Для розробки комплекту необхідних документів доцільно утворити робочу групу – окрему або на базі профільної депутатської комісії – за участю депутатів місцевої ради, працівників виконавчих органів, представників науки та громадськості.

Робоча група має вивчити досвід використання механізму соціального замовлення в Одесі, Харкові, Львові, Донецьку та в інших містах і на цій основі розробити проекти необхідних документів, по яких доцільно провести фахове та громадське обговорення.

Проекти документів мають також попередньо бути розглянуті в депутатських комісіях, управліннях і службах міськвиконкому, відповідних місцевих державних адміністрацій, на спеціально організованих практичних семінарах за участю представників НКО та інших зацікавлених осіб.

У пояснювальній записці до проекту рішення місцевої ради особлива увага має звертатися на актуальність впровадження в практику роботи місцевої ради та її органів, місцевих органів виконавчої влади такого ефективного механізму взаємодії влади з некомерційними організаціями, як соціальне замовлення.

Слід підкреслити, що актуальність застосування механізму соціального замовлення зростає в умовах адміністративної реформи, яка в цей час проводиться в Україні і супроводжується скороченням чисельності адміністративно-управлінського персоналу на усіх рівнях державної влади та місцевого самоврядування.

Треба зазначити, що впровадження соціального замовлення дозволить зробити більш відкритою для громадян роботу органів місцевої влади і відповідно підвищить довіру до неї, посилить роль «третього сектору» у

вирішенні соціальних проблем, створить сприятливі умови для розвитку корисних громадських ініціатив, тобто створить передумови для формування на місцевому та загальнодержавному рівні основ громадянського суспільства.

10.2. Основні принципи і підходи до впровадження механізму соціального замовлення

Ухвалене місцевою радою Положення про соціальне замовлення визначає правові, організаційні та фінансові основи соціального замовлення, а також порядок формування та реалізації соціальних замовлень на усіх рівнях місцевого самоврядування на певні території.

У Положенні розглядаються як питання підготовки соціального замовлення, так і порядок визначення його виконавців, формування соціального контракту, організації виконання соціального замовлення та оцінки результатів його виконання.

Крім того, Положення містить **комплект зразків і форм** робочих документів, методичних рекомендацій та іншої технологічної документації, що забезпечує практичне застосування механізму соціального замовлення. До них належать: форми переліку пріоритетних соціальних проблем і комплексу завдань на вирішення соціальних проблем із застосуванням соціального замовлення; вимоги до оформлення цільових соціальних програм і соціальних проектів; типові форми соціального контракту, календарного плану виконання робіт, калькуляції їх кошторисної вартості; форма Акту задачі-приймання виконаних робіт та інші документи.

Метою соціального замовлення, згідно з Положенням, є підвищення ефективності використання бюджетних та небюджетних коштів для вирішення соціальних проблем певної території, залучення додаткових ресурсів у соціальну сферу, підвищення адресності та масовості надання соціальних послуг, адекватне перерозподіл соціальної відповідальності між державою і суспільством, підвищення довіри населення до влади.

Соціальне замовлення здійснюється на основі таких основних **принципів**:

- пріоритетності розв'язуваних соціальних проблем;
- комплексності у підході до їх вирішення;
- поєднання бюджетного, позабюджетного та інших видів фінансування;
- конкурентності у визначенні виконавців;
- гласності та відкритості усіх процедур;
- широкої опори на громадські ресурси;
- поєднання ініціативи виконавців з їх відповідальністю за дотримання умов соціального контракту.

Соціальне замовлення як механізм вирішення соціальних проблем повинен застосовуватися, як правило, у тих областях соціальної сфери, гострота соціальних проблем в яких максимальна і де участь некомерційних

організації може бути найбільш ефективною. Такі пріоритетні області соціальної сфери наведені у розділі 9.

Залежно від масштабності соціальних проблем, для вирішення яких використовується механізм соціального замовлення, у великих містах з районним поділом встановлюється, як правило, три рівні застосування соціального замовлення: міський, районний та локальний (у межах території органу самоорганізації населення). У містах без районного поділу – відповідно два рівні.

Фінансове забезпечення соціального замовлення здійснюється за рахунок коштів міського та районного бюджетів, коштів цільових фондів, що знаходяться в розпорядженні органів місцевого самоврядування, коштів органів самоорганізації населення, НКО, самооподаткування населення відповідних мікроромад, благодійних внесків та коштів з інших не заборонених законом джерел.

Що стосується матеріально-технічного забезпечення соціального замовлення, то воно має здійснюватися за рахунок майна замовника, переданого виконавцю на період виконання соціального замовлення у користування на пільгових умовах або безоплатно, майна виконавців, а також майна спонсорів, які залучаються виконавцем до виконання соціального замовлення.

10.3. Підготовка соціального замовлення

Як було зазначено вище, механізм соціального замовлення застосовується для вирішення найбільш гострих соціальних проблем. Ці **проблеми**:

- повинні бути віднесені Конституцією України, законами України та іншими нормативно-правовими актами до відання тих органів публічної влади і самоорганізації населення, на рівні яких реалізується механізм соціального замовлення;

- повинні бути визначені як пріоритетні у нормативних актах та в актах органів місцевого самоврядування;

- на даний час не вирішені або вирішуються недостатньо ефективно;

- потенційно можуть бути вирішені або вже вирішуються силами чи за участю некомерційних організацій.

Перелік пріоритетних соціальних проблем, вирішення яких планується здійснити у певний період із застосуванням механізму соціального замовлення, затверджується місцевою радою і є складовою плану соціально-економічного розвитку території.

При необхідності місцева рада у поточному порядку може вносити зміни до затвердженого переліку. Пропозиції для включення у перелік пріоритетних соціальних проблем можуть надходити від постійних комісій, депутатських груп, депутатів, управлінь та служб виконавчих органів, органів самоорганізації населення, підприємств, установ, організацій та об'єднань громадян, що діють на певній території.

Відповідний підрозділ міськвиконкому або місцевої державної адміністрації, відповідальний за підготовку проекту плану соціально-економічного розвитку, узагальнює пропозиції, що надійшли, і у вигляді комплексу завдань у складі цільової Програми розв'язання пріоритетних соціальних проблем із застосуванням механізму соціального замовлення на певний рік (далі – Програми) виносить на розгляд ради.

У рішенні місцевої ради, яким затверджується вказана Програма, крім завдань на розв'язання пріоритетних соціальних проблем, призначаються підрозділи, на яких покладаються функції замовників соціальних замовлень по кожній соціальній проблемі – номінації майбутнього конкурсу. Ці підрозділи одночасно є розпорядниками бюджетних коштів.

Витрати на реалізацію Програми як складової плану соціально-економічного розвитку території включаються окремим рядком у проект місцевого бюджету на наступний рік.

Замовниками соціальних замовлень, що здійснюються на рівні області або району в області, можуть бути відповідні підрозділи державних адміністрацій. Замовниками соціальних замовлень, що здійснюються на міському рівні, можуть бути підрозділи міськвиконкому, які беруть участь у реалізації цільових соціальних програм чи соціальних проектів. Замовниками соціальних замовлень на районному у місті рівні є райадміністрації міськвиконкому (або райвиконкоми у містах, де діють районні ради), а на рівні самоорганізації населення – відповідні органи самоорганізації.

Як показує досвід, при першому застосуванні механізму соціального замовлення у практиці роботи будь-якого органу місцевого самоврядування або місцевого органу виконавчої влади серед завдань слід спочатку передбачити завдання на розробку і реалізацію декількох короткострокових пілотних соціальних проектів для можливості практичного відпрацювання на їх прикладі технологічних процедур соціального замовлення.

10.4. Визначення виконавців соціального замовлення

Виконавці соціальних замовлень визначаються з числа НКО в ході конкурсів соціальних проектів. Для підготовки та проведення цих конкурсів створюються **конкурсні комісії**. Персональний склад конкурсної комісії затверджується розпорядженням відповідно голови державної адміністрації, міського голови або голови районної в місті адміністрації (райвиконкому).

До складу конкурсної комісії доцільно включити представників постійних депутатських комісій відповідного профілю діяльності, представників виконавчих органів, громадських організацій, органів самоорганізації населення, науковців, компетентних у вирішенні питань соціального замовлення.

У тих містах і регіонах, де діє механізм соціального замовлення, склалася практика, коли конкурсні комісії очолюють заступники голів державних адміністрацій за профілем діяльності, секретарі міської ради або заступники міського голови, голови райадміністрацій у містах і районним поділом.

Мають також місце непоодинокі випадки, коли конкурсні комісії очолюють начальники відповідних управлінь (з питань сім'ї, молоді та ін.) що не можна визнати доцільним.

Конкурсні комісії проводять свою роботу у формі засідань, які скликаються в міру необхідності і правомочні при участі в них не менше двох третин (половини) від загального складу членів комісії. Рекомендується засідання комісії проводити відкрито, на них можуть бути присутні представники ЗМІ, а також брати участь з правом дорадчого голосу експерти та інші особи, які не є членами комісії.

Після затвердження радою Програми на певний рік конкурсна комісія готує та подає на затвердження міському голові або голові відповідної державної адміністрації проект розпорядження про оголошення конкурсу соціальних проектів серед НКО.

Розпорядження про оголошення конкурсу публікується в усіх засобах масової інформації та на сайті органа влади. В оголошенні наводяться номінації конкурсу (соціальні проблеми, які виносяться на розв'язання із застосуванням механізму соціального замовлення), вимоги до учасників конкурсу і документів, які мають бути подані на конкурс, а також час і місце роботи конкурсної комісії.

Зазвичай, до конкурсів соціальних проектів допускаються некомерційні організації, у статутах яких участь у вирішенні відповідних соціальних проблем передбачено в якості основної діяльності.

У міському конкурсі можуть брати участь обласні, міські та районні у місті некомерційні організації, зокрема органи самоорганізації населення, а також підрозділи міжнародних та всеукраїнських некомерційних організацій, зареєстрованих в області, у місті (в районах міста).

Комерційні організації можуть брати участь у конкурсі тільки через засновані ними благодійні організації. «Стаж» практичної роботи некомерційної організації, що подає заявку на участь у конкурсі, у відповідній галузі соціальної сфери повинен бути не менше певного строку (наприклад, трьох місяців) на момент закінчення терміну подання заявок.

І ще одна обов'язкова умова: некомерційна організація допускається до участі у конкурсі за наявності гарантії, що вона здатна самостійно або за допомогою спонсора внести необхідну суму додаткового фінансування (часто ця сума встановлена в обсязі не менше 25% від загальної суми соціального проекту).

Умовою участі некомерційної організації у конкурсі є також відсутність в неї заборгованості зі сплати податків і відрахувань до державних цільових фондів.

У разі, якщо некомерційна організація, яка подає заявку на участь у конкурсі, не забезпечує виконання хоча б однієї з перерахованих вище вимог, вона до участі у конкурсі не допускається.

Протягом часу, відведеного НКО на підготовку і подання заявок на конкурс, конкурсна комісія або за її дорученням відповідні підрозділи органу влади чи НКО ресурсного характеру організовують консультаційні зустрічі представників НКО, бажаючих узяти участь у конкурсі, із представниками замовників та членами конкурсної комісії з роз'ясненням усіх технологічних деталей і вимог до соціальних проектів.

При розгляді пропозицій, що надійшли, конкурсна комісія визначає їх відповідність завданням і можливість реалізувати в реальних умовах, оцінює потенційні економічний, соціальний та інший ефекти, а також оригінальність методів вирішення соціальної проблеми.

Крім того, конкурсна комісія враховує організаційну, фінансову і матеріально-технічну спроможність організації-учасника, наявність у неї досвіду роботи в даній сфері і персоналу необхідної кваліфікації.

Кожний член конкурсної комісії (бажано індивідуально) вивчає проекти, що надійшли на конкурс, і виставляє свої оцінки за певною системою критеріїв. На підставі розгляду індивідуальних оцінок членів комісії, висновків експертів, заслуховування, при необхідності, пояснень авторів пропозицій під час публічного захисту проектів, конкурсна комісія визначає по кожній номінації переможця конкурсу, який отримує право укласти соціальний контракт із замовником соціального замовлення в якості його виконавця.

У разі, якщо на конкурс подається соціальний проект від НКО, яку представляє член конкурсної комісії, він заявляє про конфлікт інтересів і не бере участі в оцінці соціальних проектів саме у тій номінації, в якій подано проект від його організації.

Конкурсна комісія може дати свої рекомендації місцевій раді із обґрунтуванням перерозподілу коштів між номінаціями – залежно від кількості і рівня соціальних проектів, що надійшли по кожній номінації, а також щодо зміни загального обсягу коштів, виділених на виконання усієї цільової соціальної програми.

Переможцями конкурсу соціального замовлення визнаються учасники, які найкращим чином обґрунтували і організаційно опрацювали заходи, що забезпечують виконання завдань конкурсу. Переможець конкурсу виконавців отримує статус виконавця соціального замовлення і укладає із замовником соціальний контракт, який підписується замовником і виконавцем протягом певного терміну (від десяти днів до двох тижнів) з дня затвердження розпорядженням голови держадміністрації або міського голови протоколу про підсумки конкурсу соціального проекту замовлення. До соціального контракту додається календарний план виконання робіт і калькуляція їх кошторисної вартості, підготовлені виконавцем за погодженням із замовником.

Для можливості здійснення моніторингу усіх стадій життєвого циклу соціального замовлення, постійного удосконалення самого механізму та ініціювання заходів, спрямованих на його розвиток, у складі конкурсної комісії доцільно рішенням комісії утворити з числа її членів робочу групу

(кількістю 3-5 осіб) на чолі з її головою та за участю технічного секретаря (як правило, з числа працівників апарату місцевої ради).

10.5. Організація виконання соціального замовлення

Після укладання соціального контракту між замовником і виконавцем соціального замовлення, в якому остаточно визначається увесь перелік та обсяги заходів, які мають бути здійснені у межах соціального проекту з урахуванням можливого зменшення фінансування порівняно із заявленим спочатку НКО у соціальному проекті, виконавець приступає до виконання соціального контракту.

Замовник соціального замовлення, не втручаючись у поточну діяльність виконавця, періодично здійснює контроль змісту, термінів, якості виконання робіт і надання послуг виконавцем відповідно до умов соціального контракту.

При необхідності, замовник може надати виконавцю свої рекомендації щодо усунення відхилень, які намітилися або мали місце, може внести свої пропозиції координатору (підрозділу, відповідальному за координацію виконання) цільової соціальної програми з обґрунтуванням зміни строків та інших умов виконання соціального контракту.

Замовник акумулює на спеціальному рахунку кошти з джерел, передбачених в затвердженій цільовій соціальній програмі, і здійснює фінансування виконавця через органи Державного казначейства, відповідно до чинного законодавства і порядку, встановленого соціальним контрактом.

При цьому замовник здійснює попереднє та остаточне фінансування за умови належного виконання виконавцем вимог соціального контракту і контролює цільове витрачання виконавцем і співвиконавцями фінансових коштів, спрямованих на виконання соціального замовлення.

Після завершення строку дії соціального контракту замовник паралельно з виконавцем виконує постконтрактний моніторинг стану цільової соціальної групи протягом терміну, обумовленому у соціальному контракті.

Виконавець соціального замовлення організовує на свій розсуд виконання соціального контракту в рамках передбаченого основного (бюджетного) і додаткового (небюджетного) фінансування та кошторису витрат при обов'язковому дотриманні термінів, кількісних і якісних параметрів виконуваних робіт (послуг) згідно з умовами соціального контракту.

Усі корективи до укладеного соціального контракту можуть вноситися лише за взаємною згодою замовника і виконавця на основі мотивованих пропозицій, які можуть виникнути у кожній зі сторін в силу об'єктивних чи суб'єктивних причин у процесі виконання соціального замовлення.

У разі виникнення форс-мажорних обставин, що перешкоджають одній зі сторін або обом сторонам здійснювати свої зобов'язання по соціальному контракту, питання про подальше продовження його дії виносяться на

розгляд координатора Програми, міського голови або голови місцевої державної адміністрації, який своїм розпорядженням може створити спеціальну комісію для з'ясування усіх обставин справи і підготовки рекомендацій з даного питання.

10.6. Оцінка результатів виконання соціального замовлення

Контроль якості виконуваних виконавцем у ході здійснення соціального замовлення робіт та надаваних ним соціальних послуг проводиться замовником у порядку та за показниками, обумовленими соціальним контрактом.

Для підсумкової оцінки якості виконаних робіт та стану цільової соціальної групи, на вирішення проблем якої спрямовано соціальне замовлення, замовником можуть, при необхідності, запрошуватися експерти і створюватися спеціальні експертні групи.

За умови, якщо результати виконаних робіт та характеристики наданих послуг за кількісними та якісними показниками відповідають умовам соціального контракту, замовником оформляється Акт здачі-приймання виконаних робіт, який підписується сторонами.

У разі, якщо результати роботи виконавця не повною мірою відповідають умовам соціального контракту, за рішенням замовника йому може бути надана можливість у певний термін усунути недоліки, які мають місце, і після завершення цієї роботи повторно пред'явити її замовнику.

За ініціативою хоча б однієї зі сторін підсумки виконання соціальних контрактів можуть бути публічно презентовані виконавцями соціального замовлення громадськості, ЗМІ, депутатам, представникам органів виконавчої влади і місцевого самоврядування.

Для здійснення зворотного зв'язку та більш повного аналізу ефективності роботи, виконаної у ході реалізації соціального замовлення, за ініціативою замовника або виконавця можуть проводитися соціологічні опитування серед членів цільової соціальної групи та інших споживачів соціальних послуг.

Дані цих досліджень у поєднанні з матеріалами моніторингового контролю можуть стати підставою для підготовки нового завдання на вирішення соціальної проблеми із застосуванням соціального замовлення.

10.7. Інформаційне та організаційно-економічне забезпечення застосування соціального замовлення

Керуючись принципами гласності, відкритості, широкої опори на громадські ресурси, організатори соціального замовлення забезпечують активне висвітлення усіма засобами масової інформації формування та реалізацію соціального замовлення на усіх стадіях його життєвого циклу,

включаючи виявлення та формулювання пріоритетних соціальних проблем, розробку та затвердження цільової соціальної Програми, конкурс соціальних проєктів, укладення соціальних контрактів, хід робіт з реалізації проєктів та оцінку підсумків виконаних робіт.

Регулярно, не рідше рази на квартал, хід робіт по здійсненню соціальних замовлень має розглядатися на рівні замовників та керівництва органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, не рідше рази на рік виноситися на розгляд міськвиконкому (колегії місцевої державної адміністрації).

Для обміну досвідом, у тому числі з іншими регіонами та вдосконалення технології застосування механізму соціального замовлення у практиці роботи органів публічної влади з ініціативи управлінь та служб цих органів, депутатських комісії, робочої групи конкурсної комісії, некомерційних організацій доцільно проводити «круглі столи», семінари, науково-практичні конференції з проблем соціального замовлення, видавати інформаційні, нормативно-методичні та довідкові матеріали.

Для стимулювання участі некомерційних організацій та підприємців у вирішенні соціальних проблем території місцева влада вживає у встановленому порядку заходи економічної підтримки виконавців і спонсорів соціальних замовлень, включаючи надання пільг зі сплати державних податків і зборів у частині, що надходить до місцевого бюджету, надання пільг зі сплати місцевих податків і зборів, надання пільг по орендній платі та інших пільг у межах своєї компетенції.

Юридичні та фізичні особи, що надають додаткові ресурси на здійснення соціальних замовлень (спонсори соціальних замовлень), також користуються підтримкою місцевої влади у межах конкретних соціальних замовлень.

Впровадження такої соціальної технології, як соціальне замовлення, тягне за собою не тільки нові можливості у взаємодії НКО і влади, але й нові виклики, пов'язані із опануванням нових знань. Тому навчання НКО діяльності у новому нормативно-правовому полі стає першочерговим завданням. На відміну від поширених в Україні систем тренінгів для НКО, які можна назвати «загальноосвітніми» і які спрямовані, перш за все, на некомерційні організації першого (інформаційного) рівня розвитку, тренінгові програми у системі соціального замовлення мають бути спеціалізованими.

При підготовці і проведенні таких тренінгів слід враховувати, які нормативні документи прийняті в регіоні, які існують джерела, умови та форми фінансування. Яка специфіка роботи та рівень розвитку організацій, рівень підготовки учасників тренінгів і т.д.

Необхідно також сприяти навчанню депутатів та представників органів виконавчої влади, що беруть участь у роботі конкурсних комісій і тих, хто виконує функції замовників та інші функції при використанні механізму соціального замовлення, кращому розумінню усіх нюансів цієї соціальної технології.

Тут на перший план виходить здійснення пілотних проектів, які дозволяють відпрацювати усі процедури, пов'язані із підготовкою та реалізацією соціальних замовлень. При цьому НКО залучають необхідне додаткове фінансування, у тому числі з міжнародних благодійних фондів.

Таким чином, основні завдання, які стоять перед НКО та органами влади у подальшому розповсюдженні та удосконаленні механізму соціального замовлення, можна звести до таких:

1. Технологічне відпрацювання механізму.
2. Професійна підготовка усіх учасників процесу.
3. Інформаційно-методична та експертна підтримка.

Одним із шляхів вирішення цих завдань стає створення в регіонах мережі **центрів соціального партнерства**. Централізована підготовка тренерів та експертів цих центрів дозволить проводити навчання НКО, які беруть участь у впровадженні соціального замовлення, з урахуванням місцевої специфіки.

Фахівці таких центрів можуть виступати як експерти в інших регіонах. Це дозволяє ефективно відпрацювати увесь технологічний ланцюжок соціального замовлення.

11. АНАЛІЗ ВПРОВАДЖЕННЯ МЕХАНІЗМУ СОЦІАЛЬНОГО ЗАМОВЛЕННЯ У МІСТАХ ТА РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

11.1. Мета, завдання та методика дослідження

У рамках проекту «Соціальне замовлення – ефективний інструмент місцевого розвитку» Одеський суспільний інститут соціальних технологій за сприянням партнерських організацій провів аналіз стану впровадження механізму соціального замовлення у містах та регіонах України за період 2000-2010 років.

Метою цього дослідження був аналіз нормативного, методичного та практичного забезпечення впровадження механізму соціального замовлення та подібних йому інструментів (муніципальних грантів, конкурсів програм та ін.) для розв'язання соціальних проблем у тих містах і регіонах України, де існує така практика (див додаток А).

У процесі моніторингу були досліджені нормативні акти, прийняті органами місцевого самоврядування або місцевими органами виконавчої влади, які регламентують питання впровадження механізму соціального замовлення та подібних йому технологій, а також поточна практика їх застосування.

Дослідження здійснювалося шляхом безпосередніх контактів із керівництвом органів місцевого самоврядування міст і регіонів, де проводилося дослідження, а також шляхом вивчення опублікованих матеріалів на офіційних веб-сайтах відповідних органів місцевої влади.

У процесі дослідження з'ясувалося: на підставі яких локальних нормативно-правових актів і з якого часу у містах діє механізм соціального замовлення; чи приймалися зміни до цього акту; чи є в місті Програма соціального замовлення, яка затверджується міською радою і на який період вона приймається.

З'ясувалося також, чи створена у місті конкурсна комісія з соціального замовлення, за якими критеріями підбирається її склад і чи є у складі комісії постійно діюча робоча група, яка відповідає за організацію підготовки та проведення конкурсів соціального замовлення; яким чином у містах визначаються найактуальніші, пріоритетні соціальні проблеми, які мають бути вирішені за допомогою механізму соціального замовлення; на вирішення проблем яких соціальних груп спрямовані номінації конкурсу; якими є вимоги до соціальних проектів, що подаються на конкурс і які вимоги до некомерційних організацій – учасників конкурсу.

При дослідженні з'ясувалось також, які управління та служби виступають у якості замовників у відповідних номінаціях, за якими критеріями вони призначаються; за якими критеріями конкурсна комісія оцінює соціальні проекти, що надійшли на конкурс; як визначається конкретна сума, яку виділяють з бюджету міста за підсумками конкурсу кожному з його переможців у рамках номінацій; з яких небюджетних джерел і в якій формі виконавцями соціального замовлення залучаються

додаткові ресурси, що використовуються ними, крім тих, що виділяються з місцевого бюджету; у яких місцевих ЗМІ (газетах, радіо, телебачення), у якій формі і як часто протягом поточному року висвітлювався процес підготовки та проведення конкурсу соціальних проєктів. Детальна методика дослідження наведена у розділі I Аналітичного звіту.

Усі отримані відповіді були уважно проаналізовані і, за необхідності, уточнені шляхом повторного звернення до відповідних міст і регіонів. При цьому були також використані окремі матеріали дослідження, яке проводилося за близькою тематикою під керівництвом Л. Чорнія, та опубліковані ним матеріали у співавторстві з К. Рубановським [5].

Сьогодні в Україні, яка переживає глибоку та затяжну кризу, є багато проблем у соціально-економічній сфері, що терміново потребують свого розв'язання. Одним із головних завдань побудови незалежної, демократичної, соціальної української держави є заміна моделі соціально-економічного розвитку суспільства. Провідною рисою оновленої моделі має стати орієнтація усіх органів публічної влади, бізнес-структур та інститутів громадянського суспільства (ІГС) на захист та реалізацію прав і свобод громадян, на виявлення, задоволення та узгодження соціальних потреб та інтересів населення.

Як підкреслювалося вище, механізм соціального замовлення – це інструмент розв'язання пріоритетних соціальних проблем на основі співпраці влади і громади. До речі, під **соціальною проблемою** розуміються незадоволені або задоволені неповною мірою соціальні потреби та інтереси членів територіальної громади, сформульовані в узагальненому вигляді як соціальне завдання для вирішення.

Дослідження показало, що в абсолютній більшості міст до участі у конкурсах допускаються зареєстровані громадські та благодійні організації. В місті Одесі коло потенційних учасників розширено за рахунок органів самоорганізації населення, а у таких містах, як Чернівці, Хмельницький та Коростень – допускаються й творчі спілки, у Бердянську – органи учнівського та студентського самоврядування, у Вознесенську – об'єднання співвласників багатоквартирних будинків, у Львові – комунальні установи і навіть суб'єкти підприємницької діяльності, у Донецькій області – ініціативні групи мешканців населених пунктів.

У деяких містах запроваджені певні “цензи” щодо «віку» організацій-учасників. Так, у Львові до конкурсу допускаються лише організації, тривалість роботи яких у відповідній сфері на момент закінчення терміну подання заявок має бути не менше одного року, у Вознесенську як і в Одесі аналогічно вимогою встановлюється термін 3 місяці.

Відповідно до положень, затверджених у містах Хмельницькому, Кам'янці-Подільському та Коростені, організації-учасники конкурсів мають бути зареєстровані не менше одного року до подання ними проєктів на конкурс.

У Чернівцях, Кам'янці-Подільському та Вознесенську встановлені вимоги щодо наявності в учасника конкурсу статусу неприбуткової організації. У

деяких містах вимагається, щоб діяльність, яка охоплюється відповідним соціальним проектом, була передбачена у їх статуті (положенні).

Для кращого розуміння ситуації, що склалася в Україні протягом десяти років впровадження соціального замовлення, варто розглянути й інші механізми фінансової підтримки НКО, які близькі за призначенням. Адже чи не з самого початку процесу розробки та впровадження технології соціального замовлення точиться дискусія між прихильниками різних точок зору на природу і сутність цього механізму.

Деякі з них бачать у механізмі соціального замовлення традиційну систему конкурсного надання *муніципальних грантів* для організацій третього сектору за рахунок місцевого або державного бюджетів.

Інші зводять увесь комплекс процедур і заходів механізму соціального замовлення до тривіального замовлення місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування соціальних послуг громадським об'єднанням у вигляді так званого «*контрактування соціальних послуг*».

Дехто взагалі, не називаючи форм правових відносин між органами публічної влади і громадськими об'єднаннями, веде розмову просто про конкурс проектів НДО (їдеться, зокрема, про проекти молодіжних та дитячих громадських організацій, які фінансуються за рахунок державного бюджету відповідними органами виконавчої влади).

Є ще одна форма фінансової підтримки громадських об'єднань – надання *матеріальної допомоги* на виконання певних функцій, без чіткої визначеного виду і обсягу – через програми підтримки організацій. У даному випадку отримувачі коштів визначаються частіше суб'єктивно керівництвом підрозділів внутрішньої політики, іноді із використанням певних критеріїв (терміну дії організації, її структурної розвиненості, дієздатності, лояльності до влади тощо). Цю форму підтримки НДО можна назвати *квасіконкурсною*.

На жаль, як показує практика останніх років, розмаїття згаданих підходів до розуміння сутності соціального замовлення у середовищі зацікавлених фахівців істотно гальмує процес розвитку нормативно-правового забезпечення цієї ефективної соціальної технології. Зокрема, блокуються спроби законодавчого закріплення механізму соціального замовлення як дієвого інструменту розв'язання пріоритетних проблем на місцевому рівні.

Одеський суспільний інститут соціальних технологій, який вже більше десяти років займається розробкою, впровадженням та методичним супроводом механізму соціального замовлення, виходить у цьому питанні із таких **принципових позицій**:

1) Соціальне замовлення – це комплексний механізм розв'язання комплексних соціальних проблем, який одночасно є і формою фінансової підтримки громадських об'єднань (відмінна риса гранту), і містить зазвичай складову з надання соціальних послуг (елемент соціального контрактування послуг), і будується на конкурсній системі відбору кращих варіантів (конкурс проектів НКО), а також враховує дієздатність і об'єктивні досягнення

організацій-учасників. Тобто, механізм соціального замовлення охоплює усі чотири згадані вище форми співпраці органів влади з громадськістю.

2) Але ж цей механізм не обмежується вказаними формами, оскільки містить ще цілу низку важливих компонентів, які роблять його унікальною соціальною технологією. Це стосується, перш за все, наявності у складі механізму соціального замовлення таких складових, як *соціальна діагностика* пріоритетних проблем, що виносяться на розв'язання із залученням громадських об'єднань; прийняття *окремої місцевої програми* з розв'язання цих проблем за допомогою механізму соціального замовлення; оригінального механізму визначення переможців, побудованого на суб'єктивно-об'єктивних процедурах оцінки соціальних проектів; укладення з переможцями конкурсу спеціальних соціальних контрактів, які передбачають по суті спільну відповідальність органів влади і НКО за досягнення мети соціального проекту; забезпечення післяконтрактного моніторингу протягом певного часу на стадії після завершення терміну дії соціального контракту; врахування як на стадії оцінки проекту, так і на стадії звітування за його виконання обсягу додатково залучених виконавцями ресурсів з небюджетних джерел тощо.

3) Принциповою відмінністю механізму соціального замовлення від усіх інших форм міжсекторної владно-громадської співпраці можна також вважати і те, що цей механізм побудований на засадах *стратегічного планування* і використовує при цьому технологію *соціального проектування* [8], яка забезпечує цілеспрямований поетапний вплив на стан цільової групи (соціального об'єкту) виконавця соціального замовлення.

Виходячи з наведених вище міркувань, автори надалі розглядатимуть усі згадані вище варіанти взаємодії органів влади с громадськими утвореннями як *форми (модифікації, складові, аналоги)* механізму соціального замовлення.

11.2. Аналіз практики впровадження соціального замовлення в Україні

Механізм соціального замовлення запроваджено та формалізовано в багатьох містах і ряді регіонів України. Проте сьогодні немає єдиної моделі соціального замовлення, яка стала б основою для впровадження її по всій країні.

З метою відпрацювання оптимальної моделі соціального замовлення, яка би найбільшою мірою задовольнила бажаних розвивати цю форму співпраці влади і громадськості, а також для посилення суспільного інтересу до соціальної технології соцзамовлення та підвищення обізнаності громадян України щодо інструментів міжсекторної співпраці при вирішенні соціальних проблем Одеський суспільний інститут соціальних технологій провів дослідження стану використання механізму соціального замовлення та його різних модифікацій у тих містах і регіонах України, про які було відомо з офіційних джерел та в результаті спілкування у середовищі третього сектору (див. додаток А).

В ході письмового спілкування з керівництвом міських та обласних рад, їх виконавчих органів, безпосередніх телефонних контактів із громадськими

експертами, обраними в кожному із досліджуваних міст, інформаційних запитів до органів місцевого самоврядування 28 міст України, де за даними ЗМІ та Інтернет-ресурсів впроваджено механізм соціального замовлення, моніторингу офіційних веб-сайтів вказаних органів місцевого самоврядування з'ясовувались такі питання:

1. На підставі яких локальних нормативно-правових актів і з якого часу у місті (в регіоні) діє механізм соціального замовлення або інший подібний механізм, чи приймалися зміни до цього акту?

2. Чи є у місті (в регіоні) програма розв'язання пріоритетних соціальних проблем з використанням механізму соціального замовлення, яка затверджується місцевою радою, і на який період вона приймається?

3. Чи створено у місті (в регіоні) постійно діючу конкурсну комісію, за якими критеріями підбирається її склад? Чи є у складі комісії постійно діюча робоча група, яка відповідає за організацію підготовки та проведення конкурсів соціального замовлення? Якщо такої групи немає, хто виконує цю роботу?

4. Яким чином у місті (в регіоні) визначаються найактуальніші, пріоритетні соціальні проблеми, що мають бути вирішені за допомогою механізму соціального замовлення або іншого подібного механізму? На вирішення проблем яких соціальних груп спрямовані номінації конкурсу?

5. Якими є вимоги до соціальних проектів, що подаються на конкурс? Які вимоги до громадських об'єднань-учасників? Чи мають право брати участь у конкурсі органи самоорганізації населення, релігійні організації? Які з учасників стали переможцями останніх конкурсів?

6. Які управління та служби виступають у якості замовників у відповідних номінаціях? За якими критеріями призначаються замовники? У чому полягають права та обов'язки замовника на різних стадіях підготовки, укладання та реалізації соціальних контрактів?

7. За якими критеріями конкурсна комісія оцінює соціальні проекти, що надійшли на конкурс? Як досягається об'єктивність і незалежність оцінок членів конкурсної комісії?

8. Як визначається конкретна сума, яку виділяють переможцям конкурсу з міського (обласного) бюджету за підсумками конкурсу у межах кожної номінації?

9. У якій формі і в якому порядку здійснюється контроль замовника за виконанням соціального контракту виконавцями соціального замовлення або іншого виду угоди?

10. З яких небюджетних джерел і в якій формі виконавцями соціального замовлення залучаються додаткові ресурси, крім тих, що виділяються з місцевого бюджету?

11. У яких місцевих ЗМІ (газетах, радіо, телебачення), в якій формі і як часто висвітлювався процес підготовки та проведення конкурсу соціальних проектів?

12. Які зауваження та побажання хотіли би висловити організатори конкурсів соціальних проектів стосовно покращення нормативного забезпечення та інших складових механізму дії соціального замовлення та інших подібних механізмів?

Загалом відповідь на першу розсилку листів надійшла від органів місцевого самоврядування, які повідомили про використання різних форм механізму соціального замовлення у практиці взаємовідносин з організаціями третього сектору. До цих міст належать: міста Одеса, Дніпропетровськ, Харків, Чернівці, Рівне, Хмельницький, а також місто Комсомольськ Полтавської області, місто Алчевськ Луганської області, місто Коростень Житомирської області; місто Синельникове Дніпропетровської області, місто Кременчук Полтавської області, місто Вознесенськ Миколаївської області.

Першим регіоном в Україні, де впроваджено механізм соціального замовлення на обласному рівні, виявилася Дніпропетровська область (2005). У 2007 році трохи іншу модель соціального замовлення на обласному рівні запровадила Донецьк обласна рада, а у 2011 році, під час виконання цього проекту, положення про соціальне замовлення прийняла Одеська обласна рада.

Інформацію про інші міста, які використовують соціальне замовлення, було отримано з їхніх офіційних веб-сайтів, хоча письмової інформації у відповідь на перший запит вони не надіслали. Це такі міста, як: Миколаїв, Полтава, Тернопіль, Запоріжжя, Львів.

І, нарешті, ще два міста не тільки не прислали будь-яку інформацію на письмовий запит виконавців проекту, але й на їхніх веб-сайтах не вдалося знайти будь-якої інформації про використання зараз у цих містах механізму соціального замовлення або його аналогів. Це місто Сарни Рівненської області та місто Кам'янець-Подільський Хмельницької області, які декілька років тому згадувалися в інформаційному полі України як міста, де впроваджено механізм соціального замовлення.

За результатами обробки результатів, отриманих від керівництва органів виконавчої влади та місцевого самоврядування міст України, де використовується механізм соціального замовлення та його різні модифікації, отримані наступні узагальнені дані – як у цілому по комплексу досліджених міст України, так і в розрізі кожного з них.

1. На рівні міст України на сьогоднішній день затверджені та діють дуже різні за рівнем складності, структурою та деталізацією локальні нормативно-правові акти: від ретельно розроблених і технологічно прописаних процедур (наприклад, у містах Одесі і Дніпропетровській області) – до документів декларативного характеру, які практично не врегульовують жодних процедурних питань (наприклад, у таких містах як Комсомольськ і Сарни). У деяких містах Положення «Про соціальне замовлення» тільки почало розроблятися (наприклад, у місті Полтаві, Тернополі, Дніпропетровську та Луганську).

Частина з прийнятих у різних містах нормативних документів тією чи іншою мірою – частково (наприклад, прийняті у Чернівцях та Алчевську), чи

повністю (наприклад, прийняті у містах Миколаєві та Вознесенську) використовують досвід міста Одеси. У цих містах Положення про соціальне замовлення дуже подібні до моделі, яку свого часу було впроваджено у місті Одесі, і відтворюють вже апробовані форми і процедури.

2. У багатьох містах України Програма соціального замовлення, яка має затверджуватися міською радою, не приймається (м. Комсомольськ, м. Кременчук, м. Алчевськ). У деяких містах, наприклад, у місті Вознесенську Програма соціального замовлення у місті Вознесенську приймалася, але у зв'язку із малою активністю громадських організацій прийняття подібних програм припинилося. Поряд із тим, існує досвід довгострокової дії програм соціального замовлення, наприклад, Програма соціально-економічного розвитку м. Рівне, яка розрахована на декілька років.

3. Для підготовки і проведення конкурсів соціальних проектів в усіх досліджуваних містах створюється конкурсна комісія у складі депутатів, представників виконавчих органів міської ради, громадських об'єднань міста, науковців. Кількісний склад такої комісії коливається від 5 членів (м. Кам'янець-Подільський) до 15 членів (м. Одеса).

4. Як показує аналіз, механізм визначення пріоритетних соціальних проблем для їхнього вирішення із використанням механізму соціального замовлення або потреб у соціальних послугах для їхнього задоволення за допомогою соціальних програм більш чітко прописаний у малих містах. Здебільшого механізм соціального замовлення та його спрощені аналоги використовується для розв'язання найбільш гострих соціальних проблем, які: віднесені чинним законодавством до компетенції місцевого самоврядування; визначені як пріоритетні у нормативних актах, зокрема, нормативних актах локального регулювання; на даний час не розв'язані або розв'язуються недостатньо ефективно; потенційно можуть бути розв'язані або вже розв'язуються силами місцевих неурядових організацій або за їх участю.

5. У таких містах, як Одеса, Миколаїв, Алчевськ та Вознесенськ, затверджено окремі Інструкції з виявлення й оцінки пріоритетності соціальних проблем громади. У більшості інших міст потреби визначаються щорічно (періодично) окремим актом органу, що відповідає за функціонування механізму соціального замовлення або конкурсів із соціального контракування.

У місті Синельниковому, наприклад, передбачено, що пропозиції щодо включення в перелік актуальних соціальних проблем для роботи конкурсних комісій з підготовки та проведення конкурсів проектів та виконавців соціального замовлення можуть подавати постійні та тимчасові комісії відповідних міських рад, депутатські групи (фракції), депутати, виконавчі органи місцевого самоврядування та їх підрозділи, органи самоорганізації населення, підприємства, установи, організації та об'єднання громадян, які діють на території міста.

Таким чином, визначення пріоритетів соціального замовлення або потреб у соціальних послугах на місцевому рівні більше обумовлюється

політичною волею відповідного органу місцевого самоврядування, аніж позицією експертів чи думкою місцевих неурядових організацій.

6. В основі дії механізму соціального замовлення знаходяться соціальні потреби населення, а точніше – соціальні проблеми – як незадоволені або задоволені неповною мірою соціальні потреби та інтереси населення. Тому кінцевою метою такого виду діяльності є задоволення потреб через вирішення соціальних проблем членів територіальної громади.

Отже, цільовими групами соціального замовлення є певні соціальні групи, представники яких у вигляді організацій залучилися до виконання соціального замовлення (інваліди, молодь і студенти, діти, жертви екологічних катастроф, ветерани воєн та військових конфліктів, безробітні, мало-забезпечені та особи похилого віку), або територіальна громада, яка їх об'єднує, у цілому.

У практиці досліджених міст цільові групи, як правило, визначаються досить нечітко, що допускає розширене трактування кола соціальних проблем, або ж не визначаються зовсім.

7. Переважна більшість положень соціального замовлення та інших конкурсів соціальних проектів наводить базові критерії для визначення переможців конкурсів. Кількість критеріїв в кожному з міст коливається в межах 3-10. Критерії для визначення переможців відрізняються в кожному з проаналізованих міст, проте їх можна об'єднати у декілька таких груп:

1) критерії, які стосуються змісту проектів (відповідність пріоритетам та/чи цільовим програмам, залучення додаткових позабюджетних коштів тощо);

2) критерії, які стосуються перспектив реалізації проектів (реалістичність, соціальний ефект, можливість подальшої самостійної діяльності НКО);

3) критерії, що стосуються учасників конкурсу (статус, наявність досвіду, наявність необхідних ресурсів і кадрів потрібної кваліфікації тощо).

У більшості міст до набору критеріїв включаються показники з усіх трьох означених вище груп. Деколи такі критерії є нечітким або ж повністю чи частково дублюють один одного.

8. Під час дослідження з'ясувалося, що у багатьох досліджуваних містах у якості замовників у номінаціях, які направлені на вирішення проблем інвалідів, ветеранів, в основному виступають управління внутрішньої політики міської ради (м. Одеса, м. Львів) та управління праці і соціального захисту населення (м. Хмельницький, м. Одеса), відділ у справах сім'ї та молоді виконавчого комітету Кременчуцької міської ради та управління молодіжної та сімейної політики Одеської міськради – у номінаціях підтримки розвитку молоді, управління з питань взаємодії з органами самоорганізації населення міськради – у номінації розв'язання проблем та підтримки розвитку органів самоорганізації населення (м. Одеса, м. Миколаїв).

9. Що стосується прав та обов'язків замовника соціального замовлення на різних стадіях підготовки, укладання та реалізації соціальних контрактів, то слід зазначити таке. У більшості міст в соціальному контракті /

угоді передбачаються взаємні зобов'язання сторін щодо реалізації, фінансування програми та звітності за результатами її реалізації. Слід також зазначити, що в більшості договорів соціального замовлення діє принцип рівності сторін, який виражається у тому, що жодна зі сторін не може бути наділена владними повноваженнями по відношенню до іншої.

10. На питання про те, як досягається об'єктивність і незалежність оцінок членів конкурсної комісії, як долається можливий конфлікт інтересів, були отримані такі результати. У багатьох містах до таких критеріїв відносять відповідність пріоритетам та/чи цільовим програмам, залучення додаткових позабюджетних коштів тощо. Жорстка система критеріїв оцінки соціальних проектів передбачена у Києві, а також у місті Дніпропетровську, де наприкінці липня 2011 року міська рада затвердила Положення про соціальне замовлення.

Зокрема, у Положенні, затверженому Дніпропетровською міською радою, пропозиції, що надходять по кожній номінації, оцінюються за такими критеріями: відповідність завданню, можливість реалізувати соціальний проект в реальних умовах, оригінальність та новизна пропозиції, економічний, соціальний та інші ефекти. Крім наведених вище критеріїв, конкурсна комісія враховує організаційну, фінансову і матеріально-технічну спроможність організацій-учасників, наявність в них досвіду роботи у відповідній сфері та кадрів необхідної кваліфікації. При необхідності конкурсна комісія може організувати експертизу соціальних проектів силами залучених експертів, у якості яких можуть бути запрошені вчені, практики, представники громадських об'єднань, які не беруть участь у конкурсі і мають значний позитивний досвід роботи у сфері вирішення винесених на конкурс соціальних проблем.

До числа критеріїв у місті Києві входять: попередній досвід роботи організації за напрямом; відповідність мети проекту очікуваним результатам; ступінь підготовки проекту/якість заповнення аплікаційної форми; кваліфікація / попередній досвід основних виконавців проекту; послідовність кроків щодо вирішення завдань проекту/план реалізації проекту; досвід взаємодія з органами державної влади та громадськими організаціями – наявність рекомендацій; соціальна значимість проекту та доцільність використання бюджетних коштів; ефективність проекту – обсяг витрат на одну дитину/молоду людину в межах проекту; можливість подальшої реалізації проекту власними силами НКО.

Менш жорсткі критерії відбору соціальних проектів застосовуються у містах Рівному та Миколаєві.

Разом із тим, лише в містах Кременчуці та Одесі передбачена система вимірювання відповідності проектною пропозиції критеріям у балах. У містах Києві, Миколаєві та Алчевську передбачене формування зведеної оціночної відомості, а у м. Кременчуку та м. Одесі – оціночного листа. Водночас, за результатами аналізу норм, прийнятих в інших містах, не зовсім зрозуміло, яким саме чином враховуються задекларовані критерії.

Практично в усіх досліджуваних містах об'єктивність і незалежність оцінок членів конкурсної комісії досягається шляхом затвердження у складі конкурсної комісії представників різних напрямків та професійної спрямованості: працівників виконавчих органів ради, депутатів місцевої ради, представників НДО, незалежних експертів. У місті Чернівці передбачено проводити публічний захист проектів. Принцип гласності та відкритості усіх процедур передбачено у багатьох містах і в двох обласних положеннях.

11. На питання про те, як здійснюється фінансування з бюджету міста кожному з переможців конкурсу у номінаціях, було встановлено наступне. Найбільш поширеною схемою фінансування соціального замовлення є оплата по етапах, визначених договором/угодою у міру виконаних робіт (наприклад, Чернівці, Кам'янець-Подільський). В інших містах, наприклад в Миколаєві, Одесі, Алчевську та Синельниковому порядок фінансування визначається безпосередньо в самому соціальному контракті.

Разом із тим у Дніпропетровську, в Одесі, Києві та Алчевську, принаймні на рівні місцевих регулюючих документів передбачена можливість авансового фінансування.

12. Слід зазначити, що загалом, найбільша сума, яка спрямовувалась на конкурс соціально-культурних проектів у 2010 році в масштабах одного міста, була виділена у Львові, де з поданих впродовж місяця близько 150 проектів на суму понад 4,95 млн грн. конкурсна комісія визначила 45 кращих на суму 1 195 млн грн.

13. Досвід використання механізму соціального замовлення у місті **Одесі** за увесь період його дії з 2000 року дозволяє розглянути у т.ч. **фінансову статистику** використання цієї соціальної технології.

За цей період відбулося **десять** щорічних конкурсів серед громадських і благодійних організацій, органів самоорганізації населення на кращі проекти з розв'язання пріоритетних соціальних проблем територіальної громади, визначені за спеціальною методикою соціальної діагностики.

Усього на конкурс **343** організаціями було подано **476** соціальних проектів, спрямованих на розв'язання пріоритетних соціальних проблем міста. **165** з цих проектів були підтримані конкурсною комісією і вже реалізовані виконавцями соціальних контрактів, а ще **17** проектів-переможців конкурсу перебувають у стадії реалізації.

На виконання реалізованих проектів з міського бюджету загалом було виділено **2 546** тис. грн., а додатково залучено виконавцями соціальних контрактів з небюджетних джерел – **10 545** тис. грн., або у **4,1 рази** більше.

Крім того, отримано значний соціальний ефект – у вигляді численних соціальних послуг, що були надані тим, хто їх потребує, а також у вигляді підвищення самостійності і відповідальності інститутів громадянського суспільства за стан справ на власній території.

14. Заслугує на увагу і досвід використання механізму соціального замовлення у містах, районах, селах і селищах **Донецької області** за рахунок

коштів обласного бюджету. Тут система соціального замовлення діє у вигляді муніципальних грантів, які надаються на виконання міні-проектів місцевого розвитку громадським організаціям, органам самоорганізації населення, об'єднанням співвласників багатоквартирних будинків та просто ініціативним групам в обсязі по 8-10 тисяч грн з обласного бюджету.

У 2010 році Донецька обласна рада визначила обласний конкурс міні-проектів місцевого розвитку одним із пріоритетних напрямів діяльності. В оголошені терміни прийому документів на конкурс у період з 01.06.2010 по 01.07.2010 надійшло 2040 заявок з усіх адміністративно-територіальних одиниць області.

За тематикою пріоритетних напрямків міні-проекти розподілилися наступним чином:

- покращення якості соціальних послуг, що надаються населенню – 1097 проектів або 54%;
- покращення стану житлового фонду та прибудинкових територій – 641 проект або 31%;
- благоустрій місць відпочинку населення – парків, скверів, алей – 163 проекти або 8%;
- ремонт пам'ятників і місцевих пам'яток, історичних будівель та споруд – 73 проекти або 4%;
- проекти патріотичної спрямованості – 65 або 3%.

Найбільша кількість міні-проектів надійшла з міст Артемівська, Вугледара, Новогродівки, Кіровського, Костянтинівки; з районів Слов'янського, Великоновосілківського, Мар'їнського, Тельманівського, Червоноармійського.

Спочатку постійні комісії обласної ради, а потім конкурсна комісія визначили групу переможців конкурсу, до якої увійшли 413 міні-проектів. При оцінці міні-проектів та визначенні переможців враховувалися не тільки наявність документів, оформлених належним чином, а також соціальна значимість або ідея проекту, ступень участі у проекті місцевої громади, підтримка міні-проекту місцевою радою або депутатами обласної ради як пріоритетного для даної території. Міні-проекти-переможці були профінансовані на загальну суму співфінансування з обласного бюджету 4 000,0 тис. грн.

Для порівняння, за підсумками конкурсу 2008 року в Донецькій області переможцями стали 207 міні-проектів, які були профінансовані за рахунок обласного бюджету на суму 996 тис. 800 грн.

15. Поточний контроль замовника за виконанням соціального контракту виконавцем соціального замовлення є одним з дієвих засобів підвищення ступеня відповідальності виконавця за якість вирішення пріоритетних соціальних проблем, на вирішення яких спрямовано соціальний контракт. Практично в усіх досліджуваних містах процедури здійснення такого контролю та вимоги щодо звітності не вписані.

Проте, у місті Чернівці передбачено, що протягом терміну виконання проекту Комісія за власною ініціативою чи на прохання фінансового

управління міської ради може здійснювати перевірку виконання НПО плану реалізації проекту, але не частіше одного разу в квартал. В Дніпропетровську та в Одесі, крім контролю за ходом виконання виконавцем умов соціального контракту, передбачається також контроль якості виконаних робіт і послуг і організація післяконтрактного моніторингу.

Водночас, у містах Києві, Львові, Чернівцях, Хмельницькому та Коростені передбачається підготовка і подача кінцевої описової та фінансової звітності; у м. Кременчуці передбачається подання творчої та фінансової звітності. В Києві по завершенню виконання соціальних проектів, окрім описового та фінансового звітів, організація-виконавець має надати фактичні списки учасників проекту з їх адресами та телефонами, підписані керівником та завірені печаткою організації.

В деяких містах (наприклад, в Одесі, Синельникові та Рівному) передбачається, що порядок проведення поточного контролю/моніторингу має бути визначний у соціальному контракті. В м. Комсомольську поточний контроль передбачає проведення кожного місяця презентації етапів виконання проектів.

В цілому же можна заключити, що більшість діючих нині місцевих регулювань щодо соціального замовлення/соціального контактування та муніципальних грантів приділяють недостатньо уваги питанням поточного контролю та постконтрактного моніторингу/ оцінки результатів виконання соціальних проектів, що навряд чи є виправданим, адже мова йде про ефективність використання бюджетних коштів.

16. Що стосується небюджетних джерел фінансування, то частіше за усе це виявляється спонсорська допомога у формі коштів, майна, безкоштовної трудової участі, тощо; залучення співвиконавців, додаткових зовнішніх ресурсів, залучення коштів від міжнародних донорських організацій та з інших незаборонених законом джерел.

17. З метою забезпечення прозорості, гласності та відкритості процедур проведення конкурсу соціальних проектів/програм практично у всіх досліджуваних містах цей процес висвітлюється у місцевих ЗМІ (газетах, радіо, телебачення, частіше на Інтернет-сайтах) у формі інформаційних повідомлень, статей тощо.

Водночас, в містах Києві, Одесі, Львові, Чернівцях, Хмельницькому та Коростені передбачається підготовка і подача кінцевої описової та фінансової звітності. В Кам'янці-Подільському також передбачається підготовка кінцевої звітності, але відсутні будь-які вимоги щодо її структури та змісту. У містах Львові та Чернігові додатково передбачається подання медіа-промоційних звітів. В Києві по завершенню виконання соціальних проектів, окрім описового та фінансового звітів, організація-виконавець має надати фактичні списки учасників проекту з їх адресами та телефонами, підписані керівником та завірені печаткою організації.

18. В містах Миколаєві, Одесі та Алчевську, а також у Дніпропетровській області передбачається проведення постконтрактного моніто-

рингу, в Чернівцях – підготовка щорічних звітів про виконання соціальних проектів. Окрім того, в містах Миколаєві, Одесі та Алчевську передбачається проведення/можуть проводитися (за ініціативою відповідального органу місцевої влади або організації-виконавця) соціологічні дослідження в середовищі цільових груп, за результатами яких мають бути підготовлені й оприлюднені довідки про результати постконтрактного моніторингу. Підготовка інформаційних повідомлень за результатами виконання соціальних проектів передбачена і в містах Миколаєві, Хмельницькому та Кам'янці-Подільському. В частині міст (наприклад, в містах Одесі та Синельникові) передбачається, що порядок проведення поточного контролю/моніторингу має бути визначний в соціальному контракті.

У містах Києві, Львові, Одесі, Чернівцях, Харкові, Хмельницькому, Коростені та Синельниковому відповідальність за поточний та/або постконтрактний моніторинг несуть відповідні виконавчі органи місцевого самоврядування; у Миколаєві та Алчевську – сторони соціального контракту. В місті Києві до цієї діяльності на договірних засадах можуть залучатися сторонні організації, в Чернівцях, Хмельницькому, Кам'янці-Подільському та Коростені участь в процесі моніторингу та оцінки беруть конкурсні комісії.

Окрім висвітлення процедури проведення конкурсу соціальних проектів в м. Алчевську протягом року висвітлюються також заходи щодо реалізації проектів-переможців.

19. У ряді міст, що використовують механізм соціального замовлення, місцева влада періодично оновлює нормативно-правову базу, удосконалюючи процедури життєвого циклу цієї технології з урахуванням накопиченого досвіду.

Зокрема, в Одесі, 31 січня 2011 року відбулося вже четверте з моменту ухвалення у 2000 році внесення змін у чинне Положення про соціальне замовлення у місті Одесі. Тут на сесії Одеської міської ради було прийнято Положення про соціальне замовлення у місті Одесі у новій редакції (далі – Положення-2011) та Програма розв'язання пріоритетних соціальних проблем міста Одеси з використанням механізму соціального замовлення у 2011 році (далі – Програма-2011).

Співставлення Положення про соціальне замовлення у місті Одесі, що було прийнято у 2000 році і діяло зі змінами (далі – Положення-2000) із новим Положенням-2011 свідчить, що останній варіант значною мірою відтворює норми Положення-2000. Хоча між цими двома положеннями є і певні відмінності.

Так, у Положенні-2011 не передбачено районного соціального замовлення, а відповідно і фінансування соціального замовлення з районного бюджету. Крім того, у п. 1.2 Положення-2011 соціальні потреби визначаються як сукупність потреб та інтересів громадян, об'єднаних за територіальною, віковою, соціальною ознаками, тобто передбачено вичерпний перелік ознак, за якими визначаються потреби та інтереси

громадян. Що стосується Положення-2000, то в ньому не передбачено вичерпного переліку ознак, і соціальні потреби визначаються як сукупність потреб та інтересів громадян, об'єднаних за територіальною, віковою, соціальною та іншими ознаками.

Слід також зазначити, що у Положенні-2011 засідання конкурсної комісії вважається правомочним при участі в ньому не менше половини від загального складу її членів (п. 3.2.1), у той час як у Положенні-2000 правомочність засідань конкурсної комісії визначається за умови присутності на них не менше двох третин від загального складу її членів.

У цілому ж можна констатувати, що принципів норми Положення-2000 не були суттєво змінені у Положенні-2011, що не зашкодить подальшому розвитку соціального замовлення у місті.

Що стосується Програми-2011, то в ній замість управління внутрішньої політики, яке було у 2000 році замовником по п'яти із семи номінацій, у 2011 році замовником по цих номінаціях визначено департамент інформації і зв'язків з громадськістю Одеської міської ради, до складу якого увійшло вказане управління після реорганізації. При цьому управління взаємодії з органами самоорганізації населення та управління культури та туризму Одеської міської ради залишилися у 2011 році замовниками, які є відповідальними за одну номінацію кожне.

Слід також зазначити, що розпорядженням міського голови від 05.01.2011 № 3-01р був затверджений істотно оновлений склад конкурсної комісії з підготовки та проведення конкурсів соціальних програм, проектів і виконавців соціальних замовлень. У складі комісії – голова (секретар міської ради), заступник голови, секретар комісії та 12 членів, більшість з яких є депутатами Одеської міської ради. При цьому до нового складу комісії потрапив лише один член конкурсної комісії попереднього складу.

11.3. Висновки за підсумками проведеного дослідження

Проведене дослідження стану нормативно-правової та організаційної бази впровадження механізму соціального замовлення в означених вище містах дозволяє зробити такі висновки:

1) Конкурси соціальних проектів набувають все більшого розвитку і популярності в Україні, особливо, у містах Одесі, Харкові, Львові, що стало можливим виключно завдяки ініціативі окремих місцевих громад та/або політичній волі відповідних органів та очільників місцевого самоврядування. Започатковані в умовах відсутності повного законодавчого регулювання правовідносин у сфері соціального замовлення, вони проводяться вже кілька років, розширюючи коло неурядових організацій, які беруть участь у процесі надання соціальних послуг, та збільшуючи діапазон соціальних послуг та коло їх отримувачів.

2) Існуюча система оцінки проектів соціального замовлення не є повною мірою справедливою і ефективною, оскільки цю діяльність

здійснюють, в основному, посадові особи органів місцевої влади. Варто створити спілку оцінювачів, де на професійній основі і за допомогою відпрацьованої методології виступлять в якості експертів (поряд з представниками від місцевої влади) також громадські організації та безпосередньо споживачі соціальних послуг. Це є необхідним ще й у світлі боротьби з «надуманими», незатребуваними соціальними послугами, які теоретично можуть надаватися громадськими організаціями за рахунок бюджетного фінансування, але не будуть користуватися реальним попитом у населення.

3) У багатьох містах має місце погана інформованість населення про реалізоване громадськими організаціями соціальне замовлення (наприклад, особливо гостро стоїть проблема неможливості доступу до повної, постійно поповнюваною бази даних про організації, які виконують соціальне замовлення, а також про надавані ними соціальні послуги).

Доцільно при проведенні конкурсу соціального замовлення розділити інформаційні канали, що використовуються, на два типи. Перший повинен забезпечувати відкритість інформації про конкурс, щоб будь-який член територіальної громади або організація могли з нею ознайомитися. Каналами такого інформування мають бути:

- засоби масової інформації;
- офіційні видання місцевих органів влади;
- Інтернет-джерела.

Інформаційні канали другого типу повинні забезпечувати адресне доведення інформації до цільової групи – потенційних учасників конкурсу. Для цього можна використовувати:

- адресне розсилання інформації організаціям, що займаються наданням соціальних послуг;
- існуючі ресурсні центри для ОГС або професійні асоціації;
- інформаційні семінари з роз'яснення подробиць та особливостей конкурсу;
- постійні індивідуальні консультації.

Дуже важливим тут є відкритість державних органів-замовників до роз'яснення вимог конкурсу, індивідуальна робота з ОГС. Така інформаційна робота має постійно адаптуватися та удосконалюватися. Це може бути робота методкабінету для учасників соціального замовлення та організація профільних тренінгів з участі у конкурсі. Наразі це призведе до більш професійно складених проектів і, отже, до більш затребуваних та якісних соціальних послуг. Не менш важливим завданням інформаційного висвітлення функціонування соціального замовлення є підвищення можливостей громадського моніторингу й контролю;

4) Коло учасників соціального замовлення (контрактерів) здебільшого включає неурядові організації (громадські, благодійні організації, творчі

спілки, об'єднання співвласників багатоквартирних будинків, органи самоорганізації населення тощо);

5) Процедура проведення конкурсу далеко не завжди детально прописана і не завжди враховує можливі ускладнення та конфліктні ситуації;

6) Більшість місцевих нормативно-правових актів передбачають укладення соціального контракту (договору, угоди) як форму юридичного оформлення соціального замовлення;

7) Законодавча неврегульованість соціального замовлення та соціального контракування з одного боку надає досить широкі можливості для розробки та впровадження місцевих моделей, а з іншого – зумовлює недостатню правову захищеність учасників цих процедур.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про об'єднання громадян: Закон України від 16.06.92 № 2460-12.

2. Про органи самоорганізації населення: Закон України від 11.07.2001 № 2625-III.

3. Про молодіжні та дитячі громадські організації: Закон України від 01.12.1998 № 281-XIV.

4. Про благодійність та благодійні організації: Закон України від 16.09.97 № 531/97-ВР.

5. Л. Чорній, К. Рубановський. Огляд основних моделей соціального замовлення / соціального контракування та муніципальних грантів, які використовуються сьогодні на місцевому рівні в Україні // Державне фінансування організацій громадянського суспільства. Як запровадити європейські стандарти? / [О. Ю. Вінніков, Д. С. Ковриженко, М. В. Лациба [та ін.] ; Укр. незалеж. центр політ. дослідж. – К. : [Агентство "Україна"], 2010. – С. 118-154.

6. Социальный заказ в Украине: обоснование и внедрение / Брудный В.И., Каминник И.С., Крупник А.С. – Одесса: Ассоциация поддержки гражданских инициатив «КОВЧЕГ», 2001. – 114 с.

7. Про здійснення державних закупівель: Закон України від 01.06.2010 № 2289-VI (із змінами) // Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=2289-17>

8. Крупник А. Соціальне проектування у державно-управлінській практиці: концептуальний підхід // Ефективність державного управління: Зб. наук. праць ЛРІДУ. Вип. 8 – Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2005. – С. 71-78.

**12. МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ «СОЦІАЛЬНЕ ЗАМОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ:
ДОСВІД 10 РОКІВ ВПРОВАДЖЕННЯ»**

12.1. Програма Конференції

**ОДЕСЬКИЙ СУСПІЛЬНИЙ ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
за підтримки
МІЖНАРОДНОГО ФОНДУ «ВІДРОДЖЕННЯ»**

**Всеукраїнська науково-практична конференція
«Соціальне замовлення в Україні:
досвід 10 років впровадження»**

26-27 березня 2011 року, м. Одеса

ПРОГРАМА

ПЕРШИЙ ДЕНЬ КОНФЕРЕНЦІЇ (26 березня 2011 р.)

9:00-10:30	<i>Реєстрація учасників Конференції та представників ЗМІ. Кава, чай</i>
10:30-10:50	<i>Відкриття Конференції, привітання організаторів та почесних гостей:</i> Крупник А.С., директор Одеського суспільного інституту соціальних технологій, кандидат політичних наук, голова оргкомітету Конференції: «Соціальне замовлення в Україні: здобутки і перспективи» Орловський О.С., директор Програм «Посилення впливу громадянського суспільства» МФВ, кандидат юридичних наук: «Пріоритети Міжнародного фонду «Відродження» у сфері впровадження механізму соціального замовлення» Бриндак О.Б., секретар Одеської міської ради, голова міської комісії з соціального замовлення, голова робочої групи з розробки Статуту територіальної громади міста Одеси: «Про досвід міста Одеси у створенні, використанні та розвитку механізму соціального замовлення» Акімова Л.С., голова Національної експертної комісії з питань суспільної моралі в Одеській, Херсонській та Миколаївській областях, депутат Одеської обласної ради: «Взаємодія влади і громади – основа розвитку громадянського суспільства (з практики роботи в Одеській області)»

10:50-12:30

Пленарне засідання: стан і перспективи розвитку соціального замовлення

Брудний В.І., заступник директора Одеського суспільного інституту соціальних технологій з наукової роботи, член Національної спілки журналістів України, доктор філософії: **«Соціальна діагностика як ефективний інструмент виявлення пріоритетних соціальних проблем у механізмі соціального замовлення»**

Лациба М.В., керівник програм УНЦПД, головний редактор журналу «Громадянське суспільство»: **«Державні гранти та інші форми фінансової підтримки громадських організацій: як це має працювати в Україні»**

Малик І.М., депутат Кіровоградської обласної ради: **«Умови та перспективи запровадження механізму соціального замовлення у Кіровоградській області»**

Абрамова Н.М., голова громадської організації «Пересипчанка», голова Ради громадськості Суворовського району м. Одеси: **«Соціальна значимість та користь соціального замовлення для активізації і розвитку громадського руху»**

Грибова О.П., консультант Коаліції ВІА-сервісних організацій в Одеській області: **«Впровадження механізму соціального замовлення в Одеській області та вирішення з його допомогою проблем ВІА-сервісних організацій»**

Орлова А.І., заступник начальника управління з питань внутрішньої політики та зв'язків з громадськістю Одеської обласної державної адміністрації: **«Роль навчально-просвітницької діяльності серед службовців та громадськості для розвитку їхньої співпраці та успішного впровадження соціального замовлення»**

Вакуленко О.В., головний науковий співробітник центру теорії та методики соціальної роботи Державного інституту розвитку сім'ї та молоді, доцент кафедри соціальної педагогіки, інституту соціальної роботи та управління НПУ ім. М.П. Драгоманова, кандидат педагогічних наук: **«Особливості впровадження соціального замовлення у соціальній сфері в Україні»**

Золотухін М.Є., голова правління Фонду розвитку м. Миколаєва, заступник голови Всеукраїнської асоціації сприяння самоорганізації населення: **«Досвід впровадження соціального інвестування через механізм соціального замовлення: шипи і рози»**

Барашкова Т.С., президент Центра підтримки громадських і культурних ініціатив «Тамариск»: **«Про хід впровадження механізму соціального замовлення у місті Дніпропетровську»**

Заєць Т.В., головний спеціаліст апарату департаменту соціальної політики Луцької міської ради: **«Досвід впровадження механізму соціального замовлення щодо вирішення питань соціального захисту бездомних громадян у місті Луцьку»**

12:30-13:30

Обід

13:30-15:00

Продовження пленарного засідання:

Рева А.О., заступник Вінницького міського голови: **«Технології ефективного використання потенціалу механізму соціального замовлення у діяльності органів місцевого самоврядування»**

Волошина А.В., віце-президент Творчого об'єднання «Технології оптимального розвитку особистості» м. Кіровограда: **«Запровадження конкурсних механізмів, відкритості і прозорості у систему взаємовідносин влади і громади Кіровоградщини»**

Азаров А.С., президент Кредитної спілки «Перше кредитне товариство», консультант з економічних питань голови облдержадміністрації: **«Форми реалізації соціальної відповідальності бізнесу у механізмі соціального замовлення»**

Зубрицький І.І., головний спеціаліст відділу організаційної роботи і внутрішньої політики виконкому Бердянської міської ради: **«Про муніципальну підтримку НДО міста, органів самоорганізації населення, комунальних підприємств у сфері надання послуг населенню»**

Кірімова Т.Ю., голова Правління Луганської обласної громадської організації «Громадська ініціатива Луганщини»: **«Потенційні можливості соціального замовлення у розв'язанні проблем житлово-комунального забезпечення та розвитку самоорганізації населення»**

Конотопцев О.С., доцент кафедри регіонального управління та місцевого самоврядування Харківського регіонального інституту НАДУ при Президентові України: **«Адміністративно-правові аспекти функціонування організаційного механізму соціального замовлення на місцевому рівні»**

Бударіна О.В., спеціаліст I категорії відділу внутрішньої політики виконавчого комітету Алчевської міської ради: **«Залучення громадськості міста Алчевська до вирішення соціальних проблем за допомогою механізму соціального замовлення»**

15:00-15:30	<i>Перерва на каву, чай</i>
15:30-17:15	<i>Продовження пленарного засідання:</i> Томашевський В.В. , голова Одеської міської організації Всеукраїнської асоціації сприяння самоорганізації населення, голова органу самоорганізації населення «Юго-западний масив» у м. Одесі: «Роль механізму соціального замовлення у розвитку самоорганізації населення» Артеменко О.Г. , голова Одеської міської Ради багатодітних сімей: «Роль соціального замовлення у реалізації норм закону України про підтримку багатодітних сімей» Кессельман А.Ю. , голова БФ «Хесед шаарей цион» м. Одеси: «Досвід взаємодії БФ «Хесед Шаарей цион» з органами місцевого самоврядування по проекту соціального замовлення» Албул А.Л. , помічник керівника проектів ТМО «Нівроку», піар-менеджер ТМО «Нівроку»: «Соціальне замовлення в Тернополі – довга дорога в дюнах» Болдусева О.В. , начальник відділу сім'ї та гендерної політики виконкому Миколаївської міської ради: «Деякі аспекти взаємодії органів місцевого самоврядування і третього сектору у м. Миколаєві: проблеми та шляхи їх розв'язання» Дейкіна Н.Д. , голова правління благодійного товариства «Співвітчизник», кандидат економічних наук: «Соціальні пріоритети громадських організацій як поле спільної діяльності влади і громади» Доскаленко К.С. , магістр державного управління, здобувач кафедри державного управління і місцевого самоврядування ОРІДУ НАДУ при Президентові України: «Соціальний капітал у сфері дії механізму соціального замовлення»
17:15-17:45	<i>Підбиття підсумків першого дня конференції. Завдання для наступного обговорення у секціях</i>
18:30	<i>Вечеря</i>

ДРУГИЙ ДЕНЬ КОНФЕРЕНЦІЇ (27 березня 2011 р.)

9:30-11:30	<i>Робота у секціях:</i> <u>І секція: Удосконалення законодавчої бази для впровадження і розвитку механізму соціального замовлення в Україні</u> <i>(модератори: Н.В. Мішина, О.С. Орловський)</i>
------------	---

II секція: Ефективне використання механізму соціального замовлення для розв'язання пріоритетних проблем на місцевому рівні (модератори: А.С. Крупник, В.І. Брудний)

11:30-12:00 ***Перерва на каву, чай***

12:00-13:30 ***Пленарне засідання:***

Мишина Н.В., професор кафедри конституційного права Одеської національної юридичної академії, заступник директора ОСІСТ з організаційно-методичних питань, доктор юридичних наук: ***«Соціальне замовлення в Україні: перспективи нормативного врегулювання»***

Беззубко Л.В., професор кафедри «Менеджменту організацій» Донбаської національної академії будівництва і архітектури, доктор наук з державного управління, професор: ***«Проблеми використання механізму соціального замовлення для вирішення актуальних проблем громади»***

Негатина Л.І., референт Міжнародного освітнього центру м. Дортмунда німецької недержавної, неприбуткової громадської організації: ***«Вплив українського досвіду соціального замовлення на розвиток міжсекторної взаємодії у країнах ближнього і дальнього зарубіжжя»***

Новосьолова Н.В., голова ГО «Сімейний клуб «Тіп-Топ», неодноразовий переможець конкурсу соціального замовлення: ***«Вплив соціального замовлення на роботу і розвиток сімейного клубу «ТІП-ТОП» міста Одеси»***

Презентація результатів роботи у секціях. Обговорення та прийняття Резолюції Конференції. Офіційне закриття Конференції

13:30-14:30 ***Обід***

14:30-16:00 ***Індивідуальні консультації, спілкування. Від'їзд учасників.***

12.2. Короткий зміст виступів учасників Конференції

Відкриваючи конференцію, директор Одеського суспільного інституту соціальних технологій **Андрій КРУПНИК** нагадав, що саме в Одесі більше десяти років тому вперше в Україні народився механізм соціального замовлення – одна з найбільш ефективних соціальних технологій, за допомогою якої органи місцевої влади у тісній співпраці з громадськими об'єднаннями вирішують життєво важливі проблеми населення.

Він повідомив, що в даний час соціальне замовлення і його різні модифікації впроваджені у Харкові, Києві, Хмельницькому, Миколаєві,

Вознесенську, Чернігові, Чернівцях, Луцьку, Рівному, Алчевську Луганської області, Кам'янці-Подільському Хмельницької області, Кременчуці та Комсомольську Полтавської області, Боярці Київської області, Бердянську Запорізької області, а також у Дніпропетровській та Донецькій областях. За підтримки Інституту зараз йде процес впровадження механізму соціального замовлення в містах Дніпропетровську, Запоріжжі, Луганську, Полтаві, Вінниці та в Одеській області.

А. Крупник нагадав, що роботу над соціальним замовленням в Одесі розпочинали разом з Інститутом також Асоціація підтримки громадянських ініціатив «Ковчег» та постійна комісія міської ради з удосконалення структури управління містом – базова комісія з цього питання у міській раді. Її очолював тоді Олексій Орловський, який зараз представляє на конференції Програму «Посилення впливу громадянського суспільства» Міжнародного фонду «Відродження».

Олексій ОРЛОВСЬКИЙ відзначив, що Одеса і донині є одним з лідерів соціального замовлення в Україні. Не дивлячись на усі економічні та організаційні труднощі, Одеська міськрада продовжує знаходити можливість фінансувати цю програму. А розширення географії соціального замовлення свідчить про те, що в умовах глибокої соціально-економічної кризи, яка охопила Україну, цей інструмент є вкрай актуальним.

Голова міської конкурсної комісії з соціального замовлення Одеської міської ради, секретар міськради **Олег БРИНДАК**, вітаючи учасників Конференції, передав слова підтримки та найкращі побажання від Одеського міського голови і усієї міської ради. Він зазначив, що соціальне замовлення є «світлою плямою» серед усієї спадщини, залишеної попередньою владою. Цей проект нова влада узяла на озброєння і збирається далі з ним працювати як з одним із найважливіших елементів управління містом.

При цьому підходи радикально не змінюються, у тому числі через дефіцит часу – адже минулого року через це багато організацій-переможців не встигли отримати належні їм кошти. Тому вирішено скористатися вже готовими напрацюваннями. І завдяки таким конференціям їх і далі доопрацьовувати, збільшуючи ефективність соціального замовлення.

Зараз, за словами О. Бриндака, вже закінчується прийом заявок на конкурс. Їх число свідчить, що третій сектор в Одесі живий. Адже, Одеса завжди була піонером у роботі третього сектора і ця конференція – тому доказ. А механізм соціального замовлення – це не просто один з елементів роботи влади з громадськими об'єднаннями.

Це прекрасний механізм для залучення коштів бізнесу. І у міській влади є така амбітна мета: відродити ті елементи меценатства, які завжди були в Одесі, коли бізнес і третій сектор працювали дуже щільно. Тоді багато питань, які мала би вирішувати міська влада, вирішувалися саме завдяки тому, що навіть без її втручання або в кращому випадку за її сприяння бізнес напряму працював з третім сектором.

Керівництво міста розглядає соціальне замовлення як механізм соціального діалогу влади та громадських організацій. У міському Статуті буде такий блок, як соціальне партнерство – діалог суспільства і влади. А механізм соціального замовлення – це якраз один з ключових механізмів соціального діалогу, важливий елемент самоврядування у місті.

Голова Національної експертної комісії з питань суспільної моралі в Одеській, Херсонській та Миколаївській областях, депутат Одеської облради **Людмила АКІМОВА** поділилася планами впровадження механізму соціального замовлення в Одеській області.

Л. Акімова нагадала, що вже з 1998 року очолюване нею управління у справах сім'ї та молоді стало делегувати громадським організаціям право вирішення пріоритетних проблем у підвідомчій сфері. До 2005 року на ці цілі з бюджету було витрачено понад 800 тис. грн. Головне тут – це рух назустріч один одному.

Влада ніколи не «розрулить» ситуацію в країні, в області, в місті, вважає Л. Акімова, якщо не спиратиметься на діяльність громадських організацій, які реально працюють у житті, а не на папері, вирішуючи конкретні проблеми. У соціальному замовленні дуже важливе місце займає довіра один одному.

І соціальний проект – це не одноразова акція. Він повинен привести до створення життєздатної структури, якій можна буде делегувати повноваження, фінанси, яка буде і далі разом з владою вирішувати важливі проблеми. Адже переможцям конкурсу соцзамовлення влада делегує не тільки свою довіру і свої фінанси, а й частину проблем, які не в змозі вирішити сама.

Л. Акімова повідомила, що постійна комісія облради підтримала ідею запровадження соціального замовлення на території Одеської області. Це питання включено в план роботи обласної ради. Нещодавно проект Положення був опублікований в обласній газеті «Одеські вісті» і зараз проходить завершальну стадію обговорення та узгодження як регуляторний акт. А на найближчій сесії облради цей проект напевно буде прийнятий і отримає путівку у життя.

«Патріарх» третього сектору, один із провідних соціологів України, заступник директора Одеського суспільного інституту соціальних технологій з наукової роботи **Володимир БРУДНИЙ** виступив з доповіддю про використання соціальної діагностики для визначення пріоритетів соціального замовлення. Він підкреслив, що на відміну від медичної, а тим більше технічної діагностики, соціальна діагностика вивчає людей, їх відносини, соціальні спільноти.

В. Брудний підкреслив, що сьогодні державні та муніципальні соціальні установи при визначенні своїх пріоритетів покладаються швидше на інтуїцію, аніж на об'єктивну оцінку соціальної ситуації. А звідси – і нераціональне витрачання фінансових, матеріальних, технічних, інтелектуальних та інших ресурсів. І головне – не забезпечується вирішення пріоритетних соціальних проблем.

Соціальна діагностика спрямована не тільки на те, щоб виявити проблеми, які треба вирішувати. Вона дозволяє оцінити їх гостроту і відібрати найбільш актуальні, важливі проблеми, щоб з ними працювати у першу чергу.

Відомо, що Мінпраці і соціальні служби орієнтуються тільки на свої обмежені бюджетні кошти. Соціальне ж замовлення дає можливість залучати додаткові небюджетні ресурси і працю сотень волонтерів громадських організацій. Так, в Одесі на виконання соціального замовлення з бюджету міста за минулі 10 років було витрачено 2 546 тис. грн., а залучено додатково з небюджетних джерел 10 545 тис. грн., тобто в 4,1 рази більше.

В ході соціальної діагностики вивчаються соціальний статус, соціальний стан, соціальне самопочуття основних соціальних груп – пенсіонерів, ветеранів війни, жертв політичних репресій, постраждалих на ЧАЕС, а також одиноких громадян, членів багатодітних та неповних сімей, безробітних та частково працюючих за наймом.

В результаті формується рейтинг пріоритетних соціальних проблем саме з позиції потреб цих соціальних груп. Паралельно визначаються ті проблеми, які можуть бути вирішені із застосуванням механізму соціального замовлення.

Увесь перелік цих проблем розділений на 3 групи: екстремальні, невідкладні і важливі. Екстремальними соціальними проблемами виявилися такі, як дитяча безпритульність, брак соціальної допомоги, негативні явища серед молоді, низький рівень її духовного розвитку, епідемія ВІЛ/СНІДУ, перешкоди в розвитку самоорганізації населення та практична відстороненість громадян від участі у вирішенні місцевих проблем.

До невідкладних віднесено проблеми безробіття, алкоголізм і наркоманія, недостатнє охоплення доглядом на дому лежачих осіб, які потребують патронажної медичної, соціально-побутової, соціально-психологічної допомоги.

Важливі соціальні проблеми – це слабкий захист прав споживачів, незадовільний рівень чистоти у місті, соціально-епідеміологічна небезпека, низька громадська активність громадян, недбале, споживацьке ставлення до збереження і примноження історичних цінностей і традицій тощо.

У розвинених країнах, насамперед із соціально орієнтованою економікою соціальне замовлення як форма залучення на конкурсній основі некомерційних організацій до практичного вирішення соціальних проблем використовується давно і серйозно.

У становленні і розвитку соціального замовлення в Україні велику роль зіграла Одеська міська рада, яка і колись, і тепер знаходить можливості регулярно приймати програми, оголошувати конкурси і робити усе, що необхідно для життя соціального замовлення.

Світлана ТКАЧЕНКО, керівник програм підтримки громадських ініціатив Донецької обласної організації Комітету виборців України розповіла про конкурси міні-грантів, які проводить її організація в Донецьку, і про конкурс соціального замовлення, який проводить Донецька обласна рада.

Відмінність між цими конкурсами у тому, що в першому випадку учасниками конкурсу є активні групи громадян, а не тільки зареєстровані громадські організації. Тобто, залучається ініціатива, яка зосереджена на найпершому рівні – ініціативні громадяни, які намагаються вирішити соціальні проблеми своїми силами.

Тут використано досвід Європи і допомогу польського Міжнародного Фонду Стефана Баторія. В результаті на кожную вкладену гривню ініціативна група залучає по 3-5. Конкурси проводяться за гроші організації, яка бере на себе придбання для цих ініціативних груп матеріалів на будівництво майданчиків, на проведення круглих столів та ін.

Донецька обласна рада пішла іншим шляхом – через органи влади. Гроші з обласного бюджету виділяються на міські та сільські ради. Причому обсяги фінансування зростають: у 2008 році це був мільйон гривень, у 2009 році – 3 млн., в 2010 році – 4 млн., в 2011 – вже 6 млн. Зростає і кількість поданих проєктів.

Але при цьому не залучається місцевий бізнес. Упускається інформаційний супровід. А місцеві ради, боячись «головного болю», не поспішають впроваджувати цей механізм навіть при його явній ефективності: адже якщо у влади установка дитячого майданчика коштує 80 тис. грн, то ініціативна група це може зробити за 5-10 тис.

Керівник центру громадської адвокатури зі Львова **Тетяна ЯЦКІВ** повідомила, що з бюджету їхнього міста на два паралельних конкурси громадських організацій виділяється більше 6 млн.: на конкурс соціально-культурних проєктів – 4 млн. і на конкурс молодіжних та дитячих громадських організацій – 2 млн. При цьому наголос робиться на соціальні організації, в т.ч. молодіжного профілю і не підтримуються проєкти правозахисних організацій, які критикують владу. В результаті виникло невдоволення з боку таких організацій і критика на адресу самого конкурсу. Питання про те, чи можуть ці організації взагалі фінансуватися через подібні конкурси і чи будуть вони при цьому незалежними, залишається відкритим.

Т. Яцків розповіла також, що конкурс громадських організацій для дітей та молоді проводиться «мутно», за незрозумілими процедурами, навіть без наказу відповідного управління або департаменту. Терміни подачі заявок не витримуються: в одному році – 10 днів, в іншому – місяць. Пріоритети визначаються швидше за чисельністю організацій-виконавців, ніж за гостротою проблем.

Максим ЛАЦИБА, керівник програм УНЦПД, головний редактор журналу «Громадянське суспільство» розповів про те, що Прем'єр-міністр доручив у стислі терміни завершити роботу над проєктом положення «Про порядок проведення конкурсів проєктів громадських організацій». Організація конкурсу соціального замовлення покладається на міські та обласні ради. Передбачено, що органи влади при плануванні своїх бюджетів мають обов'язково передбачати кошти на підтримку громадських організацій.

Як же сьогодні держава фінансує і підтримує громадські організації? У Державному бюджеті 2010 року було закладено 186 млн. на громадські організації. Це всеукраїнські громадські організації інвалідів, дітей та молоді, чорнобильців, творчі спілки, організації національних меншин.

А також ще окремо прописано майже 20 млн. Національному олімпійському комітету і 19 млн. – Комітету спорту інвалідів. Мінпраці щорічно розподіляє близько 30 млн. серед близько 20 організацій. Характерно, що з 73 центральних органів виконавчої влади тільки в трьох кошти на підтримку громадських організацій розподіляються на конкурсній основі. Проблема і в тому, що більшість конкурсів проходить в середині року. І, звичайно, моніторинг, оцінка ефективності цих проектів дуже слабка.

М. Лациба запропонував: закріпити на законодавчому рівні, щоб органи виконавчої влади планували фінансову підтримку громадських організацій в цільових програмах та при формуванні бюджетів; щоб розподіл цих коштів відбувався на основі прозорих конкурсних процедур; щоб громадські організації незалежно від територіального статусу отримали доступ до цих конкурсів, а самі конкурси проводити на початку року.

На думку М. Лациби, у законі «Про державні цільові програми» слід також передбачити можливість залучення громадських організацій до виконання заходів у рамках цих програм. В Європі громадські організації отримують кошти не в рамках конкурсів проектів, а в рамках державних закупівель.

Держава оголошує конкурс, хто більше і краще надасть послуги на визначену суму. Там це називається «малі закупівлі», і звичайно громадські організації беруть в них участь. До 300 тис. на надані послуги та до 1 млн. на виконані роботи. Для цих закупівель процедура спрощена, менше документів і швидше приймають рішення. Зменшується і тендерне забезпечення – замість 5% встановлено 1%.

Зараз у Верховній Раді України розглядаються нові законопроекти «Про благодійництво», «Про громадські організації». В останньому, наприклад, спрощений порядок укладання договорів місцевих рад з громадськими організаціями на надання послуг без побоювання бути виключеними з реєстру неприбуткових організацій.

Практика Одеси, Львова та інших міст показує, що і в умовах нинішнього законодавства можна проводити конкурси, залучати громадські організації і робити добрі справи. Збільшення сум на програми соціального замовлення свідчить, що органи місцевого самоврядування бачать ефект від цього інструменту.

Щоб конкурс соціального замовлення працював ефективно, необхідна, по-перше, воля міської ради, яка затверджує порядок проведення конкурсу соціальних проектів, муніципальну програму соцзамовлення і виділяє відповідні кошти, і по-друге, готовність громадських організацій надавати соціальні послуги.

Необхідно прийняти новий Закон «Про громадські організації», який би значно спростив процедуру створення та реєстрації громадських організацій.

цій, а також дозволив їм безпосередньо здійснювати господарську діяльність. Необхідно також прийняти новий Закон «Про благодійництво та благодійні організації», внести зміни до Податкового кодексу, які забезпечать зменшення податкового тиску на одержувачів благодійної допомоги, дадуть податкові стимули для бізнесу і заможних громадян жертвувати на благодійні справи.

Олена ГРИБОВА, консультант коаліції ВІЛ-сервісних організацій в Одеській області, повідомила, що в 2006 році в Одеській області народилася обласна координаційна рада з протидії та поширення ВІЛ/СНІДу, туберкульозу, наркоманії та дитячої безпритульності. Чотири проблеми були об'єднані в сфері діяльності однієї координаційної ради як найактуальніші для області. У грудні 2009 року програма з підтримки ВІЛ-інфікованих та профілактики ВІЛ/СНІДу була затверджена обласною радою.

В ній була передбачена робота з впровадження соціального замовлення для громадських організацій. Новий депутатський корпус і в першу чергу Л. Акімова, як людина, яка не просто розуміє, а професіонал у всіх соціальних питаннях, має великий досвід, знає райони і міста, взялася за цю справу.

Два управління – у справах сім'ї та молоді та управління соціальної політики та праці – готові виступити замовниками. Плюс управління внутрішньої політики, яке також розглядає це як сферу своєї взаємодії з громадськими організаціями.

На сьогоднішній день комісія, яка розглянула проект положення, розмістила його на сайті Одеської обласної ради і фактично визначила процедури, за якими буде відбуватися його впровадження в Одеській області.

Антоніна АЛБУЛ приїхала з Тернополя, з організації «Нівроку». Тема її виступу звучить романтично: «Соціальне замовлення в Тернополі – довга дорога в дюнах». Вона розповіла, як 10 років тому після першої Одеської міжнародної конференції в Тернополі відбулася перша спроба впровадити цей механізм у місті. На основі одеського досвіду був розроблений проект. Але змінився на виборах міський голова і вся його команда, і процес загальмувався.

Новим етапом впровадження механізму соціального замовлення в Тернополі стала активна робота над Статутом міста, підтримана Міжнародним фондом «Відродження». У тексті проекту статуту було введено статтю про обов'язковість механізму соціального замовлення, в чому чимала особиста заслуга консультанта проекту А. Крупника.

Серед обов'язкових положень Статуту зараз розробляється і положення про соціальне замовлення. У 2011 році вводяться програмно-цільові методи фінансування суспільного сектора, коли виключно через конкурс соціальних проектів будуть виділятися будь-які види коштів на діяльність молодіжних та громадських організацій, органів учнівського та студентського самоврядування. При наявності відповідних рекомендацій.

У 2011 році в Тернополі мають бути реалізовані проекти, зв'язані із організацією змістовного дозвілля, відпочинком та оздоровленням дітей та молоді, сприянням зайнятості молоді та підтримкою молодіжного підприємництва, формуванням здорового способу життя та профілактики негативних явищ у молодіжному середовищі, а також патріотичним вихованням молоді.

В рамках розробки положення про соціальне замовлення 18 лютого 2011 року проходив ярмарок молодіжних ініціатив, на якому вперше в історії Тернополя було представлено практичне застосування соціального замовлення на рівні міста. Було представлено близько 40 різноманітних соціальних проектів. Ярмарок відвідав міський голова Сергій Надал.

А. Албул висловила впевненість, що ця конференція стане додатковим стимулом для впровадження соціального замовлення в Тернополі і допоможе завершити епопею, яка в житті виглядає довгою дорогою в тернопільських дюнах.

Президент Кредитної спілки «Перше кредитне товариство», консультант з економічних питань голови облдержадміністрації **Андрій АЗАРОВ** підкреслив, що становлення і розвиток організацій третього сектора багато у чому схоже з бізнесом. Щоб допомагати іншим, треба самим відбутися.

Як підприємець і як політик А. Азаров вважає, що найскладніше – «достукатися до мізків чиновників». Одеса створює прецеденти, які далі розвиваються на Україну. Маючи за спиною таку школу, як соціальне замовлення, ми починаємо бізнес привчати до соціальної відповідальності, брати на себе навантаження за рішення певних питань. На його думку, громадські організації повинні самофінансуватися. Як отримати спонсора, якщо спонсор увесь час повертається спиною і каже: «Вибачте, у мене свої проблеми»?

Паралельно з конференцією проходив форум соціальної відповідальності бізнесу, в якому брало участь 20 великих підприємців як членів журі та 20 команд, вік яких – від 7 до 17 років. Саме з цього віку треба починати виховувати соціально відповідальних людей: одні в дитячому будинку допомагають, інші печуть хліб, щоб роздати його бездомним.

А. Азаров розповів, що його команда створила незалежне громадське телебачення, щоб допомагати громадським організаціям виносити будь-які проблеми на суд суспільства, давати кожному можливість реалізуватися. Це дозволяє тримати владу в тонусі і досягати певних взаємин між владою і громадськими організаціями.

Бо ознака найбільшої заслуги громадської організації – це її популярність. І цей поштовх вона отримує через соціальне замовлення, через інститути, які займаються розвитком суспільства.

Алла ВОЛОШИНА, віце-президент Творчого об'єднання «Технології оптимального розвитку особистості «ТОРО» з міста Кіровограда розповіла про спроби впровадити соціальне замовлення в їх традиційно дотаційному регіоні.

У Кіровограді задають типово одеське запитання: а кому це треба? У місті було кілька спроб, у тому числі з боку «ТОРО», схилити міську владу до

думки, що це може бути одним із шляхів вирішення проблем. Тим більше для Кіровоградської області, яка є традиційно дотаційним регіоном України.

Оскільки соціальне замовлення – це інструмент, який допомагає вирішувати проблеми, починаючи з 2001 року питання про впровадження соціального замовлення постійно піднімається, і на рівні області, і на рівні міста громадськими організаціями. Але, на думку А. Волошиної, в Кіровограді ще органи влади не доросли до розуміння того, що таке соцзамовлення.

Депутат Кіровоградської обласної ради **Ірина МАЛИК** підтвердила, що насправді проблема, мабуть, в головах. Причому є люди, які володіють проектним мисленням – і в бізнесі, і в депутатському корпусі, і в громадських організаціях, таких як «ТОРО» та Асоціація сприяння самоорганізації населення. Але громадський сектор на декілька кроків випереджає сектор влади. Тому сьогодні і депутатам, і державним службовцям потрібно наздоганяти громадських діячів.

Заступник Вінницького міського голови **Андрій РЕВА** нагадав відому фразу: «З хорошими чиновниками можна добре керувати країною, навіть якщо в ній погані закони, але навіть з досконалими законами не можна добре керувати країною, якщо в ній погані чиновники».

Він підкреслив, що подібні конференції показують, наскільки в різних регіонах ситуація різна. І це багато в чому стимулює впроваджувати новації. І якщо поки у Вінниці про соціальне замовлення як про доконаний факт говорити не можна, то дуже важливо, що вінницька влада в цьому питанні піде уторованим іншими шляхом, щоб не повторювати помилок.

Предметом соціального замовлення є соціальна послуга. Коли прорахувавши вартість соціальної послуги, ми приходимо до висновку, що вона для нас дорога і ми хочемо зекономити кошти, ми починаємо говорити про соціальне замовлення. Тоді виникає інтерес бюджету оголошувати конкурс, проводити його та платити менше, ніж довелося б платити своїм, а потім ще й контролювати.

Але щоб такий конкурс оголосити, потрібен стандарт. Так, наприклад, в медицині, яка зараз реформується, потрібно перейти від утримання бюджетних установ до закупівлі медичних послуг, які визначаються медичним стандартом лікування того чи іншого захворювання. Поки, на жаль, таких стандартів у соціальній сфері немає, що дещо ускладнює впровадження соціального замовлення.

Президент Дніпропетровського центру підтримки громадських і культурних ініціатив «Тамариск» **Тетяна БАРАШКОВА** нагадала, що вперше в Україну соціальне замовлення на обласному рівні було запроваджено саме в Дніпропетровській області. Але надалі ця ініціатива не отримала там належного розвитку.

Дніпропетровський регіон – особливий. У ньому існують свої традиції закритого розподілу ресурсів. Управління внутрішньої політики міста та області працюють по суті лише з політичними партіями, а бази даних про громадські організації практично немає.

Але така база є у громадських структур. Проект по впровадженню у Дніпропетровську соціального замовлення підтримав Фонд Східна Європа, але без партнера – Одеського суспільного інституту соціальних технологій, Т. Барашкова вважає, що вони не змогли б підготувати усі документи на належному рівні і домогтися розуміння цього проекту з боку влади.

Т. Барашкова висловила подяку організаторам конференції і за те, що в результаті багато дізналася про «підводні камені», які підстерігають на шляху впровадження соціального замовлення. Крім того, очікується приїзд до Одеси начальника управління внутрішньої політики, представників громадських організацій, депутатів, що, безсумнівно, допоможе впровадженню соцзамовлення.

Голова Одеської міської Ради багатодітних сімей **Олена АРТЕМЕНКО** підкреслила, що соціальне замовлення, у першу чергу, необхідне не стільки чиновникам, скільки самим громадянам. Оскільки саме через соціальне замовлення вдалося захистити ті багатодітні сім'ї, в яких старші діти досягли повноліття, в результаті чого сім'я втрачає підтримку держави.

Виграні організацією у 2007 і 2008 роках соціальні проекти успішно діють і досі. Один з них – це соціально-психологічна допомога сім'ям з дітьми. На базі цього напряму навіть створена нова організація «Психея», яка спільно з Радою багатодітних сімей надає допомогу у підготовці багатодітних та інших молодих сімей, які готуються стати батьками.

При пологових будинках міста діють центри, в які можуть звернутися майбутні мами, і незалежно від того, багатодітна вона чи ні, їй буде надана як соціальна, так і психологічна допомога. Сюди входить і дельфінотерапія, і підготовка до пологів, психологічна підготовка, і арттерапія і пісочна терапія.

Друге вигране соціальне замовлення – це створення соціальної бази багатодітних міста Одеси. З 1 січня 2010 року набрав чинності Закон Укаріни «Про багатодітні сім'ї», який передбачає велику кількість пільг. І за інформаційну основу було взято саме цей діючий соціальний реєстр, завдяки чому Одеса змогла швидше за інших міст Україні приступити до призначення та надання цих пільг для багатодітних сімей.

На сьогоднішній день Одеса лідирує також з видачі посвідчень єдиного зразка. І цей процес, як видно, не закінчиться, тому що багатодітних сімей стає все більше. І це радує.

Голова Ради громадськості Суворовського району м. Одеси та голова громадської організації «Пересипчанка» **Надія АБРАМОВА** подякувала організаторам за можливість зустрітися на конференції з таким числом зацікавлених людей. При цьому вона висловила жаль, що на тлі таких значних сум, що виділяються у бюджетах Донецька і Львова, «одеські» 350 тисяч виглядають більш, ніж скромно.

Н. Абрамова розповіла про специфіку роботи своєї організації, яка знаходиться у самому проблемному районі міста – районі Пересипу. Організація універсальна, займається і ветеранами, і багатодітними сім'ями – на обліку близько 250 сімей, та дітьми вулиці.

Н. Абрамова вважає, що існуючий порядок оплати через Держказначейство тільки проведених заходів робить практично неможливим їх організацію – адже без грошей їх просто неможливо готувати. Тому багатьом громадським організаціям можна вже ставити пам'ятники – вони, не маючи грошей, виконують величезний обсяг роботи. Вона нарекла також, що дуже важко зараз вдається залучати депутатів і меценатів.

Голова Одеської міської асоціації самоорганізації населення, голова органу самоорганізації населення «Південно-західний масив» в місті Одесі **Володимир ТОМАШЕВСЬКИЙ** звернув увагу на те, яку роль відіграє механізм соціального замовлення у розвитку органів СОН. На прикладі Одеси він назвав цю роль доленосною.

Наявність у конкурсі соціальних проектів такої номінації, як «Сприяння самоорганізації» підтверджує, що влада розуміє пріоритетність органів самоорганізації населення, які займаються практично усіма аспектами життя людини. У той же час соціальне замовлення і соціальний проект – це свого роду індикатор активності органів СОН і одночасно – стимулятор їх розвитку.

Навіть невеликі кошти, які виділяються в рамках програм соцзамовлення, допомагають мікрогородам вирішувати найважливіші проблеми життєдіяльності і активують саму ініціативу людей для вирішення цих завдань. При цьому в реалізації соціального проекту треба розраховувати не тільки на ту малу частку, яка виділяється з бюджету, а необхідно залучити власні кошти. Це може служити сигналом для тих, хто готовий вкладати кошти в розвиток громадянського суспільства.

В. Томашевський висловив ідею, щоб донорські організації погоджували терміни і тематику своїх конкурсів з місцевими соцзамовлення, що безсумнівно посилює ефект вирішення пріоритетних місцевих проблем.

Хоча органи СОН працюють в межах своїх мікрогородів, їх напрацювання в результаті проектів соціального замовлення повинні узагальнюватися й поширюватися на всю територію міста і навіть за його межами – вважає В. Томашевський.

Спеціаліст відділу внутрішньої політики Алчевського міськвиконкому **Олена БУДАРІНА** розповіла про те, як в Алчевську вибудовується послідовна соціальна політика на основі соціального партнерства органів місцевого самоврядування, громадськості та бізнесу.

Вже чотири роки поспіль проводиться конкурс соціальних проектів – як механізм вирішення соціальних проблем у тих сферах, де гострота цих проблем максимальна. Щорічно шляхом проведення опитування громадської думки та консультацій з громадськістю визначається перелік пріоритетних соціальних проблем, які потребують вирішення. Супровід конкурсу соціальних проектів та координація їх виконання покладено на відділ внутрішньої політики міськвиконкому, який всіляко намагається залучити до цього конкурсу якомога більше організацій і максимально допомогти їм у цьому.

Відділ підготував методичний посібник з розробки соціальних проектів для участі в конкурсах. З кожним роком зростає число номінацій конкурсу і

кількість його учасників. При чисельності населення міста 14 тисяч щорічно з міського бюджету виділяється близько 100 тис. грн. Зростають і суми залучених коштів – на кожну бюджетну гривню залучається від 1,5 до 2 грн.

На підставі результатів опитування мешканців міста щодо актуальних питань суспільного життя був затверджений перелік соціальних проблем, які потребують вирішення у 2011 році. Відповідно до цього переліку визначені номінації міського конкурсу соціальних проектів: це благоустрій міста, підтримка соціально незахищених верств населення, здорового способу життя, підтримка дитячих та молодіжних ініціатив та розвиток самоорганізації населення за місцем проживання.

Вже визначено переможців конкурсу, йде процедура укладання соціальних контрактів. Як показав досвід, конкурси соціальних проектів демонструють можливість і бажання громадськості міста брати участь у вирішенні соціальних проблем. Проведення подібних конкурсів підвищує ефективність використання бюджетних коштів для вирішення соціальних проблем і дозволяє залучити додаткові ресурси у соціальну сферу, а також підвищити адресність і масовість подання соціальних послуг.

Соціальні проекти, на думку О. Бударіної, – це перший крок на шляху до підвищення свідомості громадян. Адже люди, які беруть в них участь, відчувають себе необхідними і генерують нові ідеї. Так з ініціативи громадськості в Алчевську стартував проект «Сторінки пам'яті». Його мета – зібрати у формі електронного музею історію міста про його людей – тих, хто зробив щось важливе для міста, про підприємства і організації.

Начальник відділу сім'ї та гендерної політики Миколаївського міськвиконкому **Олена БОЛДУСЕВА** підкреслила важливість тематики конференції для руху України в розбудові громадянського суспільства. Вона вважає, що для цього необхідні зміни в умах, розуміння цінності кожної особистості. Її охоплює гордість інформація про нелегкі хай і невеликі досягнення колег.

Соціальне замовлення, на думку Є. Болдусевої, – це дуже необхідний механізм. Без нього далі вже не можна. Управління молоді вже кілька років працює з Фондом розвитку міста Миколаєва, де «пропелером» цього руху є Михайло Золотухін – людина, яка зуміла закумуляувати бродіння в умах для розбудови громадянського суспільства. Який все «промацав», знайшов донорів і показав людям, як треба працювати.

У місті Миколаєві працює міський гендерний центр. У кожному місті є кризові центри жінок, які постраждали. Але в останні часи стали лунати голоси, чому немає кризових центрів для чоловіків. Є. Болдусева зробила висновок, що питання гендерної політики повинні лягти в основу соціального замовлення, як шляхи співпраці. Її тішить, що акцент у справах сім'ї, дітей та молоді, внутрішньої політики зміщений з пісень і танців у бік соціальної роботи. І якщо міська влада в будь-якому місті не введе соціальне замовлення в практику, це, на думку Є. Болдусевої, загрожуватиме соціальним вибухом.

Головний науковий співробітник центру теорії та методики соціальної роботи Державного інституту розвитку сім'ї та молоді, доцент кафедри соці-

альної педагогіки інституту соціальної роботи та управління НПУ ім. М.П. Драгоманова з Києва **Олена ВАКУЛЕНКО** зазначила, що у сфері застосування соціального замовлення напрацьовано вже чималий досвід, який потребує наукового узагальнення та поширення.

Але і наука без практики не може розвиватися. **О. Вакуленко** констатувала, що держава не в змозі повністю забезпечити виконання соціальної роботи. Частина робіт, послуг все одно повинні і можуть виконувати недержавні організації.

Тут є свої плюси і мінуси. Сьогодні пред'являються певні вимоги до якості соціальної роботи, стоїть проблема ліцензування організацій, які працюють у сфері надання соціальних послуг. Є проблема стандартів соціальної роботи. Але безперечно, в організації є певний досвід, є ресурси, є волонтери, тобто той потенціал, який просто необхідно використовувати. І не зрозуміло, чому до цих пір соціальне замовлення не вийшло на державний рівень.

О. Вакуленко вважає, що дуже пощастило Одесі, що тут є Інститут соціальних технологій, такий ініціатор цієї справи. Адже 10 років – це дуже велика робота. Дуже важливий напрям – розробка відповідного законодавства і механізмів його реалізації. Дуже важливо правильно проводити дослідження, використовуючи соціологію та статистику, точно виявляти проблеми. Бо неправильно розставлені пріоритети можуть погубити справу.

Дуже важливою є розробка технології соціального замовлення – з точки зору і професіоналізму соціальних працівників, і професіоналізму управлінців на місцевому та державному рівні. Необхідно здійснювати науковий супровід соціального замовлення – за прикладом таких проєктів, як «Прийомна сім'я» та «Молодь за здоров'я». Соціальне замовлення має бути системним фактором, об'єднуючим державу і громаду – до чого ми усі і прагнемо.

Голова БФ «Хесед Шаарей ціон» м. Одеси **Анатолій КЕССЕЛЬМАН** як представник організації, яка вже неодноразово перемагала на конкурсі соціального замовлення в номінації «Догляд на дому», зазначив, що їхня організація могла б і не брати участь у конкурсі, оскільки вже працює 15 років, обслуговує майже 8 тисяч підопічних за рахунок коштів, які приходять в основному з-за кордону.

Ці підопічні – в основному пенсіонери і 300 дітей з малозабезпечених сімей. Одне з пріоритетних завдань організації – це патронажна допомога у розмірі від 5 до 40 годин на тиждень. У нинішньому році число тих, хто її отримує, досягло 1 200 осіб. В основному це самотні люди, яким немає кому допомогти. Близько 4 тис. осіб отримують медикаменти, близько 5 тис. – продовольчу допомогу.

Соціальне замовлення для організації важливе тим, що на ці гроші проводиться навчання соціальних працівників, як правильно вести роботу по догляду на дому з будь-якими з підопічних. Більше 30% на даний момент соціальних працівників вже отримали дипломи державного зразка про те, що

вони у цій справі професіонали. Колись вони починали волонтерами, а зараз отримують непогану зарплату.

Напрацьовано величезний досвід, величезна база даних. Велика частина підопічних навряд чи змогла б дожити до тих років, до яких вона зараз дожила. За статистикою, тривалість життя підопічних «Хеседа» на 15-20 років більше, ніж у середньому по Україні. Але що робити, якщо завтра люди, які дають гроші, відмовляться це робити? І правильно було сказано, що потрібно бізнес підтягувати до цієї роботи, повернути його обличчям.

І не тільки бізнес, а й владу. У багатьох структурах до нашої організації ставляться як до хворого – з іронією сказав А. Кессельман. Соціальне замовлення дозволяє розвиватися, заявляти про себе. На одну гривню, отриману від міста, «Хесед» залучає 8 гривень від бізнесу, у т.ч. одеського. А. Кессельман висловив сподівання, що соцзамовлення буде розвиватися і громадські організації будуть продовжувати вести цю діяльність з чистим серцем і чистими руками.

За словами голови правління благодійного товариства «Співвітчизник» **Наталі ДЕЙКИНОЇ**, ця організація не раз ставала переможцем конкурсу соціального замовлення.

При створенні товариства планували допомагати незахищеним людям з Росії, але вже незабаром виявилось, що цієї допомоги потребують представники багатьох національностей. Робота «Співвітчизника» зосереджена на трьох напрямках: з емігрантами, які опинилися у важкому становищі; обслуговування самотніх важкохворих, хто за фізичними показниками не може залишати свій будинок, та робота з дітьми, починаючи з 3-4-річного віку.

Завдяки соціальним замовленням вдалося створити громадську систему соціальної допомоги. Це юридичні консультації, соціальна та матеріальна допомога тим, кому з тих чи інших причин не може надати допомогу держава. Ще завдяки суспільній системі товариство організує робочі місця на дому. Є банк даних про громадські організації аналогічного напрямку, до яких часто доводиться звертатися по допомогу, якщо самі не в змозі чогось зробити.

Голова неодноразового переможця конкурсу соціального замовлення – громадської організації «Сімейного клубу «Тіп-Топ» **Наталія НОВОСЕЛОВА** подякувала організаторам за можливість поділитися своїм досвідом, зарядитися оптимізмом і за те, що вони займаються цією справою.

Організація «Тіп-Топ» тричі виграла соціальне замовлення, вирішуючи пріоритетне завдання – підтримку грудного вигодовування. Вона навчає тих, хто далі навчає інших. За 6 років через організацію пройшла велика кількість породіль. Стали проводити благодійні вечори в провідних диско клубах міста для майбутніх батьків, зробили брошури та запрошення, які роздавали через жіночі консультації.

Знаходили спонсорів. На вечорах роздавали диски з фільмом про підготовку до пологів, з інформацією про грудне вигодовування, розповідали про свої програми, про свою діяльність, вчили дівчаток одягати пупсів, проводили конкурси. І хоча все було в ігровій формі, але тим не менше

інформація була дуже серйозна. Дівчата дякували, казали, що дізналися від нас більше, ніж від своїх акушерів-гінекологів.

Створили сайт, але зараз перейшли на одеський форум, де підтримуємо широкі контакти. Консультант відповідає на запитання практичного характеру. До цього дня існує телефон консультування по грудному годуванню. Працювали з лікарями і проводили спільні круглі столи. Приходять в клуб наші випускники, розповідають, що приблизно 98% з них годують дітей до 1,5 років грудьми. Так, у жіночих консультаціях є безкоштовні курси з підготовки до пологів.

Ще ми створили клуб годуючих матерів. Деякі наші учасниці незабаром самі почали створювати такі клуби у всіх районах міста, і в минулому році вже самостійно провели в центрі міста загальноміську акцію, де одночасно багато молодих матерів годували дітей грудьми.

Наш третій проект називався «Усвідомлене батьківство». Ми проводили семінари для тат і мам, називаючи це «вагітні тата». Ми навчаємо партнерським пологам. За статистикою, більше розлучень припадає на перший рік життя дитини в молодих сім'ях. Тому що багато батьків і мами не готові до появи дитини. Наше завдання на етапі підготовки до пологів – щоб майбутні батьки підходили до цієї події усвідомлено. Багато молодих мам позитивно відгукуються і констатують, що чоловіки роблять все, хіба що не годують груддю.

Заступник начальника управління з питань внутрішньої політики та зв'язків з громадськістю Одеської обласної державної адміністрації **Алла ОРЛОВА** чесно зізналася, що прийшла на конференцію вчитися. І з радістю констатувала, що зрозуміла, що таке соціальне замовлення і побачила свою роль як модератора цього процесу, щоб роз'яснювати його суть.

Вона зазначила також, що тепер може компетентно говорити з людьми, які в цьому розбираються і що структурні підрозділи з питань внутрішньої політики в районах також повинні це робити. І на семінарі, який планується у квітні, це питання обов'язково буде розглянуто за участю представників суспільного Інституту. Проект положення про соціальне замовлення на рівні обласної ради має пройти громадські слухання, на які будуть запрошені і представники влади, і громадськості.

Майбутнє – за побудовою громадянського суспільства, у демократичному розвитку нашої держави, і без подібних механізмів співпраці не обійтися. А. Орлової дуже сподобалося, що на конференції присутні представники з усієї України і всі налаштовані дуже позитивно. А це означає, що небайдужі люди працюють на об'єднання і конструктивізм. Добре, що кожен йде своїм шляхом, але, по суті, – до однієї мети.

Начальник головного управління внутрішньої політики управління справами Ради міністрів Автономної Республіки Крим **Іля ФІКС** з жalem зазначив, що Автономна республіка Крим належить до тих країв, де така чудова методика як соціальне замовлення поки що не отримала широкого розповсюдження.

Мабуть, щось було упущено! Хоча це видається елементарним: є проблеми, які потребують вирішення, є кілька зацікавлених сторін, але вони поки не знайшли можливості стикнутися в силу того, що вони навіть не здогадуються про взаємне притягання. Тобто, має бути серйозна нормативна база для реалізації механізму соціального замовлення. Демократія – це добре. Але однією демократії тут недостатньо: необхідно ще те, чого не вистачає, що має бути.

I. Фікс висловив щире подяку усім, хто працює над удосконаленням механізму соціального замовлення, надаючи можливість новим регіонах успішно освоювати вже практично готовий матеріал. Він вважає, що зараз особливу увагу необхідно зосередити на підвищенні активності і дієздатності громадських організацій, які становлять величезний, різноманітний світ.

Головний спеціаліст апарату департаменту соціальної політики Луцької міської ради **Тетяна ЗАЄЦЬ** розповіла про досвід впровадження механізму соціального замовлення при вирішенні питань соціального захисту бездомних громадян у місті Луцьку.

Вона підкреслила, що проблема бездомності у м. Луцьку є однією з найактуальніших, оскільки і в місті, і в області відсутні комунальні заклади щодо соціального захисту бездомних громадян. Тому, основою впровадження механізму соціального замовлення на конкурсній основі як методу вирішення цієї проблеми стали наступні причини: бездомні не мали можливості отримати допомогу у відновленні документів, у працевлаштуванні, отриманні медичної допомоги, послуг ночівлі тощо; низька орієнтованість комунальних установ та громадських організацій на вирішення проблем безпритульних; неможливість вирішити проблему бездомності силами міської влади через обмежені фінансові можливості бюджету міста.

Саме тому, одним із заходів міської Програми соціальної адаптації бездомних громадян та осіб, звільнених з місць позбавлення волі, на 2009-2010 роки, затвердженої рішенням міської ради, було передбачено залучення громадських організацій міста до вирішення проблем соціальної реінтеграції бездомних громадян та осіб, звільнених з місць позбавлення волі, за допомогою механізму соціального замовлення на конкурсній основі. На зазначені цілі бюджетом міста було передбачено 20 тис.грн. Рішенням виконкому 1 квітня 2009 був оголошений перший у місті конкурс соціальних проектів. Пріоритетним напрямком вирішення соціальних проблем був визначений соціальний захист бездомних громадян та осіб, звільнених з місць позбавлення волі.

На дану категорію громадян при всій гостроті і актуальності цієї проблеми не звертали належної уваги ані громадські об'єднання, ані благодійники. Тому головними завданнями цього конкурсу стали: 1) привернути увагу громадськості до проблеми бездомних та осіб, які вивільняються з місць позбавлення волі; 2) залучити матеріальні та людські ресурси громадських організацій до вирішення зазначеної проблеми.

Рішенням конкурсної комісії переможцем конкурсу був визначений соціальний проект «Облік і правова підтримка бездомних громадян та осіб,

звільнених з установ виконання покарань після відбуття покарання» Волинського обласного благодійного фонду «Переображення», який володіє достатніми матеріальними і людськими ресурсами для реалізації проекту і має достатній досвід щодо здійснення ресоціалізації нарко- і алкозалежних людей.

Загальний бюджет проекту склав 13 614 грн., а фінансування з міського бюджету – 8 743 грн., тобто 64% від усього бюджету проекту. Між Волинським обласним благодійним фондом «Переображення» та департаментом соціальної політики Луцької міської ради – головним розпорядником коштів був укладений договір про спільну реалізацію даного проекту.

У рамках реалізації заходів проекту з надання соціальних послуг бездомним та особам, звільненим з місць позбавлення волі, на базі Фонду «Переображення» утворився Центр обліку бездомних громадян та осіб, звільнених з місць позбавлення волі. Це перший і єдиний центр обліку бездомних громадян в Волинській області як заклад соціального захисту бездомних.

Він веде первинний облік бездомних громадян і створює інформаційний банк даних на електронних і паперових носіях; видає посвідчення про взяття на облік за встановленою формою; сприяє реєстрації переважного місцезнаходження бездомних громадян; надає допомогу у відновленні документів, майнових і житлових прав, надає санітарно-гігієнічні послуги, дає юридичні консультації; надсилає алко- та наркозалежних людей у власні центри ресоціалізації.

Крім реєстрації, підопічним Центру надається можливість поїсти, помитися чи скористатися послугами з санітарної обробки речей та одягу. За необхідності надається чистий одяг, взуття та індивідуальні гігієнічні пакети. Головним досягненням проведення конкурсу соціальних проектів стало, на думку Т. Заєць те, що даний проект продовжує діяти і розвивається й після закінчення фінансування – за рахунок коштів благодійної допомоги та фінансової підтримки з міського бюджету в рамках реалізації заходів міських соціальних програм.

На базі Центру обліку планується створити кімнати нічного перебування для бездомних громадян і центр соціальної адаптації. На сьогодні розглядається питання про виділення окремого приміщення комунальної власності для функціонування Центру обліку.

А серед труднощів, з якими зіткнулася Конкурсна комісія при організації та проведенні конкурсу, Т. Заєць зазначила, перш за все, пасивність НКО, їх неготовність до роботи з механізмом соціального замовлення.

Доцент кафедри регіонального управління та місцевого самоврядування Харківського регіонального інституту НАДУ при Президентіві України **Олег КОНОТОПЦЕВ** зупинився на «підводних каменях» застосування механізму соціального замовлення на місцевому рівні.

Він зазначив, що після появи у 2000 році соціального замовлення в Одесі і незабаром в Харкові цей механізм придбав чіткі організаційні форми, з'явилися певні стандарти, традиції. Це зробило можливим пошук

нових форм і розкриття нових аспектів процесу використання механізму соціального замовлення.

Проте, щоб уникнути вихолощення суті і змісту соціального замовлення, можливого використання цього механізму нечесним чином і з негідною метою О. Конотопцев пропонує звернути увагу на наступне.

Перше – це спосіб використання бюджетних коштів. Гроші, які передаються для реалізації проектів, надаються у розпорядження громадським організаціям, які не обмежені вимогами освіти, професійної кваліфікації або антикорупційним законодавством. Внаслідок цього виникає можливість несвоєчасного, неефективного і навіть нецільового використання бюджетних коштів.

Більше того, досить часто члени громадських організацій є досить розумними і компетентними в конкретній проблематиці (набагато більш обізнаними за чиновників). Тому досить часто має місце ситуація, коли непрофесіоналізм зовсім не означає некомпетентність.

Другим небезпечним моментом функціонування механізму соціального замовлення є сама природа (точніше, спосіб створення) громадських організацій. На відміну від багатьох інших видів об'єднань громадян, громадські організації порівняно легко створити. У законодавстві відсутні тверді вимоги до кількості членів громадських організацій, процедур контролю реальності їх діяльності тощо.

Це дозволяє несумлінним особам (у тому числі – місцевим політикам і чиновниками) створювати власні громадські організації спеціально для участі в конкурсах соціального замовлення, щоб «освоювати» кошти місцевих бюджетів. Таким чином, механізм соціального замовлення може стати інструментом фактичного розкрадання, нецільового використання бюджетних коштів.

Слабким моментом організації механізму соціального замовлення є також можливість лобізму. Майже завжди соціальне замовлення здійснюється на конкурсній основі, і дуже часто для організації конкурсу до складу конкурсної комісії включаються видатні члени найпотужніших і авторитетних громадських організацій.

Але так само часто саме ці громадські організації є учасниками такого конкурсу. Зрозуміло, що в такому випадку участь у конкурсній комісії стає для її членів інструментом лобізму інтересів власних громадських організацій. У поєднанні з раніше вказаним недоліком (легкість створення громадської організації) це створює потужну спокусу для місцевого політика чи чиновника використовувати механізм соціального замовлення для свого збагачення.

Усі наведені недоліки у своєму поєднанні створюють передумови для перетворення механізму соціального замовлення на інструмент маніпуляції громадською думкою і взагалі усім громадянським суспільством. Надаючи замовлення тільки своїм «кишеньковим» і підвищено лояльним до себе громадським організаціям, органи влади формують своєрідний сонм прихиль-

них до них інститутів громадянського суспільства, які завжди підтримують будь-які управлінські рішення місцевого керівництва і виключно позитивно оцінюють його діяльність. А це суперечить принципам громадянського суспільства і взагалі дискримінує саму ідею його розвитку в Україні.

Найявний в Україні механізм соціального партнерства, на думку О. Конотопцева, місцевий бізнес фактично відсторонив від вирішення соціальних проблем. Він практично ніяк не задіяний в громадському житті. У той же час його залучення дозволило би значно поліпшити ситуацію у цій сфері:

1. Збільшиться ресурсна здатність механізму соціального замовлення. Місцеві «олігархи» можуть і найчастіше хочуть узяти фінансову участь у вирішенні соціальних проблем на місцевому рівні. Сьогодні гроші, які надаються ними, витрачаються стихійно і в більшості – на утримання персоналу численних благодійних фондів та організацій, спеціально створених для допомоги нужденним. Залучення цих коштів у соціальне замовлення дозволить не тільки більш ефективно витратити гроші благодійників, але й набагато розширить можливості суспільства у вирішенні основних проблем. До того ж громадські організації нарешті отримають потужну альтернативу для застосування своєї лояльності – місцева влада перестає бути єдиною можливим постачальником ресурсів для громадських організацій.

2. Залучення місцевих підприємців значно підвищить якість організації механізму соціального замовлення. Бізнесмени, щиро зацікавлені у вирішенні соціальних проблем, просто не дозволять недобросовісним чиновникам чи громадським діячам неефективно витратити їх гроші.

Участь бізнесменів знизить корупцію, лобізм та інші небезпеки, проти яких безсилий сучасний спосіб організації механізму соціального замовлення в Україні. Підприємці простежать, щоб їхні гроші не витрачалися на непотрібні цілі, не виділялися «своїм» організаціям за ознакою лояльності до влади, справедливо розподілялися серед виконавців соціального замовлення і використовувалися своєчасно і ефективно.

3. Усе сказане, на думку О. Конотопцева, значно підвищить ефективність використання механізму соціального партнерства в Україні. Збільшиться ресурсна здатність цього механізму (бізнесмени дадуть грошей), підвищиться його якість (спонсори простежать за використанням своїх грошей), в результаті чого виграє суспільство.

На конференції виступив голова правління Фонду розвитку м. Миколаєва, заступник голови Всеукраїнської асоціації сприяння самоорганізації населення **Михайло ЗОЛУТХІН**. Він нагадав, що в Миколаїв соціальне замовлення прийшло у 2002 році з Одеси разом з технологією соціального інвестування.

Громадянську ініціативу Фонду розвитку міста Миколаєва розвинули Фонд «Соколи» у Вознесенську, Фонд імені Черкасенка в Новому Бузі, де влада, як мовиться, зробила крок назустріч. Це сталося тому, що усе було зроблено за технологією, були спочатку визначені пріоритетні проблеми, які повинні були вирішуватися за допомогою соціального інвестування.

Але тут трапилося найцікавіше. Та ж конкурсна комісія по тому ж нормативному документу не отримала потрібного ефекту. Фінансування міського бюджету прийшло із запізненням – в листопаді місяці, друге фінансування прийшло не на самі органи самоорганізації населення та громадські організації, а на фірми, які принесли рахунки.

Третій момент – практика моніторингу проектів за участю ЗМІ. Загалом Фондом розвитку міста Миколаєва було проведено 14 конкурсів проектів за різними програмами. У рамках Програми розвитку органів СОН конкурс для ОСН останні три роки проводиться досить успішно, аж до того, що створена система співфінансування. Головне, щоб був дотриманий технологічний ланцюжок. У Миколаєві як і у Донецьку на кожен гривню залучається 3-10 грн. за умови, що технологія конкурсу дотримується і бізнес залучається тільки на добровільній основі.

Лариса БЕЗЗУБКО, професор кафедри «Менеджмент організацій» Донбаської національної академії будівництва і архітектури зробила огляд використання соціального замовлення для вирішення актуальних проблем громади.

За її даними, партнерські взаємини між органами місцевого самоврядування і ГО можуть ґрунтуватись на: а) субконтрактній основі, що передбачає оплату послуг; б) безпосередньому фінансуванні роботи (передбачає донорські інвестиції в проект або організацію – наприклад, проект, запропонований ГО, фінансується іншою організацією або місцевою владою); в) спільній роботі над проектом (коли усі учасники є рівноправними партнерами).

Уже сьогодні в більшості міст України в міських бюджетах передбачається певна сума коштів, яка йде фактично на субсидування певних громадських організацій. Проте в абсолютній більшості міст ніхто не знає чому саме ці, а не інші ГО отримали бюджетне фінансування, наскільки ефективно були використані кошти, які позитивні здобутки від цього мала міська громада.

Найбільш перспективним виглядає фінансування не просто окремих ГО в закритому «ручному» режимі, а фінансування їхньої суспільно-корисної діяльності у напрямках, пріоритетних для громади. Для того щоб фінансування було найбільш ефективним й прозорим, має бути забезпечено механізм визначення кандидатів – через міські конкурси. Саме з цією метою місцева рада має ухвалити положення, що має врегулювати усі питання, що стосуються порядку організації, оголошення та проведення міського конкурсу серед проектів та програм ГО.

Коли у суспільстві на рівні державних структур чи громадських утворень відбувається усвідомлення важливості тієї чи іншої проблемної соціальної ситуації, виникає необхідність, потреба розробити організаційний механізм реалізації соціального замовлення.

Соціальне замовлення спрямоване на вирішення соціальної проблеми у масштабі міста і здійснюється некомерційними організаціями за рахунок

коштів бюджету та інших джерел на основі соціального контракту з органами місцевого самоврядування.

Безумовно, застосування соціального замовлення підвищує адресність і доступність соціальних послуг, підтримує громадянські ініціативи, піднімає суспільну активність населення, розширює громадський контроль за діяльністю влади, скорочує можливості корупції та протекціонізму з боку державних службовців.

Слід зауважити, що у багатьох містах України вже накопичено певний досвід проведення конкурсів по соціальному замовленню у різних формах. Так, у м. Макіївка (Донецька область) механізм соціального замовлення було апробовано під час проведення міжнародного проекту «Голос громадськості».

Конкурси ініціатив серед громадських організацій м. Макіївки було спрямовано на покращення якості муніципальних послуг шляхом впровадження механізмів та процедур і підвищення ролі громадськості у побудові ефективної, відповідальної та відкритої влади на місцях. Основними видами діяльності в рамках проекту були визначені: організація та проведення соціологічних досліджень, розробка аналітичних документів; виготовлення та розповсюдження друканих матеріалів; організація та проведення публічних заходів.

Максимальний термін виконання ініціативи становив 6 місяців. Серед найбільш вдалих реалізованих ініціатив «Розробка та впровадження системи управління якістю при наданні муніципальних послуг населенню м. Макіївки», в рамках якої вже було відкрито Центр муніципальних послуг населенню; видання циклу книг з теми «Вдосконалення механізмів взаємодії громадськості і органів місцевого самоврядування», дослідження «Визначення потенційного ринку волонтерів» та інші. Слід зауважити, що конкурс і подальша робота по реалізації громадських ініціатив довела їх реалістичність та важливість для місцевої громади.

Для подальшого розвитку соціального замовлення, потрібно використовувати Положення про соціальне замовлення, що дозволить:

- запровадити процедуру розробки цільових соціальних програм на місцевому рівні. Тут необхідно зауважити, що саме соціальне замовлення і прийняття міською радою положення про соціальне замовлення (в якому розроблені принципи складання цільової соціальної програми, в процесі реалізації даного механізму), надає в руки ГО механізм впливу на місцеву владу в питаннях вирішення соціальних проблем. Коли існують приклади розробки цільових соціальних програм, депутати вже не зможуть приймати програми, які неможливо контролювати та оцінити якість їх реалізації;

- розпочати процес роздержавлення соціальної сфери, так як кошти, які розподіляються на конкурсній основі, направляються не на підтримку ГО, а на вирішення цільових соціальних програм. Таким чином, ГО і організації, що приймають участь у конкурсі, в результаті впровадження механізму соціального замовлення, займають постійну нішу у місцевій системі соціального забезпечення;

- запровадити антикорупційні механізми в розподілі коштів, що надаються на соціальні потреби, шляхом використання механізму оцінки виконання цільових соціальних програм і залучення громадськості до конкурсу на усіх етапах його реалізації;

- підвищити ефективність використання бюджетних коштів, за рахунок залучення волонтерської праці, коштів міжнародних організацій, спонсорської допомоги і нових технологічних НОУ-ХАУ некомерційних організацій. Участь у конкурсі на соціальне замовлення організацій, які отримують гранти від міжнародних організацій, дозволить реально скоординувати зусилля місцевої громади у вирішенні соціальних проблем і уникнути непотрібного дубляжу в різних сферах соціальної допомоги.

ГО, що перемогли в конкурсі, набувають нового статусу, так як згідно із розпорядженням міського голови вони входять до системи міської соціальної допомоги (розпорядження міського голови зобов'язує начальників відповідних управлінь міськвиконкому взаємодіяти з ГО у виконанні Цільової соціальної програми. При цьому ГО залишається недержавною організацією, оскільки діє на підставі контракту).

Однак для запровадження даної технології існує ряд перешкод: не сформовано ринок пропозицій соціальних послуг; ГО не готові до жорсткості контрактних відносин із владою; влада, у якій відбирають частину регіональних коштів у державний бюджет, не може гарантувати сплату послуг, що надаються недержавними структурами.

Прозорість у розподілі грантів і субсидій для ГО можна забезпечити шляхом оприлюднення списків фінансованих організацій та залучення громадськості у процес їх відбору. Також важливо, щоб усі потенційно зацікавлені організації та особи були поінформовані про проведення конкурсного відбору, щоб мати змогу взяти участь у ньому.

В Угорщині об'яви про проведення конкурсів на отримання грантів публікуються на Internet-сторінці Національного громадського фонду та у двох щоденних національних газетах або інших друкованих виданнях для інформування усіх можливих кандидатів.

Подібним чином, польське законодавство зобов'язує відповідальних чиновників оголошувати про проведення відбору не пізніше ніж за 30 днів до закінчення прийому заявок на участь, в офіційному періодичному виданні, у приміщеннях установи-розпорядника субсидій та у місцевих або національних газетах.

У Конференції також взяли участь і активно виступали у дискусіях: головний спеціаліст відділу організаційної роботи та внутрішньої політики Бердянського міськвиконкому **Ігор ЗУБРИЦЬКИЙ**; голова правління Луганської обласної громадської організації «Громадська ініціатива Луганщини» **Тетяна КИРИЛОВА**; професор кафедри конституційного права Одеської національної юридичної академії, **Наталя МІШИНА**; референт Міжнародного Дортмундського освітнього центру німецької недержавної, неприбуткової громадської організації **Любов НЕГАТІНА**.

12.3. Резолюція Конференції

ОДЕСЬКИЙ СУСПІЛЬНИЙ ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
за підтримки
МІЖНАРОДНОГО ФОНДУ «ВІДРОДЖЕННЯ»

РЕЗОЛЮЦІЯ

Всеукраїнської науково-практичної конференції

«Соціальне замовлення в Україні: досвід 10 років впровадження»

26-27 березня 2011 року в Одесі відбулася Всеукраїнська науково-практична конференція «Соціальне замовлення в Україні: досвід 10 років впровадження», в якій узяли участь більше 50 представників органів місцевого самоврядування, виконавчої влади та громадських об'єднань з 20 міст та регіонів України, де діє механізм соціального замовлення як найбільш ефективна технологія взаємодії влади та громадських організацій у вирішенні на конкурсній основі найактуальніших проблем територіальних громад за рахунок бюджетних та додатково залучених ресурсів.

Механізм соціального замовлення – це комплекс процедур, спрямованих на вирішення пріоритетних проблем місцевої громади, які здійснюються на конкурсній основі силами громадських організацій та органів самоорганізації населення у співпраці з органами влади шляхом розробки та реалізації соціальних проектів за рахунок бюджетних та інших коштів через укладання соціальних контрактів.

В ході пленарних та секційних засідань учасники узагальнили стан впровадження механізму соціального замовлення в Україні за 2000-2010 роки, вивчили найкращі практики його використання, розглянули результати моніторингу нормативного забезпечення різних варіантів соціального замовлення у містах та регіонах України, обговорили проект Типового положення та проект Закону України про соціальне замовлення, шляхи вирішення проблем, які найчастіше виникають при впровадженні цього механізму.

Відмічалось, що механізм соціального замовлення народився уперше в Україні більше десяти років саме в Одесі, де Одеський суспільний інститут соціальних технологій за сприяння Асоціації підтримки громадських ініціатив «Ковчег» та постійної комісії Одеської міської ради з удосконалення структури управління містом розробили концепцію механізму соціального замовлення, соціально-економічне та нормативно-правове обґрунтування його впровадження, і головне – проект Положення про соціальне замовлення та комплекс забезпечуючих технологічних документів.

На цей час соціальне замовлення та його різні модифікації впроваджені в Харкові, Києві, Хмельницькому, Миколаєві, Вознесенську, Чернігові, Чернівцях, Луцьку, Рівному, Алчевську Луганської області, Кам'янці-Подільському Хмельницької області, Кременчуці та Комсомольську Полтавської області, Боярці Київської області, Бердянську Запорізької області, а також у Дніпропетровській та Донецькій областях.

Наразі триває процес створення цього механізму у містах Дніпропетровську, Запоріжжі, Луганську, Полтаві, Вінниці та в Одеській області.

За підсумками обговорення учасники конференції прийняли такі рекомендації.

1. Вважати за необхідне створення спеціальної законодавчої бази для розвитку в Україні механізму соціального замовлення шляхом прийняття комплексу поправок до Цивільного, Податкового та Бюджетного кодексів, до законів «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про місцеві державні адміністрації», «Про соціальні послуги», «Про оподаткування прибутку підприємств» та інших. Продовжити також роботу над визначенням нормативного наповнення проекту Закону «Про соціальне замовлення».

2. Підтримати зусилля УНЦПД та інших громадських організацій щодо удосконалення проекту Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення конкурсу з визначення програм, проектів (заходів), розроблених громадськими організаціями та творчими спілками, для виконання яких надаватиметься державна фінансова підтримка» на засадах соціального замовлення, підтриманих учасниками Конференції.

3. Принципово ухвалити запропонований організаторами Конференції макет Типового (модельного) положення про соціальне замовлення у місті. На базі вивчення досвіду впровадження механізму соціального замовлення на регіональному рівні розробити та розповсюдити аналогічний макет Типового положення про соціальне замовлення для обласних рад.

4. Розробити у модельному вигляді рекомендовані статті для статутів міст, сіл, селищ стосовно соціального замовлення, а також макет типової програми щодо вирішення певних проблем території із використанням механізму соціального замовлення.

5. Запровадити у підготовку державних службовців та службовців місцевого самоврядування у системі НАДУ та в інших вищих навчальних закладах навчальні курси про міжсекторне партнерство, зокрема, про соціальне замовлення. Розповсюдити цю практику на інші вищі навчальні заклади.

6. Допомогти установам системи підвищення кваліфікації працівників органів публічної влади, а також недержавним ресурсним та навчальним центрам включити у навчальні програми питання взаємодії органів влади з інститутами громадянського суспільства через механізм соціального замовлення.

7. Звернутись до Асоціації міст України з пропозицією про співпрацю з впровадження та удосконалення у містах механізму соціального замовлення,

а також лобювання законопроектів, спрямованих на створення належних умов для використання цього механізму на місцях.

8. Практикувати проведення круглих столів, семінарів, конференцій та інших комунікативних заходів, спрямованих на широке інформування працівників органів влади та громадськості, на обмін досвідом у сфері використання механізму соціального замовлення.

9. Використовувати сучасні Інтернет-технології та електронні інформаційні мережі для якнайширшого розповсюдження інформації про переваги соціального замовлення та можливі шляхи його впровадження, створити спеціалізований сайт, присвячений цій соціальній технології, як комплексну базу даних з цього питання.

10. Налагодити співпрацю із зарубіжними недержавними організаціями та експертами, які займаються питаннями міжсекторної взаємодії та використанням механізму соціального замовлення, проводити з ними спільні заходи та обмін досвідом.

11. Запропонувати донорським організаціям сприяти поширенню досвіду впровадження механізму соціального замовлення серед країн СНД та інших пострадянських країн, а також зкоординувати свої дії з місцевими органами влади, які впроваджують соціальне замовлення, з метою узгодження пріоритетів та посилення синергетичного ефекту від поєднання зусиль і ресурсів місцевих влад, громадських об'єднань та донорських організацій у розв'язанні пріоритетних проблем території.

12. З метою активізації громадськості, виявлення громадських лідерів та акумулювання інтересів певних соціальних груп населення практикувати за зразком Донецької обласної ради, Миколаївської міської ради у сфері благоустрою та ЖКГ широке проведення конкурсів міні-грантів за участю ініціативних груп, розглядаючи їх як «нульовий цикл» соціального замовлення.

**Прийнято 27 березня 2011 року,
м. Одеса**

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Вивчення досвіду впровадження механізму соціального замовлення за десятирічний період дозволяє зробити висновок, що для успішного впровадження в практику механізму соціального замовлення як однієї із соціальних технологій, що забезпечує розвиток в Україні засад громадянського суспільства і реалізацію її європейського вибору, в сучасних умовах є певні правові підстави, у тому числі:

- політико-правові – у вигляді чітко сформульованого конституційного статусу України та стратегічного курсу її перетворення у соціально-ринкову державу, делегування частини повноважень і відповідальності у сфері соціальної політики від загальнодержавного рівня регіональному і муніципальному (по вертикалі) і від державних органів – комерційним і некомерційним організаціям (по горизонталі);

- економіко-правові – у вигляді конституційних норм бюджетного будівництва та закону про бюджетну систему України, які в принципі передбачають спрямування значної частини бюджетних ресурсів на ті рівні державного управління, які максимально наближені до вирішення соціальних проблем; у вигляді законодавчо гарантованих органам місцевого самоврядування прав і високого ступеня самостійності у розпорядженні своїми бюджетними та позабюджетними фінансовими ресурсами, зокрема, цільовими фондами; у вигляді традиційних для українських підприємців меценатства і спонсорства, спрямованих на допомогу ближньому;

- суспільно-правові – у вигляді комплексу нормативно-правових актів, на основі яких в Україні активно створюються і розвиваються організації «третього сектору», різні форми самоорганізації населення, волонтерства та соціальної само- та взаємодопомоги;

- нормативно-правові – у вигляді комплексу законів та інших нормативно-правових актів, що діють в даний час у сфері соціальної політики, аналіз яких наведений вище і які мають бути предметно доповнені нормами, визначеними за підсумками виконання цього проекту;

- організаційно-правові – у вигляді існуючих організаційно-розпорядчих документів і певного досвіду діяльності місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо розробки та реалізації цільових програм, проведення конкурсів на виявлення найбільш ефективних виконавців, проведення наукових, науково-технічних і екологічних експертиз проектів і програм і т.п.

3) Разом із тим з цілого ряду причин впровадження в Україні механізму соціального замовлення **стримується**. Основними з цих причин є такі:

- неповне і некомплексне нормативно-правове забезпечення впровадження механізму соціального замовлення;

- відсутність в пострадянському суспільстві традицій соціального партнерства між органами влади та НКО;

- брак ініціативи та досвіду у посадових осіб, від яких залежить застосування механізму соціального замовлення в практичній діяльності;

- неузгодженість, нескоординованість дій різних рівнів влади і різних відомств на полі вирішення соціально значущих проблем, нечіткість нормативного розмежування їх компетенції в кожному із секторів соціальної сфери;

- відсутність інструкцій, методик та інших технологічних документів, що дозволяють представникам різних соціальних інститутів і галузей комплексно, спільно вирішувати питання управління у сфері застосування соціального замовлення.

4) Подальша робота над нормативно-правовим та організаційно-методичним забезпеченням впровадження в Україні механізму соціального замовлення має бути спрямована на усунення перелічених вище недоліків і розробку відсутніх нормативно-правових, організаційно-розпорядчих та інструктивно-методичних документів, а також доповнення чинних актів статтями і положеннями, в яких було б передбачено застосування соціального замовлення у сфері конкретних правовідносин.

5) спеціальний закон про соціальне замовлення, що розробляється, має бути пов'язаний з положеннями про соціальне замовлення в інших нормативно-правових актах, завдяки чому створюється система правового інституту соціального замовлення в Україні як інструмент реалізації активної соціальної політики незалежної демократичної держави.

Крім спеціального закону, слід розробити і прийняти також доповнюючий його нормативно-правові та організаційно-розпорядчі документи урядового характеру, зокрема, Положення про порядок розробки та реалізації цільових соціальних програм, Типового положення про місцеве соціальне замовлення, Положення про конкурс соціальних програм та Методики їх експертної оцінки.

Метою нового Закону є створення правових, фінансових та організаційних умов впровадження механізму соціального замовлення у практику взаємодії органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування з недержавними суб'єктами для більш ефективного розв'язання соціальних проблем в Україні.

Новий Закон передбачає формування і реалізацію соціальних замовлень на усіх рівнях державної влади та місцевого самоврядування, включаючи загальнодержавний рівень, рівень адміністративно-територіальних одиниць та рівень самоорганізації населення.

Законом передбачена реальна підтримка виконавців та спонсорів соціального замовлення з боку органів державної влади та органів місцевого самоврядування, що має забезпечити додатковий соціально-економічний ефект від застосування цієї соціальної технології.

Таким чином, задачі, які має вирішити новий закон "Про соціальне замовлення", співпадають із стратегічними завданнями розвитку країни і

відповідають принципам європейської інтеграції України і взагалі меті побудови в нашій країні демократичної, соціальної, правової держави.

До того ж новий закон має впорядкувати процес впровадження в Україні соціального замовлення, який почався в Одесі з прийняття 10 серпня 2000 року Одеською міською радою Положення про соціальне замовлення, і зараз триває у більшості регіонів України.

Одеською робочою групою підготовлені проекти поправок та доповнень до тих законодавчих актів, які забезпечують умови для активного впровадження соціального замовлення. Зокрема, чинний Цивільний Кодекс України пропонується доповнити главою “Відплатне надання послуг”, в якій у цивільний обіг України вводиться поняття договору відплатного надання послуг (зв’язку, медичних, ветеринарних, аудиторських, консультаційних, інформаційних та інших). Аналогічні норми вже прийняті у складі національних цивільних кодексів наших країн-сусідів – Росії та Беларусі.

Проект змін до Закону України “Про податок на додану вартість” передбачає стимулювання виконавців та співвиконавців соціального замовлення шляхом їх звільнення від оподаткування податком на додану вартість.

У проекті змін до Закону України “Про оподаткування прибутку підприємств” пропонується віднести доходи, одержані при виконанні соціального замовлення, до пасивних доходів. Тим самим неприбуткові організації, які беруть участь у виконанні соціального замовлення, зберігають свій статус неприбутковості.

Прийняття Закону України “Про соціальне замовлення”, згаданих нормативно-правових актів і поправок до чинного законодавства дозволить створити в нашій країні систему правового інституту соціального замовлення як інструмент реалізації Україною свого конституційного статусу демократичної, соціальної, правової держави.

Спираючись на усе вищевикладене, можна зробити такі **висновки**.

Впровадження механізму соціального замовлення в Україні дозволяє активізувати процес реального оновлення соціальної політики з відмовою держави від патерналістської моделі організації цієї політики, відходом від жорсткого детермінування поведінки людини у соціальній сфері, відмовою від зайвої регламентації набору послуг у цій сфері, які може або повинен отримувати громадянин. Усе це у підсумку веде до таких **соціальних результатів**:

1) Часткове роздержавлення соціальної сфери та звільнення держави від невластивих їй функцій по безпосередньому наданню соціальних послуг населенню. Відмова держави від цих функцій дозволяє зменшити прямі бюджетні витрати і звільнити місце для більш ефективних виконавців соціальних послуг.

2) Активне формування ринку соціальних послуг з реальною конкуренцією їх виробників, підвищенням якості і зниженням витрат на виробниц-

тво соціальних послуг і максимальному наближенню їх до споживача, до більшої адресності та економному витрачання коштів та інших ресурсів, тобто досягненню найбільшого ефекту при найменших витратах.

3) Суттєве звуження повноважень державних службовців у процесі вирішення завдань соціальної політики, що помітно скорочує можливість корупції та протекціонізму. Допускаючи у соціальний менеджмент недержавні структури, влада отримує реальні важелі для контролю над ресурсами, які спрямовуються у соціальну сферу (оскільки себе контролювати завжди складніше), залучає у соціальну сферу додаткові недержавні ресурси і забезпечує збереження бюджетних коштів.

4) Реальне просування України в напрямку до цивілізованого суспільства і кола соціально відповідальних держав. З впровадженням механізму соціального замовлення влада поступово починає передавати некомерційним організаціям вирішення важливих соціальних питань, якими вона займалася до недавнього часу, і тим самим розширює сферу діяльності суб'єктів громадянського суспільства.

5) Впровадження усього комплексу заходів соціального замовлення стає тією базою, яка багато в чому забезпечує динамічне, резонансне підвищення міжнародного авторитету України, її інвестиційної привабливості, оскільки поки що український ринок відлякує інвесторів пануючою на ньому корупцією, протекціонізмом, свавіллям чиновництва, відсутністю справжньої соціальної захищеності населення, низькою ефективністю соціальної політики в Україні.

**Міста та області України,
де у період 2000-2010 років було впроваджено механізм соціального
замовлення та його різні модифікації**

1. м. Алчевськ Луганської області
2. м. Бердянськ Запорізької області
3. м. Боярка Київської області
4. м. Вознесенськ Миколаївської області
5. Дніпропетровська область
6. Донецька область
7. м. Кам'янець-Подільський
8. м. Київ
9. м. Комсомольськ Полтавської області
10. м. Коростень Житомирської області
11. м. Кременчук
12. м. Львів
13. м. Одеса
14. м. Миколаїв
15. м. Рівне
16. м. Сарни Рівненської області
17. м. Сімферополь
18. м. Синельникове Дніпропетровської обл.
19. м. Харків
20. м. Хмельницький
21. м. Чернівці
22. м. Чернігів
23. м. Тернопіль
24. м. Луцьк

У процесі впровадження:

25. м. Дніпропетровськ
26. м. Запоріжжя
27. м. Луганськ
28. Одеська область
29. м. Полтава

МІСЬКА РАДА
РІШЕННЯ

«__» _____ 20__ р.

м. _____

№ _____

Про запровадження у місті
_____ механізму
соціального замовлення

Керуючись пунктом 1 статті 18 і статтею 25 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», Законом України «Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти», ст. 4 Закону України «Про засади внутрішньої та зовнішньої політики» іншими законодавчими актами, з метою підвищення ефективності вирішення соціальних проблем у м. _____ шляхом залучення на конкурсній основі громадських та благодійних організацій, органів самоорганізації населення (далі – громадських об'єднань), _____ міська рада

ВИРІШИЛА:

1. Затвердити Положення про соціальне замовлення у місті _____ (додаток 1).
2. Виконавчому комітету міської ради у місячний термін визначити за участю постійних комісій міської ради та громадських об'єднань міста пріоритетні соціальні проблеми, які потребують свого невідкладного розв'язання із залученням громадських об'єднань, та підготувати на цій основі проект Програми розв'язання пріоритетних проблем міста _____ з використанням механізму соціального замовлення у 2011 році.
3. Міському голові відповідно до Положення про соціальне замовлення у місті _____ утворити конкурсну комісію з підготовки та проведення конкурсу соціальних проектів.
4. Контроль за виконанням цього рішення покласти на постійну комісію міської ради з питань депутатської діяльності, етики, законності та зв'язків з громадськістю.

Міський голова _____

Проект рішення внесено постійною комісією міської ради з питань _____

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до проекту рішення _____ міської ради «Про запровадження у місті _____ механізму соціального замовлення»

Проект рішення _____ міської ради «Про запровадження у місті _____ механізму соціального замовлення» розроблений на основі позитивного досвіду використання механізму соціального замовлення у місті Одесі та в інших містах України, де завдяки впровадженню цієї форми співпраці органів міського самоврядування з громадськими об'єднаннями вдалося отримати значний економічний та соціальний ефект у вирішенні пріоритетних проблем територіальних громад.

Прийняття _____ міською радою Положення про соціальне замовлення дозволить реально розширити участь громадськості у реалізації в місті _____ соціальної політики, спрямованої на максимально повне задоволення життєвих потреб та інтересів мешканців міста, ефективно вирішення їх нагальних проблем. Цей підхід повністю відповідає пріоритетам сучасної політики, визначеним Президентом, парламентом та урядом України.

Механізм соціального замовлення передбачає розробку і реалізацію соціальних проектів самими громадськими об'єднаннями, які є більш наближеним до людей і краще відчують їх життєві потреби. А конкурсний механізм відбору кращих виконавців соціального замовлення стимулює постійне підвищення їх професіоналізму та власний розвиток.

Крім того, обов'язковою умовою соціального замовлення є залучення виконавцями соціальних проектів додаткових небюджетних ресурсів, обсяг яких зазвичай значно перевищує обсяг фінансування з міського бюджету.

Впровадження у м. _____ механізму соціального замовлення дозволить також зробити більш відкритою для городян роботу органів місцевого самоврядування, створить сприятливі умови для розвитку корисних громадських ініціатив, посилить роль «третього сектору» у вирішенні соціальних проблем і у підсумку підвищить довіру жителів міста до влади.

Для успішної реалізації цього рішення треба оперативнo визначити за участю постійних комісій міської ради та громадських об'єднань міста пріоритетні соціальні проблеми, які потребують свого невідкладного розв'язання із залученням громадських об'єднань, та підготувати на цій основі проект Програми розв'язання пріоритетних проблем міста _____ з використанням механізму соціального замовлення у 2011 році.

А міському голові відповідно до Положення про соціальне замовлення слід утворити конкурсну комісію з підготовки та проведення конкурсу соціальних проектів, об'єднавши інтелектуальні ресурси депутатського корпусу, виконавчих органів міської ради та представників громадських об'єднань.

Проект рішення внесено постійною комісією міської ради з питань _____

Додаток до рішення

міської ради

від _____ № _____

ПОЛОЖЕННЯ

ПРО СОЦІАЛЬНЕ ЗАМОВЛЕННЯ У МІСТІ _____

ЗМІСТ

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ.....	
2. ПІДГОТОВКА СОЦІАЛЬНОГО ЗАМОВЛЕННЯ.....	
2.1. Визначення пріоритетних соціальних проблем.....	
2.2. Формування завдань на вирішення соціальних проблем з використанням механізму соціального замовлення.....	
2.3. Організація діяльності конкурсної комісії.....	
2.4. Організація конкурсу соціальних проектів.....	
2.5. Фінансове забезпечення конкурсів.....	
3. ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО КОНТРАКТУ.....	
3.1. Умови укладення соціального контракту.....	
4. ОРГАНІЗАЦІЯ ВИКОНАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАМОВЛЕННЯ.....	
4.1. Права та обов'язки замовника соціального замовлення.....	
4.2. Права та обов'язки виконавця соціального замовлення.....	
4.3. Порядок вирішення спорів сторін.....	
4.4. Взаємодія суб'єктів, що беруть участь у здійсненні соціального замовлення.....	
4.5. Зміна умов і розірвання соціального контракту.....	
4.6. Звітність, контроль, відповідальність сторін.....	
5. ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТІВ ВИКОНАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАМОВЛЕННЯ.....	
5.1. Контроль якості виконаних робіт і послуг.....	
5.2. Підбиття підсумків виконання соціального контракту.....	
5.3. Організація післяконтрактного моніторингу.....	
6. ЗАКЛЮЧНІ ПОЛОЖЕННЯ.....	
Додаток 1. Форма заяви на участь у конкурсі соціальних проектів.....	
Додаток 2. Форма соціального проекту.....	
Додаток 3. Форма листа індивідуальної оцінки соціального проекту.....	
Додаток 4. Форма відомості оцінок соціального проекту.....	
Додаток 5. Форма соціального контракту.....	
Додаток 6. Форма плану виконання робіт.....	
Додаток 7. Форма бюджету соціального проекту.....	
Додаток 8. Форма пояснювальної записки до бюджету соціального проекту.....	
Додаток 9. Форма підсумкового звіту про виконання соціального замовлення.....	
Додаток 10. Форма Акту здачі-приймання виконаних робіт.....	

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Положення про соціальне замовлення в місті _____ (далі – Положення) визначає правові, організаційні та фінансові основи соціального замовлення як дієвого механізму вирішення пріоритетних соціальних проблем міста на основі тісної співпраці органів місцевого самоврядування і громадських об'єднань.

1.2. Основні терміни, які використовуються у цьому Положенні, вживаються у такому значенні:

соціальне замовлення – комплекс заходів організаційно-правового характеру з вирішення пріоритетних соціальних проблем територіальної громади силами громадських об'єднань шляхом розробки і реалізації соціальних проектів за рахунок бюджетних та інших коштів і укладення соціальних контрактів на конкурсній основі;

цільова соціальна група – сукупність людей, об'єднаних змістом і характером спільної діяльності, місцем проживання, перебування, соціальним статусом, національністю, статтю, віком, освітою і т.д.;

соціальні потреби – сукупність потреб та інтересів громадян, об'єднаних за територіальною, віковою, соціальною та іншими ознаками;

соціальна проблема – незадоволені або задоволені неповною мірою соціальні потреби та інтереси членів територіальної громади, сформульовані в узагальненому вигляді як соціальне завдання для вирішення;

мета соціального замовлення – задоволення соціальних потреб цільової соціальної групи шляхом вирішення соціальної проблеми (комплексу соціальних проблем);

цільова соціальна програма – комплекс взаємопов'язаних за цілями, ресурсами, виконавцями та строками виконання соціальних проектів та заходів, які забезпечують вирішення соціальної проблеми на певній території;

соціальний проект – комплекс взаємопов'язаних за термінами, ресурсами і виконавцями заходів, спрямованих на вирішення одного із завдань цільової соціальної програми або локального завдання, що має самостійне соціальне значення;

суб'єкти, відповідальні за вирішення соціальної проблеми – органи та посадові особи місцевого самоврядування, наділені законом або територіальною громадою необхідною компетенцією та певними ресурсами для вирішення соціальної проблеми;

замовник соціального замовлення – орган місцевого самоврядування, уповноважений суб'єктом, відповідальним за вирішення соціальної проблеми, виступити в ролі замовника як сторони в соціальному контракті і виконувати покладені на нього функції у процесі виконання соціального замовлення;

виконавці соціального замовлення – громадські об'єднання (громадські та благодійні організації, які створені та діють на основі Законів України «Про об'єднання громадян» і «Про благодійництво та благодійні організації»,

органи самоорганізації населення, які створені та діють на основі Закону України «Про органи самоорганізації населення») які є неприбутковими, тобто не мають на меті своєї діяльності одержання прибутку;

співвиконавець соціального замовлення – юридична або фізична особа, яка залучається виконавцем на договірних засадах для виконання певних робіт по реалізації соціального замовлення;

спонсор соціального замовлення – юридична або фізична особа, яка бере участь на благодійних засадах у реалізації соціального замовлення на основі угоди з виконавцем соціального замовлення, надаючи для цього додаткові ресурси;

соціальний контракт – договір, що укладається замовником з виконавцем соціального замовлення, в якому визначаються зобов'язання сторін і регулюються взаємовідносини замовника і виконавця;

соціальний контракт для неприбуткових організацій – угода про порядок реалізації та фінансування соціального проекту, укладена між замовником і виконавцем соціального замовлення, яка має неприбутковий характер;

основні ресурси соціального замовлення – фінансові, матеріальні та інші ресурси, якими від імені суб'єкта, відповідального за вирішення соціальної проблеми, розпоряджається замовник соціального замовлення. За умовами соціального контракту обсяг основних ресурсів є лише частиною усього обсягу ресурсів, які використовуються для здійснення соціального замовлення;

додаткові ресурси соціального замовлення – фінансові, матеріальні та інші ресурси, що направляються на здійснення соціального замовлення додатково до основних ресурсів, якими розпоряджається виконавець соціального замовлення; обсяг додаткових ресурсів обумовлюється у соціальному контракті;

самооподаткування – форма залучення на добровільних засадах за рішенням зборів громадян за місцем проживання коштів населення відповідної території для фінансування разових цільових заходів соціально-побутового характеру.

1.3. Основними завданнями соціального замовлення як організаційно правової форми взаємодії органів місцевого самоврядування з громадськими об'єднаннями є: підвищення ефективності використання бюджетних і небюджетних коштів для вирішення соціальних проблем, залучення додаткових ресурсів у соціальну сферу, підвищення адресності та якості надання соціальних послуг, адекватний перерозподіл соціальної відповідальності між владою і громадою, підвищення довіри населення до влади.

1.4. Соціальне замовлення здійснюється на базі таких основних принципів:

- пріоритетності соціальних проблем, що вирішуються із застосуванням механізму соціального замовлення;
- комплексності у підході до вирішення пріоритетних соціальних проблем;
- поєднання бюджетних, позабюджетних та інших видів ресурсів;

- конкурсності у визначенні виконавців соціального замовлення;
- гласності та відкритості усіх процедур;
- широкої опори на громадські ресурси;
- поєднання ініціативи виконавців з їх відповідальністю за дотриманням умов соціального контракту.

1.5. Соціальне замовлення застосовується, як правило, у тих областях соціальної сфери, гострота соціальних проблем в яких максимальна і де участь громадських об'єднань може бути найбільш ефективною.

1.6. Фінансування соціального замовлення здійснюється за рахунок:

- коштів бюджету міста;
- коштів цільових фондів, що знаходяться у розпорядженні органів місцевого самоврядування;
- позабюджетних коштів органів місцевого самоврядування;
- власних і залучених коштів громадських об'єднань;
- благодійних внесків та коштів з інших не заборонених законом джерел.

1.7. Матеріально-технічне забезпечення соціального замовлення здійснюється за рахунок:

- майна замовника, переданого виконавцю на період виконання соціального замовлення у користування на пільгових умовах або безоплатно;
- майна виконавця;
- майна спонсора, який залучається виконавцем до виконання соціального замовлення.

1.8. Це Положення розроблено на основі Конституції, Цивільного кодексу України, Законів України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти» та інших законодавчих і нормативних актів, що діють у сфері застосування соціального замовлення.

2. ПІДГОТОВКА СОЦІАЛЬНОГО ЗАМОВЛЕННЯ

2.1. Визначення пріоритетних соціальних проблем

2.1.1. Механізм соціального замовлення застосовується для розв'язання соціальних проблем, які:

а) віднесені Конституцією України, Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» та іншими нормативно-правовими актами до відання органів місцевого самоврядування;

б) визначені як пріоритетні у нормативних актах і в актах органів місцевого самоврядування міста;

в) на даний момент в місті не вирішені або вирішуються недостатньо ефективно;

г) потенційно можуть бути вирішені або вже вирішуються силами або за участю громадських об'єднань.

2.1.2. Пріоритетні соціальні проблеми, які виносяться на рішення із застосуванням механізму соціального замовлення, визначаються шляхом аналізу стану справ у тій чи іншій сфері життя міста за допомогою статистичних, соціологічних та експертних досліджень.

2.1.3. Дослідження з виявлення та оцінки пріоритетних соціальних проблем для вирішення із застосуванням механізму соціального замовлення організовують постійні комісії міської ради із залученням виконавчих органів міської ради, громадських об'єднань, громадян.

2.2. Формування завдань на вирішення соціальних проблем із застосуванням соціального замовлення

2.2.1. На підставі виявлених пріоритетних соціальних проблем управління внутрішньої політики міської ради за участю інших виконавчих органів із залученням за необхідності експертів, за погодженням з відповідними постійними комісіями розробляє і подає на розгляд міської ради проект цільової Програми розв'язання пріоритетних соціальних проблем міста із використанням механізму соціального замовлення (далі – Програми соціального замовлення).

2.2.2. Програма соціального замовлення є складовою комплексної програми соціально-економічного розвитку міста, яка щорічно розробляється і затверджується міською радою і є основою для закладення у бюджет міста відповідних ресурсів на вирішення пріоритетних проблем територіальної громади з використанням механізму соціального замовлення.

2.2.3. У завданнях на розв'язання кожної соціальної проблеми, яка включається до Програми соціального замовлення, мають міститися такі дані: а) формулювання соціальної проблеми; б) завдання з розв'язання соціальної проблеми; в) орієнтовний обсяг бюджетного фінансування по кожному завданню; д) підрозділ міської ради, який має виступити замовником (за профілем діяльності у сфері розв'язання пріоритетних проблем, включених до Програми).

2.3. Організація діяльності конкурсної комісії

2.3.1. Для підготовки і проведення конкурсів соціальних проектів розпорядженням міського голови створюється міська конкурсна комісія у складі депутатів, представників виконавчих органів міської ради, громадських об'єднань міста, науковців. Міську конкурсну комісію очолює один із заступників міського голови або секретар міської ради.

2.3.2. Конкурсна комісія здійснює свою роботу у формі засідань, які проводяться за необхідністю і правомочні при участі в них не менше двох третин від загального складу її членів.

2.3.3. Рішення конкурсної комісії приймаються відкритим голосуванням більшістю голосів від числа членів, присутніх на засіданні. При рівності голосів перевагу має варіант рішення, за який проголосував голова комісії.

2.3.4. Член конкурсної комісії, що представляє організацію, яка бере участь у конкурсі, не голосує при визначенні переможця у відповідній номінації.

2.3.5. Засідання конкурсної комісії проводяться відкрито, на них можуть бути присутніми представники ЗМІ. У засіданнях на запрошення комісії з правом дорадчого голосу можуть брати участь експерти та інші особи, які не є членами комісії.

2.3.6. Матеріально-технічне забезпечення роботи міської конкурсної комісії здійснює управління внутрішньої політики.

2.3.7. Усі члени конкурсних комісій працюють на громадських засадах.

2.3.8. Конкурсна комісія:

а) реєструє заяви учасників конкурсу що надходять на конкурс. На підставах, передбачених цим Положенням, має право відмовити заявнику в участі у конкурсі;

б) розглядає соціальні проекти, що надійшли на конкурс соціального замовлення, та визначає переможця конкурсу – виконавця соціального замовлення;

в) приймає рекомендації міській раді з обґрунтуванням перерозподілу або зміни загального обсягу коштів, передбачених на вирішення соціальних проблем;

г) надає інформаційно-методичну допомогу переможцям конкурсу у координації дій при реалізації їх соціальних проєктів;

д) може залучати до власної роботи експертів.

2.3.9. Голова конкурсної комісії:

- скликає засідання комісії;

- головує на засіданнях;

- представляє конкурсну комісію у відносинах з іншими суб'єктами;

- разом із секретарем підписує протоколи та одноосібно – інші офіційні документи від імені конкурсної комісії.

2.3.10. Заступник голови конкурсної комісії: виконує обов'язки голови комісії у разі його відсутності або неможливості виконання ним своїх обов'язків з інших причин, виконує окремі доручення голови комісії.

2.3.11. Секретар конкурсної комісії веде прийом заяв на конкурс; організує діловодство комісії; веде протокол засідань комісії; підписує спільно з головою протоколи засідань конкурсної комісії.

2.4. Організація конкурсу соціальних проєктів

2.4.1. На виконання Програми соціального замовлення, затвердженої міською радою, міський голова видає розпорядження, яким оголошує конкурс соціальних проєктів. Оголошення про конкурс публікується на офіційному сайті міської ради, в газеті «_____» та в інших засобах масової інформації.

2.4.2. Оголошення про конкурс повинно містити: а) найменування соціальної проблеми (номінація конкурсу), яка підлягає розв'язанню; б) вимоги, яким мають задовольняти соціальні проекти; в) терміни проведення конкурсу і строки подачі документів; г) вимоги до учасників конкурсу; д) вимоги до документів, що подаються на конкурс; е) критерії обрання переможця конкурсу; ж) координати та режим роботи конкурсної комісії; з) дата, час і місце підбиття підсумків конкурсу; 3) терміни оголошення переможців конкурсу.

2.4.3. До конкурсів соціальних проектів допускаються громадські об'єднання, у статутах яких передбачена діяльність з розв'язання проблем, які виносяться на конкурс.

2.4.4. У конкурсі можуть брати участь зареєстровані в установленому порядку міські, обласні, всеукраїнські та міжнародні громадські і благодійні організації, які або представництва яких діють на території міста, та органи самоорганізації населення.

2.4.5. Тривалість діяльності громадського об'єднання, яке подає заяву на участь у конкурсі, повинна бути не менше трьох місяців на момент закінчення терміну подання заяв.

2.4.6. Обов'язковою умовою участі громадського об'єднання у конкурсі є відсутність у нього заборгованості зі сплати податків і відрахувань до державних цільових фондів.

2.4.7. У разі, якщо громадське об'єднання, що подає заяву на участь у конкурсі, не забезпечує виконання хоча б одного з перерахованих вище вимог, воно до участі у конкурсі не допускається.

2.4.8. Прийом заяв на участь у конкурсі починається і закінчується у терміни, зазначені в оголошенні про конкурс. Секретар конкурсної комісії веде прийом заяв за адресою і протягом часу, вказаного в оголошенні.

2.4.9. На конкурс соціальних проектів громадські об'єднання подають до конкурсної комісії такі документи:

а) копію свідоцтва про реєстрацію;

б) копію Статуту або Положення;

в) заяву на участь у конкурсі встановленої форми (наведена у **додатку 1**), підписану керівником і завірену печаткою;

г) довідку територіального органу податкової інспекції про відсутність заборгованості податкових платежів та відрахувань до державних цільових фондів;

е) ліцензію – у разі, якщо виконання конкретного соціального замовлення потребує здійснення ліцензованих видів діяльності, а також інші документи, що підтверджують відповідність організації кваліфікаційним вимогам;

ж) рекомендації державних органів, установ та недержавних організацій (якщо є);

з) пропозиції з вирішення зазначеної у завданні соціальної проблеми у вигляді соціального проекту (подаються в запечатаному конверті, скріпленому печаткою організації). Форма соціального проекту наведена у **додатку 2**.

2.4.10. До заяви додається підписаний заявником опис наданих документів (у двох примірниках), на одному з яких, що залишається у заявника, секретар конкурсної комісії робить відмітку про реєстрацію заяви конкурсною комісією, або відмовляє у її реєстрації у разі некомплектності документації.

2.4.11. Заявник отримує відмову на участь у конкурсі у таких випадках:

а) заявник не може бути учасником конкурсу з підстав, зазначених в п. 2.4.7;

б) заява на участь у конкурсі подана після закінчення встановленого для цього терміну;

в) у строки, встановлені для подачі заяв, заявником не представлені усі документи, передбачені п. 2.4.9;

г) конкурсною комісією встановлено факт подання заявником спотворених або недостовірних відомостей про своє громадське об'єднання.

Наведений перелік підстав для відмови в участі у конкурсі є вичерпним.

2.4.12. Заяви та інші документи, які подаються на конкурс, можуть бути оформлені українською або російською мовами – на розсуд заявників.

2.4.13. Конкурсна комісія у триденний термін після отримання заяви повідомляє заявника про визнання його учасником конкурсу, або йому повідомляється про необхідність доопрацювання поданих ним документів, або йому направляється письмова мотивована відмова в участі у конкурсі.

2.4.14. Повернення заявнику документів через їх некомплектність або неналежне оформлення не перешкоджає повторній подачі документів на конкурс після внесення необхідних поправок у рамках встановленого терміну.

2.4.15. Після закінчення терміну прийому заяв конкурсною комісією проводиться засідання, на якому складається протокол про закінчення прийому заяв. До протоколу включається перелік усіх зареєстрованих заяв із вказівкою найменувань громадських об'єднань-заявників, а також перелік усіх випадків відмови в прийомі заяв із зазначенням причин відмови. Протокол затверджується конкурсною комісією.

2.4.16. На засіданні конкурсної комісії при підбитті підсумків прийому заяв вправі бути присутніми представники організацій, які заперечують проти позбавлення їх права брати участь у конкурсі. Під час обговорення протоколу про закінчення прийому заяв комісія може заслухати їх пояснення.

2.4.17. Після затвердження протоколу про закінчення прийому заяв конкурсна комісія розкриває конверти з соціальними проектами, які надійшли на конкурс. Секретар комісії реєструє кожний соціальний проект. Зареєстровані пропозиції розмножуються у необхідній кількості секретарем комісії і видаються кожному члену комісії та запрошеним експертам.

2.4.18. Конкурсна комісія оцінює пропозиції, що надійшли по кожній номінації, за такими критеріями: відповідність завданню, можливість реалізувати соціальний проект в реальних умовах, оригінальність та новизна пропозиції, економічний, соціальний та інші ефекти.

2.4.19. Крім наведених вище критеріїв, конкурсна комісія враховує організаційну, фінансову і матеріально-технічну спроможність організації-учасника, наявність у неї досвіду роботи у відповідній сфері та кадрів необхідної кваліфікації. Усі ці критерії містяться у листі індивідуальної оцінки соціального проекту, форма якого наведена у **додатку 3**.

2.4.20. При необхідності конкурсна комісія організовує експертизу соціальних проектів силами залучених експертів, у якості яких можуть запрошуватися вчені, практики, представники громадських об'єднань, що не беруть участь у конкурсі і мають значний позитивний досвід роботи у сфері вирішення винесених на конкурс соціальних проблем.

2.4.21. Члени конкурсної комісії виставляють в листах індивідуальної оцінки по кожному соціальному проекту свої оцінки, після чого секретар комісії узагальнює індивідуальні оцінки членів комісії і по кожній номінації оформляє зведену відомість оцінок соціального проекту, форма якої наведена у **додатку 4**.

2.4.22. Підсумки оцінювання соціальних проектів розглядаються на засіданні конкурсної комісії. При цьому можуть бути присутніми усі учасники конкурсу. За рішенням комісії може відбутися публічний захист соціальних проектів, які набрали найбільш високі оцінки.

2.4.23. На підставі розгляду зведеної оціночної відомості, висновків експертів, презентацій або пояснень авторів соціальних проектів, конкурсна комісія по кожній номінації приймає рішення про визначення переможця (переможців) конкурсу по кожній номінації та визначає суми, які має отримати кожний з них у межах сум, передбачених у номінаціях.

2.4.24. Рішення конкурсної комісії оформляється протоколом, який у двох примірниках підписують усі члени комісії. У разі незгоди з рішенням будь-який член комісії має право у письмовому вигляді висловити свою особливу думку, яка додається до протоколу.

2.4.25. Конкурсна комісія може в підсумковому протоколі дати також свої пропозиції міській раді з обґрунтуванням перерозподілу коштів між номінаціями.

2.4.26. Один примірник підписаного протоколу надається міському голові для підготовки розпорядження, один примірник протоколу залишається в архіві конкурсної комісії.

2.4.27. У разі, якщо в якійсь номінації на конкурс надійшло не більше однієї заяви, або рівень пропозицій, що надійшли, та ступінь їх опрацювання визнані конкурсною комісією незадовільними, комісія приймає рішення про визнання конкурсу у цій номінації таким, що не відбувся, і може оголосити додатковий термін подачі заяв на конкурс по цій номінації. Додатковий строк не може перевищувати 30 днів з дня прийняття конкурсною комісією цього рішення.

2.4.28. У цьому разі повторне інформаційне повідомлення у триденний термін оприлюднюється на офіційному сайті міської ради, в газеті “_____” та інших засобах масової інформації.

2.4.29. В іншому разі конкурсна комісія може звернутись із клопотанням до міської ради щодо перерозподілу загальної суми коштів, виділеної з бюджету міста на реалізацію Програми соціального замовлення цього року, на користь тих номінацій, де конкурс відбувся, і після позитивного рішення міської ради або збільшити число переможців по цих номінаціях, або збільшити суми коштів, виділених переможцям.

2.4.30. При повторному розгляді заяв, поданих на конкурс, результати підбиваються незалежно від кількості учасників. Але при повторному низькому рівні або недостатній опрацьованості пропозицій, що надійшли, повторний конкурс визнається таким, що не відбувся і ця номінація знімається з конкурсу.

2.4.31. Розпорядження міського голови про підсумки конкурсу соціальних проектів конкурсна комісія у п'ятиденний термін оприлюднює на офіційному сайті міської ради, у газеті міської ради «_____» та розміщує його в інших засобах масової інформації.

2.4.32. Конкурсна комісія, керівництво міської ради можуть за підсумками конкурсу публічно вручити дипломи переможцям, а тим учасникам, хто не став переможцем, від імені конкурсної комісії направити листи подяки за участь у конкурсі.

2.5. Фінансове забезпечення конкурсів

2.4.1. Витрати, пов'язані із проведенням конкурсів соціальних проектів, проводяться за рахунок коштів бюджету міста.

2.5.2. Фінансові ресурси конкурсів спрямовуються на такі витрати: а) оплату вартості публікацій в засобах масової інформації (крім, газети міської ради та муніципальних теле- і радіопередач); б) оплату роботи запрошених експертів; в) тиражування, канцелярські та інші організаційні витрати.

3. ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО КОНТРАКТУ

3.1. Умови укладення соціального контракту

3.1.1. Переможець конкурсу соціальних проектів отримує статус виконавця соціального замовлення (далі – виконавця) і укладає із замовником соціальний контракт.

3.1.2. Соціальний контракт підписується замовником і виконавцем протягом десяти днів з дня затвердження міським головою протоколу про підсумки конкурсу соціальних проектів.

3.1.3. Соціальний контракт включає в себе такі дані:

- а) відомості про сторони, що укладають соціальний контракт;
- б) цілі соціального замовлення;
- в) умови, передбачені завданням та вимогами цього Положення;
- г) права та взаємні зобов'язання сторін;

- д) механізм вирішення спорів;
- е) порядок та терміни виконання виконавцем соціального контракту;
- ж) обсяг, порядок і строки фінансування роботи замовником;
- з) порядок і форми звітності виконавця перед замовником;
- і) відповідальність сторін за невиконання або неналежне виконання умов соціального контракту;
- к) форми та порядок контролю замовником цільового використання коштів;
- л) строки і форма поточної та підсумкової звітності;
- м) форма, строки та порядок проведення сторонами постконтрактного моніторингу стану цільової соціальної групи (об'єкта соціального замовлення);
- н) умови та порядок доповнення, зміни та розірвання сторонами соціального контракту та інші необхідні положення.

3.1.4. Соціальний контракт узгоджується (візується) головою конкурсної комісії. Типова форма соціального контракту на виконання соціального замовлення наведена у **додатку 5**.

3.1.5. До соціального контракту додається календарний план виконання робіт (**додаток 6**) і бюджет соціального проекту (**додаток 7**), підготовлена виконавцем згідно з пояснювальною запискою (**додаток 8**).

3.1.6. Соціальний контракт на виконання соціального замовлення, укладений між замовником і виконавцем за підсумками конкурсу, визнається недійсним в порядку та випадках, установлених законодавством України.

3.1.7. Спори про визнання недійсними соціальних контрактів на виконання соціальних замовлень розглядаються в арбітражному суді у відповідності до законодавства України.

4. ОРГАНІЗАЦІЯ ВИКОНАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАМОВЛЕННЯ

4.1. Права та обов'язки замовника соціального замовлення

4.1.1. Права замовника соціального замовлення:

- а) брати участь у роботі конкурсної комісії з правом дорадчого голосу;
- б) не втручаючись у поточну діяльність виконавця, здійснювати контроль змісту, термінів, якості виконання робіт виконавцем відповідно до умов соціального контракту, вносити у разі необхідності свої рекомендації виконавцю щодо усунення відхилень, які намітилися, вносити свої пропозиції координатору соціальної програми з обґрунтуванням зміни термінів та інших умов виконання соціального контракту;
- в) звертатися у відповідні інстанції з приводу прийняття заходів адміністративного та судового впливу на виконавця у разі порушення ним умов соціального контракту;
- г) оформляти та підписувати разом з виконавцем Акт здачі-приймання виконаних робіт.

4.1.2. Обов'язки замовника соціального замовлення:

а) складати проект соціального контракту на виконання соціального замовлення, узгоджувати його з виконавцем;

б) акумулювати на своєму спеціальному рахунку фінансові кошти для фінансування виконавця;

в) проводити попереднє і остаточне фінансування виконавців за умови належного виконання ними умов соціального контракту;

г) здійснювати контроль за цільовим витрачанням виконавцями фінансових коштів, спрямованих на реалізацію соціальних проектів;

д) у встановленому порядку надавати до фінансової служби фінансовий звіт про використання коштів, що надійшли на спеціальний рахунок для фінансування робіт із соціального замовлення;

е) здійснювати постконтрактний моніторинг стану цільової соціальної групи протягом терміну, обумовленого у соціальному контракті;

ж) здійснювати контроль за цільовим використанням матеріально-технічних ресурсів, переданих у користування виконавцю.

4.2. Права та обов'язки виконавця соціального замовлення

4.2.1. Права виконавця соціального замовлення:

а) організовувати на свій розсуд здійснення соціального контракту в рамках передбаченого обсягу основного і додаткового фінансування та кошторису витрат при обов'язковому дотриманні термінів, кількісних і якісних параметрів виконуваних робіт (послуг) відповідно до умов соціального контракту;

б) за своїм розсудом залучати співвиконавців соціального замовлення з числа інших юридичних та фізичних осіб;

в) звертатися до замовника або до конкурсної комісії за роз'ясненням умов виконання окремих положень соціального контракту, фінансування тощо, а також мотивів прийняття замовником того чи іншого рішення щодо виконання соціального замовлення;

г) вимагати від замовника суворого дотримання його обов'язків по соціальному контракту щодо своєчасно і у відповідному обсязі фінансування у вигляді авансів і поетапних платежів за фактично виконані роботи, матеріально-технічного забезпечення роботи виконавця з боку замовника і т.п.;

д) у разі невиконання або неналежного виконання замовником своїх зобов'язань по соціальному контракту використовувати усі законні методи захисту та реалізації своїх прав, включаючи звернення до координатора цільової програми, до судових інстанцій, дострокове розірвання соціального контракту.

4.2.2. Обов'язки виконавця соціального замовлення:

а) використовувати кошти, виділені на виконання соціального контракту замовником, а також кошти, додатково залучені виконавцем, суворо за

призначенням – виключно на заходи, пов'язані з виконанням соціального проекту;

б) вести бухгалтерський облік та бухгалтерську звітність відповідно до чинного законодавства;

в) при достроковому розірванні соціального контракту своєчасно повернути невикористану частину коштів замовнику, якщо інше не передбачено соціальним контрактом;

г) здійснювати постконтрактний моніторинг стану цільової соціальної групи протягом терміну, обумовленого у соціальному контракті.

4.3. Порядок вирішення спорів сторін

Спори між виконавцем і замовником соціального замовлення, які виникли при укладанні, виконанні, зміні або розірванні соціального контракту, а також спори про відшкодування майнової чи іншого збитку розглядаються у порядку, передбаченому законодавством України.

4.4. Взаємодія суб'єктів, що беруть участь у здійсненні соціального замовлення

4.4.1. Координацію дій співвиконавців у межах конкретного соціального замовлення здійснює виконавець даного соціального замовлення на основі двосторонніх договорів зі співвиконавцями.

4.4.2. Координацію дій виконавця соціального замовлення з іншими учасниками виконання соціального проекту здійснює замовник соціального замовлення.

4.4.3. Координацію дій виконавця соціального замовлення з іншими учасниками виконання цільової соціальної програми здійснює координатор програми, призначений при її затвердженні.

4.5. Зміна умов і розірвання соціального контракту

4.5.1. Односторонні зміни стороною умов соціального контракту, як і одностороння відмова від виконання передбачених ним зобов'язань, припустимі лише у випадках, передбачених соціальним контрактом або законодавством.

4.5.2. Усі корективи в укладений соціальний контракт можуть вноситися лише за обопільною згодою замовника та виконавця на основі мотивованих пропозицій, які можуть виникнути у кожній зі сторін в силу об'єктивних чи суб'єктивних причин у процесі виконання соціального замовлення.

4.5.3. Якщо одна зі сторін вважає за необхідне змінити або розірвати соціальний контракт, вона зобов'язана направити іншій стороні відповідну пропозицію, яке остання зобов'язана розглянути і дати відповідь в обумовлений пропозицією ініціатора строк.

4.5.4. Зміни та доповнення умов укладеного соціального контракту оформлюються у письмовому вигляді в тому ж порядку, в якому оформлений сам соціальний контракт.

4.5.5. У разі, якщо одна зі сторін повідомляє іншу сторону, що з тієї чи іншої причини (без достатніх підстав) вона не може виконувати взяті на себе зобов'язання, то по відношенню до ініціатора такого розірвання соціального контракту застосовуються норми законодавства про відмову сторони виконувати свої зобов'язання, за що по відношенню до неї застосовується цивільно-правова (майнова) відповідальність.

4.5.6. У разі виникнення форс-мажорних обставин, які перешкоджають одній із сторін або обом сторонам здійснювати свої зобов'язання по соціальному контракту, питання про подальше продовження його дії виноситься на розгляд координатора соціальної програми або міського голови, який своїм розпорядженням може створити спеціальну комісію для з'ясування усіх обставин справи та підготовки рекомендацій з даного питання.

4.6. Звітність, контроль, відповідальність сторін

4.6.1. Терміни і форми поточної і підсумкової звітності про виконання робіт із соціального замовлення обумовлюються в соціальному контракті.

4.6.2. Перелік показників, за якими замовник здійснює контроль за ходом виконання виконавцем умов соціального контракту, обумовлюється в контракті.

4.6.3. За невиконання або неналежне виконання однією із сторін умов соціального контракту вона несе відповідальність, передбачену соціальним контрактом та чинним законодавством.

5. ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТІВ ВИКОНАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАМОВЛЕННЯ

5.1. Контроль якості виконаних робіт і послуг

5.1.1. Контроль якості робіт і соціальних послуг, що надаються виконавцем у ході здійснення соціального замовлення, проводиться замовником у порядку і за показниками, обумовленими соціальним контрактом.

5.1.2. Для підсумкової оцінки якості виконаних робіт та стану цільової соціальної групи, на вирішення проблем якої спрямоване соціальне замовлення, замовником можуть запрошуватися експерти або створюватися спеціальні експертні групи.

5.2. Підбиття підсумків виконання соціального контракту

5.2.1. За умови, якщо результати виконаних робіт за кількісними та якісними характеристиками відповідають умовам соціального контракту, замовником і виконавцем оформляються підсумковий звіт про виконання соціального замовлення, форма якого наведена у додатку 9, та Акт здачі-

приймання виконаних робіт, який підписується сторонами. Форма Акта наведена у **додатку 10**.

5.2.2. Якщо результати роботи виконавця не повною мірою відповідають умовам соціального контракту, за рішенням замовника йому може бути надана можливість у певний термін усунути наявні недоліки і після завершення цієї роботи повторно пред'явити її замовнику.

5.2.3. Акт здачі-приймання, підписаний сторонами, є підставою для перерахування замовником виконавцю з бюджету міста передбаченого соціальним контрактом фінансування, що залишилося.

5.3. Організація постконтрактного моніторингу

5.3.1. Протягом певного терміну після закінчення робіт по соціальному контракту сторони здійснюють постконтрактний контроль стану цільової соціальної групи у режимі моніторингу з щомісячним (щоквартальним) оформленням довідки про результати моніторингового контролю та взаємним обміном інформацією.

5.3.2. Для здійснення зворотного зв'язку та більш повного аналізу ефективності роботи, виконаної в ході виконання соціального замовлення, за ініціативою замовника чи виконавця можуть проводитися соціологічні дослідження серед членів цільової соціальної групи та інших споживачів соціальних послуг. Дані цих досліджень у поєднанні з матеріалами моніторингового контролю можуть стати підставою для підготовки нового завдання на вирішення соціальної проблеми із застосуванням механізму соціального замовлення.

6. ЗАКЛЮЧНІ ПОЛОЖЕННЯ

6.1. Керуючись принципами гласності, відкритості, широкої опори на громадські ресурси, організатори соціального замовлення забезпечують активне висвітлення усіма засобами масової інформації здійснення соціального замовлення на усіх стадіях його життєвого циклу, включаючи виявлення та формулювання пріоритетних соціальних проблем, розробку та затвердження цільових соціальних програм та соціальних проєктів, конкурси виконавців соціального замовлення, хід робіт з реалізації програм і проєктів, оцінку підсумків виконаних робіт.

6.2. Регулярно, не рідше рази на квартал, хід робіт із здійснення соціальних замовлень розглядається на рівні замовників та заступників міського голови, не рідше рази на півріччя – виноситься на розгляд міськвиконкому і міської ради.

6.3. Для обміну досвідом, у тому числі з іншими містами і удосконалення технологій застосування у практиці органів місцевого самоврядування механізмів соціального замовлення, за ініціативою депутатських комісії, управлінь і служб міськвиконкому, райвиконкомів, громадських об'єднань у місті проводяться «круглі столи», семінари, науково-практичні

конференції з проблем соціального замовлення, видається нормативно-методична та довідкова література.

6.4. Для стимулювання участі громадських об'єднань у вирішенні соціальних проблем міста міськрада, міськвиконком вживають заходів підтримки виконавців соціальних замовлень, у тому числі шляхом:

- надання пільг по сплаті державних податків і зборів у частині, що надходить до міського бюджету;

- надання пільг зі сплати місцевих податків і зборів;

- надання пільг по орендній платі та інших пільг у межах своєї компетенції.

6.5. Юридичні та фізичні особи, що забезпечують додаткове фінансування соціальних замовлень (спонсори соціальних замовлень) користуються підтримкою місцевої влади в межах конкретних соціальних замовлень.

Форма заяви на участь у конкурсі соціальних проектів

**ЗАЯВА
НА УЧАСТЬ У КОНКУРСІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАМОВЛЕННЯ**

Рег. № _____

« _____ » _____ 20__ р.

Голові міської конкурсної комісії
з соціального замовлення

(Підпис реєстратора)

Надаємо для участі у конкурсі соціального замовлення 20__ р. наш проект:

Найменування проекту: _____

Номінація: _____

Повне найменування організації (згідно статутних документів):

Юридична адреса: _____

Адреса фактичного місцезнаходження організації:

Найменування посади керівника: _____

П.І.Пб. керівника: _____

Статутна мета організації: _____

Контактна особа (П.І.Пб.): _____

Посада (функція) в організації: _____

Контактний телефон (факс): _____

З умовами конкурсу ознайомлені. Зобов'язуємося їх додержувати

Рішення керівного органу ГО від « _____ » _____ 20__ р. № _____

Керівник ГО _____

(Підпис)

(І.Пб.Прізвище) МП

Дата подання заяви: « _____ » _____ 20__ р.

Форма соціального проекту

НА КОНКУРС СОЦІАЛЬНИХ ПРОЕКТІВ 20__ р.

СОЦІАЛЬНИЙ ПРОЕКТ

Організація-заявник Повне найменування організації, яка подає заявку	
--	--

Найменування проекту Не більше одного-двох речень	
---	--

Короткий опис проекту Що саме планується здійснити у межах проекту, як бачиться його головний результат – до 15 строк	
---	--

Тривалість проекту (в місяцях)		Початок проекту (ДД.ММ.ГГ)		Завершення проекту (ДД.ММ.ГГ)	
--	--	--------------------------------------	--	---	--

Витрати на реалізацію проекту (у гривнях)	Загальна сума по номінації за Програмою соцзамовлення	Загальні витрати на реалізацію проекту, включаючи власні кошти	Сума, яка запитується з бюджету

1.1. Опис соціальної проблеми міста, на вирішення якої спрямований проект
(обсяг цього підрозділу – максимум половина сторінки)

1.2. Мета і завдання проекту

(мета проекту – це конкретний соціальний результат, який має бути досягнутий за підсумками реалізації проекту;

завдання проекту – це основні питання, які мають бути вирішені в ході виконання проекту і які забезпечують досягнення мети (підцілі проекту); формулювання завдань мають знайти відображення у підрозділах.

1.3. У чому полягає актуальність і новизна проекту (обсяг не більше одного-двох абзаців)

1.4. Що пропонується зробити в ході реалізації проекту

1.4.1. Цільова група (опишіть, на яку соціальну групу населення спрямований проект, скільки осіб планується охопити діяльністю по проекту)

1.4.2. Основні етапи реалізації проекту (опишіть, з яких основних етапів складається діяльність по проекту; Що конкретно пропонується зробити в ході реалізації проекту на кожному з етапів, які і скільки заходів заплановано провести, як вони сприятимуть досягненню мети проекту)

1.4.3. Опис окремих заходів (якщо в проекті заплановано проведення тренінгів, семінарів, акцій, спортивних змагань і т. п., опишіть кожний з них, указавши, на скільки осіб воно розраховано, часовий формат заходів, місце проведення, що планується, а також приведіть іншу інформацію про ці заходи)

1.5. Які результати очікуються за підсумками проекту

1.5.1. Які результати очікуються від проекту для ЦІЛЬОВОЇ ГРУПИ:

- **короткострокові результати** (опишіть конкретні результати, досягнення яких можна очікувати у ході та одразу після закінчення проекту і які можна оцінити)

- **довгострокові результати** (опишіть бачення того, як реалізація проекту може вплинути на цільову групу у майбутньому)

1.5.2. Які результати очікуються від проекту для МІСТА:

- **короткострокові результати** (опишіть конкретні результати, досягнення яких можна очікувати у ході та одразу після закінчення проекту і які можна оцінити)

- **довгострокові результати** (опишіть бачення того, як реалізація проекту може вплинути на цільову групу у майбутньому)

1.5.3. Які результати очікуються від проекту для ОРГАНІЗАЦІЇ-ВИКОНАВЦЯ:

- **короткострокові результати** (опишіть конкретні результати, досягнення яких можна очікувати у ході та одразу після закінчення проекту і які можна оцінити)

- **довгострокові результати** (опишіть бачення того, як реалізація проекту може вплинути на цільову групу у майбутньому)

1.6. Показники для оцінки результативності проекту (укажіть показники (індикатори), які будуть використані для оцінки ходу реалізації проекту і відповідності отриманих результатів поставленим цілям і завданням; опишіть, як результати проекту можуть бути оцінені, враховуючи, що кожне завдання повинно мати свої показники для оцінки)

1.7. Розповсюдження інформації про діяльність по проекту та його результати (опишіть, яким чином буде розповсюджуватись інформація про проект та його результати серед різних груп населення у місті):

1) як цільова група дізнається про розпочатий проект та його результати;

2) як населення міста дізнається про розпочатий проект та його результати;

3) які організації (або інші групи та об'єднання) планується постійно інформувати про хід реалізації проекту, яким чином і з якою періодичністю)

1.8. Сталість проекту (як бачиться продовження (розвиток) проекту після того, як цільові кошти соціального замовлення скінчаться і сам проект буде завершено; опишіть можливості використання результатів проекту у майбутньому, у тому числі можливості залучення додаткових фінансових ресурсів для продовження/розвитку проекту)

Виходячи з реальної ситуації в місті, оберіть із запропонованих нижче варіантів один, який найбільш повно характеризує перспективу сталості проекту (на уявляється можливим продовження діяльності, розпочатої у межах проекту, після його завершення (відмітьте лише одну позицію):

☐	Вірогідність продовження проекту без додаткового виділення фінансування близька до нуля. Не ясно, хто б міг підтримати проект надалі
☐	Немає впевненості в можливості продовження проекту тільки власними силами. Є організації, які могли б підтримати проект, але їх позиція поки до кінця не ясна
☐	Є організації, зацікавлені в продовженні проекту. Є надія знайти організаційну і фінансову підтримку у цих організацій
☐	Проект триватиме обов'язково, але для здійснення його на високому рівні потрібні додаткові кошти. Вірогідність отримання цих коштів з боку висока
☐	Є тверді гарантії (домовленості) про продовження проекту, підтримки його іншими організаціями (або можливо продовження проекту тільки своїми силами)

2.1. Інформація про діяльність організації-заявника

2.1.1. Статутні цілі і завдання організації-заявника

2.1.2. Досвід роботи в області розв'язання соціальної проблеми, яка винесена на конкурс (коротко перерахуйте проекти і програми, здійснені і здійснювані організацією-заявником останнім часом)

2.1.3. Додаткові ресурси організації-заявника (перерахуйте, якими додатковими ресурсами для виконання проекту володіє організація-заявник, наприклад, підготовлені навчально-методичні матеріали, програмне забезпечення, фахівці з відповідним досвідом роботи; вкажіть, яке приміщення знаходиться у розпорядженні організації, яке обладнання вона має у своєму розпорядженні, склад і кількість штатних і позаштатних співробітників і т.д. Вкажіть, які ресурси планується залучити з інших джерел для реалізації проекту)

3.1. Зведений кошторис витрат

у гривнях

Стаття витрат	Сума, яка запитується з бюджету	Додатковий внесок з інших джерел	Усього на реалізацію проекту
Заробітна плата (включаючи податки)			
Витрати на відрядження і транспорт			
Обладнання			
Оренда приміщень і обладнання			
Оренда офісу			
Видавничі витрати			
Витрати на навчання працівників			
Оплата послуг співвиконавців			
Витрати на зв'язок			
Витрати на витратні матеріали			
Відшкодування інших податкових відрахувань			
Банківські витрати			
Інші витрати			
УСЬОГО:			

3.2. Обмеження за статтями кошторису

Стаття витрат	Рекомендований ліміт витрат по статтях згідно з умовами конкурсу (у %)	Фактично запитується у кошторисі проекту (в %)
Заробітна плата (включаючи податки)	30	
Оплата послуг залучених фахівців	20	
Обладнання	20	
Видавничі витрати	10	
Оренда приміщень і обладнання	10	
Інші витрати	10	

Керівник проекту _____

(Підпис)

(І.П.Б. Прізвище)

Форма листа індивідуальної оцінки соціального проекту

ЛИСТ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ОЦІНКИ СОЦІАЛЬНОГО ПРОЕКТУ

Від _____
(найменування організації)

Найменування проекту _____

Показники оцінки		Оцінка
Загальні показники	1. Відповідність проекту умовам конкурсу і вимогам до оформлення	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
	2. Новизна та оригінальність запропонованого проекту	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
	3. Можливість реалізувати проект у реальних умовах	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
	4. Наявність у ГО позитивного досвіду вирішення даної соціальної проблеми	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Показники економічної ефективності	5. Економність використання ресурсів	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
	6. Залучення додаткових зовнішніх ресурсів	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
	7. Використання внутрішніх ресурсів соціальної групи	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Показники соціальної ефективності	8. Перспектива вирішення даної соціальної проблеми	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
	9. Покращення стану соціальної групи у цілому	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
	10. Створення механізмів соціального саморозвитку	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
РАЗОМ:		

Член конкурсної комісії _____
(Підпис) (І.Пб. Прізвище)

Форма відомості оцінок соціального проекту

ЗВЕДЕНА ВІДОМІСТЬ ОЦІНКИ ПРОЕКТУ

(найменування проекту)

який надійшов на конкурс соціального замовлення від

(найменування організації)

Показники оцінювання	Оцінки членів конкурсної комісії											Середня оцінка
	№1	№2	№3	№4	№5	№6	№7	№8	№9	№10	№11	
1. Відповідність проекту умовам конкурсу і вимогам до оформлення												
2. Новизна та оригінальність запропонованого проекту												
3. Можливість реалізувати проект у реальних умовах												
4. Наявність у ГО позитивного досвіду вирішення даної соціальної проблеми												
5. Економність використання ресурсів												
6. Залучення додаткових зовнішніх ресурсів												
7. Використання внутрішніх ресурсів соціальної групи												
8. Перспектива вирішення даної соціальної проблеми												
9. Покращення стану соціальної групи у цілому												
10. Створення механізмів соціального саморозвитку												
РАЗОМ:												
Секретар конкурсної комісії _____												
(Підпис)			(І.Пб.Прізвище)			(Дата)						

Форма соціального контракту
СОЦІАЛЬНИЙ КОНТРАКТ № _____
на виконання соціального замовлення
(для неприбуткових організацій)

м. _____ « _____ » _____ 20__ р.

ЗАМОВНИК _____ в особі _____, який діє на підставі _____, з одного боку, і **ВИКОНАВЕЦЬ** _____ в особі _____, який діє на підставі _____, з іншого боку, уклали цей Соціальний контракт про таке:

1. ПРЕДМЕТ СОЦІАЛЬНОГО КОНТРАКТУ

1.1. Цей Соціальний контракт визначає загальний термін та умові співпраці між Сторонами по усіх аспектах досягнення мети соціального проекту _____, спрямованого на реалізацію затвердженої рішенням _____ міської ради від _____ № _____ Програми розв'язання пріоритетних соціальних проблем міста з використанням механізму соціального замовлення у 20__ році (далі – Програми) у номінації _____.

1.2. Відносини між **ЗАМОВНИКОМ ТА ВИКОНАВЦЕМ** будуться на неприбутковій основі. Кошти, які призначені для реалізації соціального проекту, витрачаються Сторонами суворо у відповідності із Бюджетом соціального проекту (додається).

1.3. Зміст і терміни виконання окремих етапів соціального проекту визначаються Календарним планом, що додається до цього Соціального контракту і є його невід'ємною частиною.

1.4. Якщо в процесі реалізації соціального проекту з'ясується неминучість отримання негативного результату або недоцільність подальшої діяльності, **ВИКОНАВЕЦЬ** має право припинити реалізацію соціального проекту, поінформувавши про це **ЗАМОВНИКА** у триденний термін після зупинки. У цьому разі Сторони зобов'язані в п'ятиденний термін розглянути питання про доцільність продовження реалізації соціального проекту і в разі необхідності вийти з клопотанням до міського голови про припинення його реалізації.

1.5. Основні вимоги до результатів виконання робіт по соціальному проекту: _____

2. ПРАВА І ОБОВ'ЯЗКИ СТОРІН

2.1. Права ЗАМОВНИКА:

2.1.1. Не втручаючись у поточну діяльність ВИКОНАВЦЯ, здійснювати контроль складу, термінів, якості виконання робіт та надання послуг ВИКОНАВЦЕМ у відповідності з умовами Соціального контракту, вносити, при необхідності, свої рекомендації ВИКОНАВЦЮ щодо усунення відхилень, які намітилися, вносити свої пропозиції координатору Програми щодо обґрунтованої зміни строків та інших умов виконання Соціального контракту.

2.1.2. Звертатися до відповідних інстанцій з приводу вжиття заходів по відношенню до ВИКОНАВЦЯ у разі порушення ним умов Соціального контракту.

2.1.3. Оформляти і підписувати спільно з ВИКОНАВЦЕМ Акт здачі-приймання виконаних робіт.

2.2. Обов'язки ЗАМОВНИКА:

2.2.1. Здійснювати попереднє і остаточне фінансування ВИКОНАВЦЯ за умови належного виконання ним умов Соціального контракту.

2.2.2. Здійснювати контроль за цільовим витрачанням ВИКОНАВЦЕМ та співвиконавцями фінансових коштів, спрямованих на реалізацію соціального проекту.

2.2.3. Здійснювати контроль за цільовим використанням матеріально-технічних ресурсів, переданих у користування ВИКОНАВЦЮ.

2.2.4. У встановленому порядку надавати міському фінансовому управлінню фінансовий звіт про використання коштів, які надійшли на рахунок ЗАМОВНИКА для фінансування реалізації соціального проекту.

2.3. Права ВИКОНАВЦЯ:

2.3.1. Згідно з умовами Соціального контракту організовувати на свій розсуд реалізацію соціального проекту в межах передбачених бюджетом соціального проекту обсягів основного і додаткового фінансування при обов'язковому дотриманні термінів, кількісних і якісних параметрів.

2.3.2. На свій розсуд залучати до виконання контракту співвиконавців з числа некомерційних організацій, рекомендованих конкурсною комісією за підсумками конкурсу, та за погодженням із ЗАМОВНИКОМ – з числа інших юридичних та фізичних осіб.

2.3.3. Звертатися до ЗАМОВНИКА або в конкурсну комісію за роз'ясненням умов виконання окремих положень Соціального контракту, фінансування тощо, а також мотивів прийняття ЗАМОВНИКОМ того чи іншого рішення щодо виконання соціального замовлення.

2.3.4. Вимагати від ЗАМОВНИКА суворо дотримуватися своїх зобов'язань згідно із Соціальним контрактом щодо своєчасного та у відповідному обсязі фінансування у вигляді авансу і поетапних платежів за фактично реалізовані етапи соціального проекту, матеріально-технічного забезпечення діяльності ВИКОНАВЦЯ з боку ЗАМОВНИКА і т. п.

2.3.5. У разі невиконання або неналежного виконання ЗАМОВНИКОМ своїх зобов'язань за контрактом використовувати всі законні методи захисту та поновлення своїх прав, включаючи звернення в судові інстанції і дострокове розірвання Соціального контракту.

2.4. Обов'язки ВИКОНАВЦЯ:

2.4.1. Використовувати кошти, виділені ЗАМОВНИКОМ на виконання Соціального контракту, суворо за призначенням згідно з бюджетом соціального проекту і виключно на заходи, пов'язані з його реалізацією.

2.4.2. Вести бухгалтерський облік та бухгалтерську звітність відповідно до чинного законодавства.

2.4.3. При достроковому розірванні Соціального контракту своєчасно повернути невикористану частину бюджетних коштів ЗАМОВНИКУ, якщо інше не передбачено Соціальним контрактом.

2.4.4. Здійснювати, якщо це обумовлено Соціальним контрактом, посяконтрактний моніторинг стану цільової соціальної групи протягом терміну, обумовленого в Соціальному контракті.

3. ФІНАНСУВАННЯ ВИКОНАННЯ СОЦІАЛЬНОГО КОНТРАКТУ

3.1. ВИКОНАВЕЦЬ відкриває окремий банківський рахунок для засобів, які будуть переводитися йому в національній валюті на реалізацію соціального проекту, та офіційно повідомляє про його відкриття ЗАМОВНИКУ, якщо не було досягнуто інших домовленостей на цей рахунок.

3.2. Для фінансування реалізації соціального проекту ЗАМОВНИК переводить на окремий банківський рахунок, відкритий ВИКОНАВЦЕМ, згідно з бюджетом соціального проекту загалом _____ (_____) грн. Інші ресурси, необхідні для реалізації соціального проекту, ВИКОНАВЕЦЬ знаходить самостійно або за допомогою спонсора (спонсорів) соціального замовлення.

3.3. Не пізніше місяця з дня підписання Соціального контракту ЗАМОВНИК зобов'язаний перерахувати ВИКОНАВЦЮ аванс у розмірі _____% від бюджету соціального проекту, тобто _____ (_____) грн.

3.4. Якщо за умовами реалізації соціального проекту виникає потреба у проміжних платежах, ЗАМОВНИК здійснює це за обґрунтуванням ВИКОНАВЦЯ.

3.5. Остаточний розрахунок здійснюється ЗАМОВНИКОМ після реалізації ВИКОНАВЦЕМ усіх етапів соціального проекту, передбачених цим Соціальним контрактом, та оформлення Акту здачі-приймання. Як виняток остаточний розрахунок ЗАМОВНИК може призвести до закінчення робіт і оформлення Акта здачі-приймання.

3.6. Про закінчення реалізації соціального проекту ВИКОНАВЕЦЬ зобов'язаний повідомити ЗАМОВНИКА, після чого у двотижневий термін надає ЗАМОВНИКУ звіт про виконання соціального проекту та інші документи,

обумовлені цим Соціальним контрактом. На підставі цього Сторони складають двосторонній Акт здачі-приймання соціального проекту. У разі неприйняття ЗАМОВНИКОМ виконаного соціального проекту протягом п'яти днів, ВИКОНАВЕЦЬ має право скласти Акт здачі-приймання в односторонньому порядку, який є підставою для розрахунків.

3.7. У разі, якщо у ЗАМОВНИКА виникли зауваження щодо дотримання ВИКОНАВЦЕМ умов Соціального контракту, він має право заявити про них ВИКОНАВЦЮ протягом 10 днів після одержання звіту. У цьому випадку Сторонами складається двосторонній акт з переліком необхідних доопрацювань і термінів їх усунення або шляхів використання отриманих результатів у разі припинення подальшої реалізації соціального проекту.

3.8. Якщо при прийнятті реалізованого соціального проекту буде виявлена необхідність суттєво доопрацювати отримані результати або змінити на вимогу ЗАМОВНИКА істотні умови виконання Контракту, ці роботи можуть бути виконані ВИКОНАВЦЕМ згідно додаткового договору з встановленням їх вартості та строків виконання.

3.9. Протягом одного місяця після закінчення виконання соціального проекту ВИКОНАВЕЦЬ повертає ЗАМОВНИКУ невикористані бюджетні фінансові кошти.

4. ФОРС-МАЖОРНІ ОБСТАВИНИ

4.1. Жодна зі Сторін не несе відповідальності за повне або часткове невиконання будь-якого зі своїх зобов'язань за даним Соціальному контрактом, якщо невиконання є наслідком дії форс-мажорних обставин (стихійних лих, військових дій, інших обставин, які знаходяться поза межами контролю Сторін), які виникли після укладення Соціального контракту.

4.2. Термін виконання зобов'язань, обумовлених у Соціальному контракті, змінюється відповідно до терміну дії непередбачених обставин та їх наслідків.

4.3. Сторона, для якої стало неможливим виконання зобов'язань у зв'язку із форс-мажорними обставинами, зобов'язана негайно в письмовій формі сповістити іншу Сторону про виникнення дії цих обставин.

4.4. Достатнім доказом визнання зазначених обставин форс-мажорними є висновок спеціальної комісії, яка створюється за розпорядженням міського голови або рішенням суду.

5. ІНШІ УМОВИ СОЦІАЛЬНОГО КОНТРАКТУ

5.1. Усі спірні питання щодо виконання даного Соціального контракту повинні вирішуватися переважно шляхом переговорів. У разі неможливості досягнення згоди питання передається на розгляд суду.

5.2. Після підписання даного Соціального контракту усі попередні переговори, листування, попередні угоди та протоколи про наміри з питань, які

так чи інакше стосуються даного Соціального контракту, втрачають юридичну силу.

5.3. Усі зміни тексту даного Соціального контракту набувають юридичної сили лише при взаємному їх підписанні Сторонами у кожному конкретному випадку.

5.4. У випадках, не передбачених даним Соціальним контрактом, Сторони керуються чинним цивільним законодавством України.

5.5. Даний Соціальний контракт складено у двох оригінальних примірниках, які мають однакову юридичну силу, – по одному для кожної Сторони.

6. ТЕРМІН ДІЇ СОЦІАЛЬНОГО КОНТРАКТУ І РЕКВІЗИТИ СТОРІН

6.1. Початок дії Соціального контракту _____.

6.2. Закінчення дії Соціального контракту _____.

6.3. До даного Соціального контракту додаються:

Соціальний проект на _____ л.

Календарний план на _____ л.

Бюджет соціального проекту на _____ л.

6.4. Адреси та розрахункові рахунки Сторін:

ЗАМОВНИК:

_____ (найменування,
поштовий та телеграфний індекс,
адреса ЗАМОВНИКА, номер рахунку,
найменування відділення банку,
МФО, код ОКПО)

ВИКОНАВЕЦЬ:

_____ (найменування,
поштовий та телеграфний індекс,
адреса ЗАМОВНИКА, номер
рахунку, найменування відділення
банку, МФО, код ОКПО)

7. ПІДПИСИ СТОРІН

Від ЗАМОВНИКА:

(посада керівника, підпис, ініціали, прізвище)

МП

Від ВИКОНАВЦЯ:

(посада керівника, підпис, ініціали, прізвище)

МП

Форма плану виконання робіт

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН
виконання соціального проекту
по соціальному контракту №___ на 20__ р.

 (найменування соціального проекту)

№	Зміст роботи (найменування етапу)	Чим закінчується етап	Терміни виконання	Розрахун- кова ціна, грн.

Від ВИКОНАВЦЯ:

(посада: керівник)

(підпис, ініціали, прізвище)

М.П.

(посада: головний бухгалтер)

(підпис, ініціали, прізвище)

Від ЗАМОВНИКА:

(посада: керівник)

(підпис, ініціали, прізвище)

М.П.

(посада: головний бухгалтер)

(підпис, ініціали, прізвище)

Форма бюджету соціального проекту

БЮДЖЕТ СОЦІАЛЬНОГО ПРОЕКТУ

(найменування соціального проекту)

по соціальному контракту від _____ № _____

Джерела фінансування:

- міський бюджет;
- районний у місті бюджет;
- позабюджетний фонд міськвиконкому (райвиконкому);
- цільовий фонд.

Замовник - _____

Терміни виконання робіт: початок _____ закінчення _____

№	Стаття витрат	Усього на 20__р.	У тому числі по кварталах			
			I	II	III	IV
1	2	3	4	5	6	7
1	Витрати на оплату праці					
2	Відрахування на соціальне страхування (37,5 % від ст. 1)					
3	Матеріали (по прям. розрахункам)					
4	Витрати на службові відрядження (по прямому розрахунку)					
5	Придбання обладнання та інвентарю (по прямих розрахунках)					
6	Витрати на роботу співвиконавців					
7	Інші витрати (до 15 % від ст. 1, включаючи експертизу – до 3% від ст. 9)					

8	Накладні витрати					
9	Кошторисна вартість робіт					

Від ВИКОНАВЦЯ:

(посада: керівник)

(підпис, ініціали, прізвище)

М.П.

(посада: головний бухгалтер)

(підпис, ініціали, прізвище)

Від ЗАМОВНИКА:

(посада: керівник)

(підпис, ініціали, прізвище)

М.П.

(посада: головний бухгалтер)

(підпис, ініціали, прізвище)

Форма пояснювальної записки до бюджету соціального проекту

**ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
до бюджету соціального проекту**

(найменування соціального проекту)

по соціальному контракту від _____ № _____

1. Витрати на оплату праці:

- необхідна чисельність виконавців, їх посади та робота, яку вони виконують;
- кількість запланованих людино-місяців по кожному виконавцю і кожному етапу робіт.

2. Види та кількість необхідних матеріалів.

3. Витрати на службові відрядження:

- мета;
- кількість відряджень;
- кількість відряджених;
- тривалість відряджень;
- пункти відряджень.

4. Витрати на придбання обладнання та інвентарю:

- необхідність обладнання та інвентарю;
- характеристики, марки обладнання.

5. Витрати на роботи, які виконують виконавці:

- необхідність залучення співвиконавців;
- необхідність прямого фінансування співвиконавців і укладення з ними договорів.

6. Інші витрати, та обґрунтування їхньої необхідності.

7. накладні витрати:

- розшифровка по статтям витрат;
- обґрунтування їхньої необхідності.

Від ВИКОНАВЦЯ:

(посада: керівник)

(підпис, ініціали, прізвище)

Від ЗАМОВНИКА:

(посада: керівник)

(підпис, ініціали, прізвище)

М.П.

(посада: головний бухгалтер)

(підпис, ініціали, прізвище)

М.П.

(посада: головний бухгалтер)

(підпис, ініціали, прізвище)

Форма підсумкового звіту про виконання соціального замовлення

**ПІДСУМКОВИЙ ЗВІТ
про виконання соціального замовлення**

Проект: _____
ЗАМОВНИК _____

Відповідно до розпорядження міського голови від «___» _____ 20__ р.
№ _____ ВИКОНАВЦЕМ соціального замовлення:
_____ було виконано комплекс
робіт, передбачених Соціальним контрактом від «___» _____ 20__ р. №
_____.

Згідно з умовами Соціального контракту, ВИКОНАВЦЕМ за період з
«___» _____ 20__ р. по «___» _____ 20__ р. виконані наступні види
робіт та надані послуги:

1. _____

2. _____

3. _____

За вказаний період ВИКОНАВЦЮ з суми _____ грн.
бюджетних коштів, передбачених на виконання Соціального контракту,
ЗАМОВНИКОМ було перераховано _____ грн., які надійшли на
рахунок ВИКОНАВЦЯ «___» _____ 20__ р.

Додатково на виконання завдань соціального проекту ВИКОНАВЕЦЬ
залучив з позабюджетних джерел додаткових ресурсів на загальну суму
_____ грн.

Загальна сума коштів, які були використані ВИКОНАВЦЕМ на цілі
соціального замовлення, складає _____ грн.

Економічний ефект від реалізації соціального замовлення склав
_____ грн.

Соціальний ефект від реалізації соціального замовлення виражається у
наступному: _____

Соціальні проблеми, які залишилися невирішеними або були виявлені в ході виконання соціального замовлення: _____

Керівник ВИКОНАВЦЯ _____

(Підпис) (І.Пб.Прізвище)

МП

Висновок замовника щодо виконання ВИКОНАВЦЕМ завдань Соціального контракту і вирішення соціальної проблеми: _____

Представник ЗАМОВНИКА _____

(Підпис) (І.Пб.Прізвище)

МП

Висновок конкурсної комісії за підсумками виконання соціального замовлення: _____

Голова конкурсної комісії _____

(Підпис) (І.Пб.Прізвище)

Форма Акту здачі-приймання виконаних робіт

АКТ
Здачі-приймання робіт по соціальному контракту
від «___» _____ 20__ р. № ___

_____ (найменування соціального проекту)

Ми, що нижче підписалися, представник **ВИКОНАВЦЯ**

_____, (посада, ініціали, прізвище)

з одного боку, і представник **ЗАМОВНИКА**

_____, (посада, ініціали, прізвище)

з іншого боку, уклали цей Акт про те, що **ВИКОНАВЕЦЬ** виконав увесь комплекс робіт, передбачених соціальним проектом, у повій відповідності із вимогами Соціального контракту від «___» _____ 20__ р. № ____.

Короткий опис результатів виконаних робіт і наданих послуг:

Сума коштів, яка підлягала перерахуванню **ВИКОНАВЦЮ** за весь комплекс передбачених робіт, складає _____ (_____) грн.
(прописом)

Загальна сума авансу, яку було перераховано **ЗАМОВНИКОМ** за виконані етапи робіт, складає _____ (_____) грн.,
(прописом)

у тому числі по етапах: I - _____ грн.
(прописом)

II - _____ грн.
(прописом)

Підлягає перерахуванню: _____ грн.
(прописом)

Здав (від ВИКОНАВЦЯ):

Прийняв (від ЗАМОВНИКА):

(посада)

(посада)

(підпис, ініціали, прізвище)

(підпис, ініціали, прізвище)

М.П.

М.П.

РІШЕННЯ

Одеська обласна рада

Про затвердження Положення про соціальне замовлення¹

Відповідно до ч. 2 ст. 43 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», законів України «Про соціальні послуги», «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю», постанови Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2004 року № 559 «Про затвердження Правил організації та проведення конкурсу на залучення бюджетних коштів для надання соціальних послуг» та з метою підвищення ефективності використання бюджетних коштів для вирішення соціальних проблем, залучення додаткових ресурсів у соціальну сферу, підвищення рівня надання соціальних послуг населенню обласна рада

ВИРІШИЛА:

1. Затвердити Положення про соціальне замовлення, що додається.
2. Рекомендувати сільським, селищним, міським, районним радам Одеської області розробити та затвердити відповідні положення на місцевому рівні.
3. Контроль за виконанням цього рішення покласти на постійні комісії обласної ради з питань освіти, наукової діяльності, молодіжної політики та спорту, з питань культури, туризму, духовності, міжнаціональних відносин, з питань охорони здоров'я, сім'ї, материнства і дитинства, з питань соціальної політики та демографії.

Голова обласної ради

М.В. Пундик

20 травня 2011 року
№ 137-VI

¹ <http://oblrada.odessa.gov.ua/Main.aspx?sect=Page&IDPage=33163&id=462>

Закон України «ПРО СОЦІАЛЬНЕ ЗАМОВЛЕННЯ»

Цей закон визначає правові, організаційні та фінансові основи соціального замовлення, а також порядок формування, конкурсного розміщення та виконання на контрактній основі загальнодержавних і місцевих соціальних замовлень юридичними особами.

Стаття 1. Нормативно-правова база соціального замовлення

Нормативно-правова база соціального замовлення складається з Конституції України, цього Закону, інших законів та нормативно-правових актів, які регулюють соціальну діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування у сфері їх взаємодії з іншими суб'єктами соціальної політики.

Представницькі органи місцевого самоврядування приймають положення про соціальне замовлення на підвідомчих територіях, які не суперечать цьому закону та регламентують застосування соціального замовлення на відповідних рівнях місцевого самоврядування.

Зазначеними положеннями може обмежуватися склад виконавців соціального замовлення з урахуванням конкретних умов і завдань соціально-економічного розвитку відповідних територій.

Кабінет Міністрів України приймає Типове положення про місцеве соціальне замовлення.

Стаття 2. Основні поняття, які застосовуються в Законі

Соціальне замовлення – комплекс заходів організаційно-правового характеру з розробки і реалізації загальнодержавних та місцевих цільових соціальних програм і соціальних проектів за рахунок бюджетних та інших коштів шляхом укладення соціальних контрактів на конкурсній основі.

Соціальний проект – комплекс взаємопов'язаних за термінами, ресурсами і виконавцями заходів, спрямованих на вирішення однієї із завдань цільової соціальної програми або локального завдання, яке має самостійне соціальне значення.

Соціальний контракт – договір, який укладається замовником від імені органу державної влади або органу місцевого самоврядування з виконавцем соціального замовлення, в якому визначені права та обов'язки сторін та яким регулюються взаємовідносини замовника і виконавця.

Замовник соціального замовлення – юридична особа, уповноважена органом державної влади або органом місцевого самоврядування, відповідальним за вирішення певної соціальної проблеми, виступити стороною (замовником) у соціальному контракті на виконання соціального замовлення та наділена для цього необхідними фінансовими, матеріально-технічними та іншими ресурсами.

Виконавець соціального замовлення – юридична особа будь-якої форми власності та організаційно-правової форми або фізична особа, яка перемогла на відкритому публічному конкурсі та з якою укладено соціальний контракт на виконання соціального замовлення.

Цільова соціальна група – сукупність людей, об'єднаних змістом і характером спільної діяльності, місцем проживання, перебуванням, соціальним статусом, національністю, статтю, віком, освітою та ін.

Соціальна проблема – не задоволені або задоволені неповною мірою соціальні потреби та інтереси членів територіальної громади, сформульовані в узагальненому вигляді як завдання для вирішення.

Стаття 3. Основні принципи соціального замовлення

Соціальне замовлення здійснюється із додержанням наступних принципів:

- пріоритетність соціальних проблем, які вирішуються із застосуванням соціального замовлення;
- комплексність у підходах до вирішення соціальних проблем;
- поєднання бюджетного та небюджетного фінансування;
- конкурсність у визначенні розробників і виконавців соціальних проектів;
- гласність і відкритість усіх процедур;
- широка опора на громадські ресурси;
- поєднання ініціативи виконавців з їх відповідальністю за дотримання умов соціального контракту.

Стаття 4. Рівні формування та розміщення соціального замовлення

У відповідності зі структурою законодавчих і виконавчих органів державної влади, органів місцевого самоврядування та бюджетним устроєм України встановлюються такі види соціального замовлення відповідно до рівня їх реалізації:

- загальнодержавний соціальне замовлення, яке спрямоване на вирішення загальнодержавних соціальних проблем;
- соціальне замовлення адміністративно-територіальних одиниць (Автономної Республіки Крим, областей, районів, міст, сіл, селищ, районів у містах), яке спрямоване на вирішення соціальних проблем відповідних територіальних громад;
- соціальне замовлення рівня самоорганізації населення (будинкових та вуличних комітетів, селищних та мікрорайонних рад тощо), яке спрямоване на вирішення соціальних проблем певних груп населення, що мешкає на відповідній території.

Стаття 5. Підготовка соціального замовлення

Підготовка соціального замовлення передбачає виявлення та діагностику пріоритетних соціальних проблем та розробку і затвердження

цільових соціальних програм з вирішення цих проблем із застосуванням механізму соціального замовлення (далі – програм соціального замовлення). Ці програми затверджують Верховна Рада України, Верховна Рада Автономної Республіки Крим та представницькі органи місцевого самоврядування за поданням відповідно Кабінету Міністрів України, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих органів виконавчої влади та виконавчих органів місцевих рад.

Програми соціального замовлення розробляються з урахуванням умов, термінів та порядку формування Державного бюджету України, відповідних місцевих бюджетів і містять:

- характеристику соціальних проблем та обґрунтування її вирішення програмним методом;
- основні цілі та завдання програми;
- строки та етапи реалізації програми;
- заходи, які забезпечують вирішення завдань і досягнення цілей програми на будь-якому з етапів її реалізації;
- обсяги необхідних ресурсів по кожному заходу та джерела фінансування робіт (послуг);
- заходи нормативного, матеріально-технічного, інформаційного та іншого забезпечення виконання програми;
- очікуваний соціальний та економічний ефект.

Порядок розробки програм соціального замовлення наведено у статті 8. При затвердженні цих програм відповідний орган призначає замовника.

Замовниками соціальних замовлень загальнодержавного рівня можуть бути відповідні центральні органи виконавчої влади, соціальних замовлень місцевого рівня – відповідні міністерства АРК, управління і служби місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування відповідного профіля діяльності. Замовниками соціальних замовлень на рівні самоорганізації населення є органи самоорганізації населення.

У разі, якщо у реалізації програми соціального замовлення беруть участь декілька підрозділів органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування, для визначення замовника (замовників) по цій програмі органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування проводиться конкурс замовників.

При цьому перевага віддається тим претендентам, які виконують найбільшу або найбільш відповідальну частину робіт у межах реалізації програми соціального замовлення з урахуванням їх позитивного досвіду у вирішенні аналогічних соціальних проблем.

Стаття 6. Фінансування соціального замовлення

Фінансування соціального замовлення здійснюється за рахунок:

- коштів Державного та місцевих бюджетів;

- коштів з позабюджетних джерел загальнодержавного та місцевого рівнів;
- коштів цільових фондів, які знаходяться у розпорядженні держави та місцевого самоврядування;
- коштів органів самоорганізації населення;
- власних коштів виконавців соціального замовлення;
- коштів, залучених виконавцями соціального замовлення;
- благодійних внесків і пожертвувань, у тому числі валютних, та коштів з інших джерел, не заборонених чинним законодавством.

При затвердженні загальнодержавних і місцевих програм соціального замовлення визначаються обсяги і джерела їх фінансування.

Обсяги коштів, які додатково залучаються виконавцем соціального замовлення, визначаються соціальними контрактами та фіксуються у звітах за підсумками виконання соціального замовлення.

Додаткові кошти для вирішення соціальних проблем місцевого значення із застосуванням механізму соціального замовлення можуть надаватися за рахунок бюджетів вищих рівнів.

Стаття 7. Пільгове оподаткування реалізації соціального замовлення

Держава здійснює політику пільгового оподаткування у фінансуванні загальнодержавних і місцевих програм соціального замовлення. Враховуючи соціальну значимість цих програм, для стимулювання участі юридичних і фізичних осіб у вирішенні соціальних проблем суспільства, органи державної влади та органи місцевого самоврядування надають виконавцям соціальних замовлень, а також суб'єктам, які сприяють виконанню соціальних програм і соціальних проектів, підтримку у наступних формах:

- надання пільг по сплаті податків та інших зборів і обов'язкових платежів, які підлягають зарахуванню до Державного та місцевих бюджетів;
- надання пільг по орендній платі та інших пільг у межах їх компетенції.

Юридичні та фізичні особи, які забезпечують додаткове фінансування соціального замовлення, користуються державною підтримкою і підтримкою органів місцевого самоврядування у межах конкретного соціального замовлення.

Стаття 8. Порядок розробки та затвердження програм соціального замовлення

Розробка програм соціального замовлення здійснюється на принципах забезпечення широкого доступу до їх формування та обговорення усіма зацікавленими органами, організаціями та особами. Ініціаторами розробки цих програм можуть виступати Президент України, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, інші юридичні особи, громадяни.

Порядок розробки, затвердження та реалізації загальнодержавних та місцевих програм соціального замовлення встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Стаття 9. Оголошення конкурсу

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування на основі затверджених завдань програми соціального замовлення оголошують конкурс соціальних проектів.

Положення про проведення конкурсу соціальних проектів у складі механізму соціального замовлення затверджується Кабінетом Міністрів України.

Оголошення про конкурс соціальних проектів повинно містити:

- завдання щодо вирішення соціальної проблеми (номінація конкурсу);
- етапи і терміни проведення конкурсу;
- строк подання документів, координати та режим роботи конкурсної комісії;
- вимоги до учасників конкурсу;
- вимоги до оформлення пропозицій, що подаються;
- критерії визначення переможців конкурсу;
- терміни підбиття підсумків і форма оприлюднення результатів.

Стаття 10. Формування та організація роботи конкурсних комісій

Для підготовки і проведення конкурсів програм соціального замовлення органами державної влади та органами місцевого самоврядування відповідного рівня створюються конкурсні комісії.

До складу конкурсної комісії загальнодержавного рівня, яку очолює один з віце-прем'єрів, входять народні депутати України, представники міністерств, відомств, науково-дослідних організацій, об'єднань громадян, підприємницьких структур.

До складу конкурсних комісій місцевого рівня, які очолює секретар міської ради або один із заступників міського (сільського, селищного) голови, або заступник голови держадміністрації, входять депутати відповідної ради, представники місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, науковці, представники об'єднань громадян, органів самоорганізації населення, бізнесмени.

Засідання конкурсної комісії проводяться відкрито і правомочні за умови участі в них більше половини від загального складу комісії. Рішення комісії приймаються більшістю від числа присутніх шляхом відкритого голосування. При рівності голосів думка голови комісії є визначальною.

У засіданнях конкурсної комісії на запрошення її голови можуть брати участь з правом дорадчого голосу експерти та інші особи, які не є членами комісії.

Конкурсна комісія може давати рекомендації переможцю конкурсу, який отримав право бути виконавцем соціального замовлення, щодо складу співвиконавців з числа претендентів, які надали цікаві пропозиції, може давати рекомендації замовнику та організаторам конкурсу щодо зміни обсягів фінансування соціального замовлення.

Конкурсна комісія може залучати до своєї роботи на договірних засадах експертів з оплатою за рахунок коштів, передбачених на дані цілі.

Стаття 11. Вимоги до учасників конкурсу

До участі у конкурсах соціальних проектів допускаються громадські та благодійні організації, творчі спілки, організації роботодавців, органи самоорганізації населення (далі – *інститути* громадянського суспільства, ІГС) зареєстровані у встановленому законодавством порядку. При цьому перевага надається тим з них, які мають певний досвід роботи у відповідних областях соціальної сфери і кваліфікованих фахівців.

У положеннях про соціальне замовлення, які приймаються на місцевому рівні, можуть встановлюватися вимоги до терміну роботи ІГС у відповідній галузі соціальної сфери.

Стаття 12. Організація конкурсу соціальних проектів

Конкурс соціальних проектів проводиться у такому порядку.

Прийом заяв проводиться конкурсною комісією у певному місці в обумовлений в оголошенні термін.

Для участі у конкурсі соціальних проектів претенденти подають до конкурсної комісії такі документи:

- заяву на участь у конкурсі за встановленою формою;
- копії установчих документів та свідоцтва про державну реєстрацію юридичної особи, ліцензію на право виконувати діяльність, передбачену соціальним замовленням, якщо ця діяльність потребує ліцензування, а також інші документи, які підтверджують відповідність заявника кваліфікаційним вимогам;
- рекомендації підприємств, установ та організацій на підтримку заявника (якщо є);
- соціальний проект, спрямований на вирішення зазначеної в завданні соціальної проблеми, оформлений відповідно до вимог відповідного положення про соціальне замовлення. Пропозиції подаються у запечатаному конверті.

Конкурсна комісія у триденний термін після отримання документів розглядає їх по суті та повідомляє заявника про визнання його учасником конкурсу, про необхідність доопрацювання поданих документів, або йому направляється письмова мотивована відмова в участі у конкурсі за таких підстав:

- заявник не відповідає вимогам, наведеним у статті 11;
- заява подана після закінчення встановленого строку подання документів, або представлені документи є некомплектними;
- конкурсною комісією встановлено факт подання заявником спотворених або недостовірних відомостей про себе.

Цей перелік підстав для відмови в участі у конкурсі є вичерпним.

Після закінчення терміну прийому заяв і розгляду комплектів пропозицій, що надійшли на конкурс, конкурсна комісія складає протокол про підсумки прийому заяв. На цьому засіданні конкурсної комісії вправі бути присутніми представники організацій, які заперечують проти позбавлення їх права брати участь у конкурсі. Під час обговорення протоколу про підсумки прийому заяв комісія може заслухати їх пояснення.

Після затвердження протоколу про підсумки прийому заяв конкурсна комісія роздруковує конверти з пропозиціями, які надійшли на конкурс, посторінково проштамповує і реєструє кожен документ, після чого тиражує їх і надає на розгляд кожному члену комісії та залученим експертам.

Соціальні проекти, що надійшли на конкурс, конкурсна комісія оцінює за такими критеріями: відповідність завданню; можливість реалізувати в реальних умовах; оригінальність підходів до вирішення соціальної проблеми; економічний, соціальний та інші ефекти.

Конкурсна комісія бере до уваги організаційну, фінансову, і матеріально-технічну можливість заявників, наявність в них досвіду роботи у конкретній галузі соціальної сфери та кадрів необхідної кваліфікації.

При необхідності конкурсна комісія організовує експертизу соціальних проектів силами залучених експертів, у якості яких можуть запрошуватися вчені, практики, представники громадських об'єднань, органів самоорганізації населення, що не беруть участь у конкурсі і мають значний позитивний досвід роботи у сфері вирішення винесених на конкурс соціальних проблем.

З урахуванням індивідуальних оцінок кожного члена конкурсної комісії, висновків експертів, пояснень авторів пропозицій конкурсна комісія по кожній номінації приймає рішення щодо переможця (переможців) у цій номінації. За рішенням комісії може відбутися публічний захист соціальних проектів, які набрали найбільш високі оцінки.

Своє рішення конкурсна комісія оформляє у вигляді протоколу, який підписують усі члени комісії. Це рішення у п'ятиденний строк доводиться у письмовій формі кожному учаснику конкурсу та публікується у засобах масової інформації.

У разі, якщо в якійсь номінації на конкурс надійшло не більше однієї заяви, або рівень пропозицій і ступінь їх проробки визнані конкурсною комісією незадовільними, комісія приймає рішення про визнання конкурсу в цій номінації таким, що не відбувся, і може оголосити додатковий термін подачі заяв на конкурс по цій номінації. Додатковий строк не може перевищувати 30 днів з дня прийняття конкурсною комісією цього рішення.

При повторному розгляді заяв, які були представлені на конкурс, результати підбиваються незалежно від кількості учасників. У разі повторення ситуації, пов'язаної з низьким рівнем або недостатнім ступенем опрацювання пропозицій, повторний конкурс визнається таким, що не відбувся, і ця номінація знімається з конкурсу.

Стаття 13. Фінансове забезпечення конкурсів

Витрати, пов'язані з проведенням конкурсів соціальних проектів, здійснюються за рахунок коштів, передбачених на ці цілі у відповідному бюджеті, та/або за рахунок коштів, які залучають виконавці. Кошти фінансування конкурсів витрачаються на оплату публікацій в засобах масової інформації, оплату роботи запрошених експертів, тиражування документів, на канцелярські та інші організаційні витрати.

Стаття 14. Формування соціального контракту на виконання соціального замовлення

Договір на виконання соціального замовлення укладається між замовником і виконавцем соціального замовлення у вигляді соціального контракту, який регламентує права та обов'язки замовника і виконавця, регулює правові, економічні, майнові та організаційно-технічні взаємовідносини сторін.

Соціальний контракт затверджується головою органу державної влади, органу місцевого самоврядування, який оголосив конкурс на кращий соціальний проект, або уповноваженою ними особою. До соціального контракту календарний план і калькуляція кошторисної вартості робіт.

Типові форми соціальних контрактів на виконання соціальних замовлень різних рівнів, порядок і умови їх укладення, реалізації, зміни та розірвання встановлюються Кабінетом Міністрів України.

Стаття 15. Права та обов'язки замовника соціального замовлення

Замовник соціального замовлення має право:

- брати участь у роботі конкурсної комісії з правом дорадчого голосу;
- не втручатись у поточну діяльність виконавця соціального замовлення, здійснювати контроль обсягів, строків та якості виконаних ним робіт, наданих послуг відповідно до умов соціального контракту;
- вимагати від виконавця соціального замовлення виконання своїх зобов'язань згідно з соціальним контрактом, звертатися у відповідні інстанції з приводу застосування до виконавця необхідних заходів у разі невиконання ним умов соціального контракту.

Замовник соціального замовлення зобов'язаний:

- фінансувати виконання робіт в обсязі та у терміни відповідно до умов соціального контракту;
- забезпечувати виконавця соціального замовлення майном та іншими матеріально-технічними ресурсами, необхідними для виконання соціального контракту;
- здійснювати контроль за цільовим використанням фінансових та матеріальних ресурсів, які виділені на виконання соціального замовлення;
- здійснювати постконтрактний моніторинг відповідно до умов соціального контракту.

Стаття 16. Права та обов'язки виконавця соціального замовлення

Виконавець соціального замовлення має право:

- виконувати на свій розсуд соціальний контракт у межах передбаченого обсягу фінансування і встановлених строків;
- залучати співвиконавців до виконання соціального замовлення;
- вимагати від замовника виконання його обов'язків у відповідності із соціальним контрактом і в разі їх невиконання або неналежного виконання вживати усіх передбачених законом заходів.

Виконавець соціального замовлення зобов'язаний:

- використовувати точно за призначенням кошти, виділені замовником на виконання соціального замовлення, а також кошти, залучені додатково;
- вести облік і звітність відповідно до чинного положення;
- протягом терміну, визначеного у соціальному контракті, здійснювати постконтрактний моніторинг стану цільової соціальної групи, на вирішення проблем якої спрямоване соціальне замовлення.

Стаття 17. Організація виконання соціального замовлення

Координацію дій співвиконавців у межах конкретного соціального замовлення здійснює виконавець соціального замовлення, виконуючий функції головного виконавця на підставі двосторонніх угод із співвиконавцями.

Зміна умов соціального контракту або його розірвання повинні супроводжуватися підписанням сторонами додаткової угоди. Односторонні зміни умов соціального контракту, як і одностороння відмова від виконання передбачених соціальним контрактом зобов'язань, припустимі лише у випадках, передбачених соціальним контрактом та чинним законодавством.

Розірвання соціального контракту з ініціативи замовника здійснюється за погодженням із керівником органу виконавчої влади або виконавчим органом місцевого самоврядування.

У разі виникнення форс-мажорних обставин, які заважають одній зі сторін або обом сторонам здійснювати свої обов'язки по соціальному контракту, питання про подальше продовження його виконання виносяться на розгляд керівника органу виконавчої влади, органу місцевого самоврядування належного рівня, який своїм розпорядженням може створити спеціальну комісію для з'ясування усіх обставин справи і підготовки рекомендацій з даного питання.

Усі суперечки між виконавцем і замовником соціального замовлення, які виникають при укладанні, виконанні, зміні чи розірванні соціального контракту, а також спори при відшкодуванні майнових чи інших збитків розглядаються у порядку, передбаченому законодавством України.

Поточна та підсумкова звітність про виконання соціального замовлення здійснюється за формами та у терміни, обумовлені у соціальному контракті.

У разі невиконання або неналежного виконання однією із сторін умов соціального контракту вона несе відповідальність у межах, які передбачені соціальним контрактом та чинним законодавством.

Стаття 18. Оцінка результатів виконання соціального замовлення

Контроль якості робіт, що виконуються, і послуг, які надаються виконавцем протягом терміну здійснення соціального замовлення, забезпечується замовником у порядку та за показниками, які обумовлені соціальним контрактом. Для підсумкової оцінки виконаних робіт, наданих послуг та стану цільової соціальної групи, на вирішення проблем якої спрямоване соціальне замовлення, замовник може залучати експертів і створювати спеціальні експертні групи, які фінансуються за рахунок передбачених для цього джерел.

Якщо результати здійснення соціального замовлення за кількісними та якісними характеристиками відповідають умовам соціального контракту, замовником оформляється Акт здачі-приймання виконаних робіт, який підписується сторонами.

Якщо результати робіт не повною мірою відповідають умовам соціального контракту, замовник вправі надати виконавцю можливість у певний термін усунути наявні недоліки і після завершення цієї роботи повторно пред'явити результати замовнику. Акт здачі-приймання, підписаний сторонами, є підставою для перерахування замовником виконавцю остаточної частини основного фінансування, передбаченого соціальним контрактом.

Протягом певного терміну після завершення робіт по соціальному контракту сторони здійснюють постконтрактний контроль стану цільової соціальної групи у режимі моніторингу з періодичним взаємним обміном інформацією. Терміни та порядок постконтрактного моніторингу встановлюється у соціальному контракті.

Для здійснення зворотного зв'язку та аналізу ефективності виконаних робіт і наданих послуг у процесі виконання соціального замовлення за ініціативою замовника чи виконавця можуть проводитися соціологічні дослідження серед членів цільової соціальної групи та інших споживачів соціальних послуг. Дані цих досліджень у поєднанні з матеріалами моніторингового контролю можуть бути підставою для формування нового завдання на вирішення певної соціальної проблеми із застосуванням соціального замовлення.

Стаття 19. Відповідальність за невиконання або неналежне виконання соціального замовлення

Відповідальність за невиконання або неналежне виконання соціального замовлення перед державою в особі органів виконавчої влади та перед територіальною громадою в особі органів місцевого самоврядування несе замовник соціального замовлення.

Виконавець несе відповідальність перед замовником соціального замовлення за виконання соціального контракту у повному обсязі та використан-

ня коштів, отриманих від замовника на виконання соціального замовлення, у відповідності з соціальним контрактом та законодавством України.

Стаття 20. Інформаційно-методичне забезпечення застосування соціального замовлення

Керуючись принципами гласності, відкритості, широкої опори на громадські ресурси, організатори соціального замовлення забезпечують активне висвітлення засобами масової інформації його здійснення на усіх етапах життєвого циклу, включаючи виявлення пріоритетних соціальних проблем, розробку та затвердження програм соціального замовлення, організацію конкурсів, хід робіт з реалізації соціальних проектів, оцінку якості виконаних робіт і наданих послуг. Регулярно хід робіт по реалізації соціальних замовлень розглядається органами Верховної Ради, Кабінетом Міністрів України, місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування.

З метою поширення позитивного досвіду застосування механізму соціального замовлення і для удосконалення технології його практичного використання органи державної влади та органи місцевого самоврядування, некомерційні та інші організації проводять науково-практичні конференції, семінари, видають нормативно-методичну та довідкову літературу з питань соціального замовлення.

Стаття 21. Введення у дію цього Закону

1. Цей Закон набуває чинності з дня його опублікування.

2. Рекомендувати Президентові України і доручити Кабінету Міністрів України привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом.

3. Кабінету Міністрів України: у тримісячний термін розробити і затвердити:

- Положення про проведення конкурсу соціальних проектів на соціальне замовлення;

- Типове положення про місцеве соціальне замовлення;

- типові форми документів для різних рівнів соціального замовлення, передбачених статтею 14 цього Закону;

- у шестимісячний термін з моменту набрання чинності цим Законом організувати конкурсне розміщення короткострокових проектів, які реалізуються із застосуванням соціального замовлення, з подальшою оцінкою і аналізом результатів виконання цих соціальних замовлень.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
до проекту Закону України
“ПРО СОЦІАЛЬНЕ ЗАМОВЛЕННЯ”

Соціально-економічна ситуація в Україні потребує пошуку нових дієздатних механізмів реалізації соціальної політики.

Виходячи з вимог підвищення соціальної ефективності діяльності органів публічної влади і удосконалення соціальної політики, а також спираючись на певний досвід використання механізму соціального замовлення та його модифікацій у ряді міст та регіонів України, вважаємо за доцільне доповнити форми і методи залучення інститутів громадянського суспільства до участі у вирішенні спільно із органами влади пріоритетних проблем населення таким ефективним механізмом як соціальне замовлення, широке застосування якого на цей час стримується внаслідок недостатності правової бази, що потребує прийняття **спеціального закону про соціальне замовлення**.

Метою даного Закону є створення правових, організаційних та фінансових та умов для впровадження соціального замовлення у практику взаємодії органів державної влади і органів місцевого самоврядування з громадськими та благодійними організаціями, творчими спілками, організаціями роботодавців, органами самоорганізації населення для більш ефективного розв’язання соціальних проблем.

Проект Закону України “Про соціальне замовлення” поширює і конкретизує нормативно-правові засади соціального замовлення, створені Конституцією і Цивільним Кодексом України, Законами України “Про місцеве самоврядування в Україні”, “Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти” та іншими нормативно-правовими актами.

Прийняття цього Закону створить механізм формування і реалізації соціальних замовлень на рівні державної влади та місцевого самоврядування, включаючи загальнодержавний та регіональний рівні, рівень територіальних громад. Це дасть можливість комплексно врегулювати основні процедури застосування соціального замовлення на усіх стадіях його життєвого циклу.

У законопроекті викладені процедури, пов’язані з підготовкою та проведенням конкурсів соціальних програм, соціальних проектів та виконавців соціальних замовлень, які дозволяють створити найбільш досконалі цільові соціальні програми і соціальні проекти та виявити найбільш ефективних виконавців соціальних замовлень, залучити широкі верстви населення до участі у реалізації цих програм і проектів.

Законопроект регламентує зміст та порядок формування соціального контракту, права та обов'язки замовника і виконавця соціального замовлення, відповідальність сторін за невиконання та неналежне виконання умов соціального контракту.

Прийняття даного Закону не потребує залучення додаткових бюджетних коштів. Фінансування соціальних замовлень буде здійснюватися за рахунок витрат на соціальні потреби. В той же час впровадження механізму соціального замовлення буде сприяти більш цільовому та ефективному використанню бюджетних коштів, їх економії, зменшить навантаження на бюджет, дозволить залучити додаткові грошові, інші матеріальні і нематеріальні ресурси.

Для комплексного вирішення проблеми, що є предметом цього законопроекту, пропонується також внести певні зміни до Податкового кодексу України, передбачивши звільнення від оподаткування операцій виконавців соціального замовлення з продажу товарів, які використовуються для реалізації соціального контракту згідно із Законом України «Про соціальне замовлення», крім оподатковуваних акцизним збором, а також операції з виконання робіт та надання послуг згідно із цим Законом та соціальним контрактом. Також пропонується положення про підряд Цивільного Кодексу України доповнити новою главою «Відплатне надання послуг».

Впровадження Закону «Про соціальне замовлення» дозволить об'єднати зусилля держави, некомерційних організацій та комерційних структур у розв'язанні соціальних проблем українського суспільства, зробити більш відкритою і прозорою для громадян роботу органів державної влади та органів місцевого самоврядування і підвищити завдяки цьому довіру населення до влади.

ВИЗНАЧЕННЯ ОСНОВНИХ ТЕРМІНІВ

Благодійна діяльність – безкорислива діяльність благодійних організацій, що не передбачає отримання прибутку від цієї діяльності.

Благодійна організація – недержавна організація, головна мета діяльності якої – здійснення благодійної діяльності в інтересах суспільства або окремих категорій осіб згідно Закону України «Про благодійництво та благодійну діяльність».

Благодійники – фізичні та юридичні особи, які здійснюють благодійництво в інтересах набувачів благодійної допомоги.

Благодійні гранти – благодійні внески і пожертвування, що мають цільовий характер, надані фізичними та юридичними особами в грошовій і натуральній формі.

Благодійність – добровільна, безкорислива пожертва фізичних та юридичних осіб у наданні набувачам матеріальної, фінансової, організаційної та іншої благодійної допомоги.

Бюджет державний – кошторис доходів та видатків держави на певний період, найчастіше на рік, складений із зазначенням джерел надходження державних доходів і напрямів, каналів витрачання коштів. Складається Кабінетом Міністрів України і затверджується Верховною Радою України.

Бюджет місцевий – сукупність бюджетів адміністративно-територіальних одиниць, які цілком знаходяться у віданні місцевих органів влади та управління.

Бюджетне фінансування – надане в безповоротному порядку грошове забезпечення, виділення (асигнування) грошових коштів, бюджетних асигнувань з державного (місцевого) бюджету на витрати, пов'язані із здійсненням державних замовлень, виконанням державних програм, утриманням державних організацій для досягнення загальнодержавних цілей або для покриття витрат галузей, підприємств, організацій, що перебувають на повному або частковому державному грошовому забезпеченні.

Виконавець соціального замовлення* – некомерційна організація, яка перемогла у конкурсі і з якою укладено соціальний контракт на виконання соціального замовлення.

Господарська діяльність – будь-яка діяльність фізичної або юридичної особи, яка спрямована на отримання доходу у грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, за умови, що безпосередня участь такої особи в організації такої діяльності є регулярною, постійною та суттєвою.

Громадська організація – об'єднання громадян для задоволення та захисту своїх законних соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних, спортивних та інших спільних інтересів.

Додаткові ресурси соціального замовлення* – фінансові, матеріальні та інші ресурси, що направляються на здійснення соціального замовлення додатково до основних ресурсів, якими розпоряджається виконавець соціального замовлення. Обсяг додаткових ресурсів обумовлюється у соціальному контракті.

Життєвий цикл соціального замовлення* – період часу від постановки соціальної проблеми, формування та розміщення соціального замовлення до повної реалізації умов соціального контракту та оцінки результатів виконаних робіт, включаючи строк післяконтрактного моніторингу.

Замовник соціального замовлення* – орган виконавчої влади або орган місцевого самоврядування, уповноважений суб'єктом, відповідальним за вирішення соціальної проблеми, виступити у ролі замовника – сторони у соціальному контракті і виконувати покладені на нього функції у процесі здійснення соціального замовлення.

Мета соціального замовлення* – задоволення соціально значущих потреб та інтересів цільової соціальної групи шляхом вирішення соціальної проблеми (комплексу соціальних проблем).

Меценатство – добровільна безкорислива діяльність фізичних осіб у матеріальній, фінансовій та іншій підтримці набувачів благодійної допомоги.

Набувачі благодійної допомоги – фізичні та юридичні особи, які потребують благодійної допомоги та отримують її.

Некомерційні організації (НКО) – громадські та благодійні організації, які створені і діють на основі законів України «Про об'єднання громадян», «Про благодійництво та благодійні організації», «Про органи самоорганізації населення», які не мають на меті своєї діяльності одержання прибутку для його розподілу між засновниками та членами організації у вигляді їх доходів.

Неприбуткові організації – органи державної влади України, органи місцевого самоврядування та створені ними установи або організації, що утримуються за рахунок коштів відповідних бюджетів; благодійні фонди та благодійні організації, створені для проведення благодійної діяльності, громадські організації, створені з метою проведення економічної, оздоровчої, аматорської спортивної, культурної, освітньої та наукової діяльності; творчі спілки, політичні партії; пенсійні фонди, кредитні спілки; спілки, асоціації та інші об'єднання юридичних осіб, житлово-будівельні кооперативи, що утримуються лише за рахунок внесків засновників та не проводять господарської діяльності, за винятком пасивних доходів; релігійні організації та інші юридичні особи, діяльність яких не передбачає отримання прибутку.

Область соціальної сфери* – складова соціальної сфери суспільства, зокрема, територіальної громади, яка охоплює певні соціально значущі потреби, що реалізуються у відповідних галузях соціально-економічного та культурного розвитку.

Органи самоорганізації населення – представницькі органи, що створюються жителями, які на законних підставах проживають на території села, селища, міста або їх частин, для вирішення питань місцевого значення і виконання завдань, передбачених Законом України «Про органи самоорганізації населення».

Основні ресурси соціального замовлення* – фінансові, матеріальні та інші ресурси, якими від імені суб'єкта, відповідального за вирішення соціальної проблеми, розпоряджається замовник соціального замовлення. За умовами соціального контракту обсяг основних ресурсів, як правило, є лише частиною усього обсягу ресурсів, що спрямовуються на реалізацію соціального замовлення.

Послуги – дія або діяльність когось на користь іншої особи. В комерції – трудова доцільна діяльність, результати якої відображаються у корисному ефекті, особливій споживній вартості. Особливістю послуги є збіг у часі та в просторі процесів виробництва, реалізації та споживання її споживної вартості.

Позабюджетні фонди – сукупність фінансових коштів, що перебувають у розпорядженні центральних або регіональних (місцевих) органів влади, які мають цільове призначення і формуються органами влади для забезпечення надзвичайно важливих для суспільства видатків самостійними джерелами доходів. Мають, як правило, строго цільове призначення, не включаються до державного та місцевих бюджетів та використовуються за певним цільовим призначенням, наприклад, державний пенсійний фонд, фонд зайнятості, державний страховий фонд, фонд розвитку території, фонд природоохоронних заходів, фонд соціальної підтримки незаможних верств населення тощо.

Предмет соціального замовлення* – соціальна проблема (комплекс соціальних проблем), яка відображає незадоволені або задоволені неповною мірою соціальні потреби та інтереси певної цільової соціальної групи.

Соціальна проблема* – не задоволені соціальні потреби та інтереси членів територіальної громади, сформульовані в узагальненому вигляді як соціальне завдання для вирішення.

Соціальні послуги – комплекс правових, економічних, психологічних, освітніх, медичних, реабілітаційних та інших заходів, спрямованих на окремі соціальні групи чи індивідів, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги, з метою поліпшення або відтворення їх життєдіяльності, соціальної адаптації та повернення до повноцінного життя.

Соціальні потреби* – сукупність потреб і інтересів громадян, об'єднаних за територіальною, віковою, соціальною або іншими ознаками.

Соціальне замовлення* – це комплекс заходів організаційно-правового характеру з вирішення пріоритетних соціальних проблем силами

некомерційних організацій у співпраці з органами влади шляхом розробки і реалізації соціальних проектів за рахунок бюджетних та інших коштів через укладення соціальних контрактів на конкурсній основі.

Суб'єкти соціального замовлення* – юридичні та фізичні особи, які беруть безпосередню участь у здійсненні технологічних процедур соціального замовлення на усіх стадіях його життєвого циклу.

Стадії життєвого циклу соціального замовлення* – послідовно здійснювані комплекси організаційно-управлінських процедур, які забезпечують необхідні умови для формування, розміщення та реалізації соціального замовлення.

Суб'єкти, відповідальні за вирішення соціальної проблеми* – органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, наділені державою або територіальною громадою необхідною компетенцією, які володіють повним або частковим обсягом ресурсів для вирішення соціальної проблеми (комплексу соціальних проблем).

Співвиконавець соціального замовлення* – юридична або фізична особа, яка залучається виконавцем на договірних засадах для виконання певних робіт щодо здійснення соціального замовлення.

Спонсор соціального замовлення* – юридична або фізична особа, яка бере участь на благодійних засадах у здійсненні соціального замовлення, надаючи для цього додаткові ресурси на основі договору з виконавцем соціального замовлення або на бездоговірній основі.

Соціальний контракт* – договір, що укладається замовником від імені суб'єкта, відповідального за вирішення соціальної проблеми, з виконавцем соціального замовлення, в якому визначаються економічні та правові зобов'язання сторін і регулюються взаємовідносини замовника і виконавця.

Стан цільової соціальної групи* – узагальнена оцінка соціальних характеристик представників соціальної групи за такими основними показниками, як соціальний статус, матеріальна забезпеченість, стан здоров'я, умови життя, духовні потреби та ін.

Соціальна технологія* – сукупність форм, методів і процедур практичного здійснення заходів, спрямованих на вирішення соціальної проблеми (комплексу соціальних проблем).

Соціальна сфера* – складова частина життя суспільства (поряд з економічною, політичною, духовною), безпосередньо пов'язана із задоволенням матеріальних і духовних потреб людей, якістю їхнього життя, умовами праці, побуту і дозвілля, з реалізацією інтересів різних соціальних груп, етнонаціональних спільнот.

Соціальна політика* – цілеспрямована діяльність держави та її інститутів по вдосконаленню і розвитку соціальної сфери, його соціальної структури, з регулювання положення, відносин і взаємодії соціальних груп, задоволенню їх потреб, погодження їх інтересів з інтересами суспільства.

Соціальна політика охоплює усі сфери життєдіяльності людей – виробничу, соціальну, політичну, духовну і регулює відносини між суспільством, колективом і особистістю в кожній з цих сфер і в зонах їхньої взаємодії.

Соціальний захист* – комплексна система організаційно-правових, економічних та інших заходів, спрямованих на забезпечення необхідної якості життя кожного члена суспільства в конкретних соціально-економічних умовах. Включає соціальне забезпечення, соціальне страхування, соціальну допомогу, соціальну підтримку і правовий захист.

Соціальна допомога* – матеріальна і натуральна допомога, допомога у вигляді соціально-побутових, медико-соціальних та інших видів соціальних послуг, соціального догляду.

Соціальна підтримка* – заходи соціально-психологічної та духовної підтримки, сприяння громадської активності та активному довголіттю громадян.

Спонсорство – добровільна безприбуткова участь фізичних та юридичних осіб у матеріальній підтримці благодійної діяльності з метою популяризації виключно свого імені (назви), торгової марки.

Субсидія – допомога в грошовій або натуральній формі, що надається державою за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів, а також спеціальних фондів юридичним та фізичним особам, місцевим органам влади, іншим державам. Розрізняють прямі субсидії, спрямовані на розвиток необхідних галузей економіки, і непрямі субсидії, що представляють собою систему пільгових податкових ставок, політику прискореної амортизації і т.д.

Самооподаткування – форма залучення на добровільній основі за рішенням зборів громадян за місцем проживання коштів населення відповідної території для фінансування разових цільових заходів соціально-побутового характеру.

Субвенція – грошова допомога, що виділяється центральними органами на цільове фінансування певного заходу, об'єкта; представляє собою цільову пряму субсидію. У разі порушення цільового використання підлягає поверненню її органам, які надали цю субвенцію.

Учасники конкурсу на соціальне замовлення* – некомерційні організації, що бажають вирішити соціальну проблему і у статутах яких передбачено право здійснювати роботи подібного роду в якості основної діяльності (а також є відповідна ліцензія для випадків, де це передбачено).

Цільова соціальна група* – сукупність людей, об'єднаних змістом і характером спільної діяльності, місцем проживання або перебування, соціальним статусом, національністю, статтю, віком, освітою і т.д.

Цільова соціальна програма* – комплекс взаємопов'язаних за цілями, ресурсами, виконавцями і строками виконання соціальних проектів та заходів, які забезпечують вирішення соціальних проблем певної території.

Цільове фінансування – виділення фінансових коштів цільовим призначенням для використання як засіб досягнення певної мети, вирішення соціально-економічної проблеми, створення певного об'єкта.

Якість життя – ступінь розвитку і задоволення потреб та інтересів людей. У оціночній формі виражається як висока, середня і низька. Охоплює фактично усі сторони людського існування, включаючи зміст, форми і результати трудової діяльності, рівень добробуту, реалізацію свободи особистості, демографічні, етнографічні та екологічні умови, стан охорони здоров'я, доступ громадян до участі в суспільно-політичному житті, стан освіти, умови відпочинку, використання вільного часу; благополуччя родини, можливість виховання потомства та ін.

****Авторське визначення понять***

КОРОТКА ІНФОРМАЦІЯ

ПРО ОДЕСЬКИЙ СУСПІЛЬНИЙ ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Одеський суспільний інститут соціальних технологій (далі – **Інститут**) був створений у **1999 році** як регіональна громадська неприбуткова організація на базі досвіду діяльності Лабораторії нових соціальних технологій Одеського міського Центру соціальної допомоги, Одеської Асоціації Милосердя і Центру соціально-культурного розвитку м. Одеси. Інститут об'єднує представників науки, культури, медицини, освіти, державного управління, самоорганізації населення.

Інститут є аналітичним центром і бачить **свою місію** у тому, щоб науково обґрунтовано представляти і захищати інтереси громадян у взаємовідносинах з державними, комерційними і некомерційними структурами. При цьому Інститут не обмежується дослідженням тих або інших соціальних проблем, а виявляє їх причини, розробляє рішення та впроваджує ці розробки у життя.

За часи своєї діяльності **Інститут брав участь і безпосередньо реалізував близько 100 проектів**, спрямованих на захист прав громадян, професійне зростання та розвиток трудових колективів, підтримку соціально уразливих груп населення, реалізацію соціальної відповідальності бізнесу, розвиток самоорганізації населення, міжсекторного партнерства, поліпшення діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування, соціально-економічний розвиток громад та ін.

Серед найбільш значущих розробок Інституту, які **вже впроваджені** або знаходяться на стадії впровадження, можна назвати:

- **механізм соціального замовлення**, який діє в м. Одесі і вже більш ніж в двадцяти містах України та дозволяє органам влади залучати на конкурсній основі некомерційні організації для вирішення пріоритетних проблем населених пунктів за рахунок бюджетних та небюджетних коштів. За безпосередньою участю фахівців Інституту у місті організовано вісім щорічних конкурсів соціальних проектів, завдяки чому було реалізовано більше 130 соціальних проектів і додатково залучено у соціальну сферу більше 8 млн. грн.;

- **методика соціальної діагностики**, яка дає можливість за допомогою використання статистичних, соціологічних та експертних методів виявляти

найбільш гострі соціальні проблеми будь-якої соціальної групи та територіальної громади у цілому і визначати оптимальні шляхи їхнього розв'язання;

- **система сприяння активному довголіттю** людей похилого віку, яка дозволяє їм наповнювати осінь життя новим змістом, довше зберігати свою працездатність, здоров'я, відчувати свою потребу для близьких і суспільства, долати тугу і самоту;

- **система стимулювання** участі комерційних і некомерційних структур у реалізації завдань соціальної політики, виконанні місцевих соціальних програм, що передбачає, зокрема, механізми реалізації соціальної відповідальності бізнесу;

- за самою активною участю Інституту розроблено концепцію і проект **Статуту територіальної громади** міста Одеси, організовано його широке громадське обговорення і здійснюється методична підтримка на стадії прийняття міською радою;

- разом із міською громадською організацією «**Лицем до лиця**» та органами самоорганізації міста Інститутом розроблено проект **Програми сприяння розвитку самоорганізації населення в місті Одесі на 2008-2011 роки**, яка у 2007 році була ухвалена Одеською міською радою і є чинною зараз;

- за підтримки Міжнародного фонду «Відродження» та Фонду Східна Європа уперше в Україні реалізовано соціальний проект «**Сприяння реалізації житлових прав мешканців гуртожитків**», в результаті чого мешканці чотирьох гуртожитків міста Одеси отримали істотну підтримку у приватизації житла та вирішенні інших проблем життєустрою завдяки створенню в кожному будинкових комітетів;

- за активною участю фахівців Інституту видається десятитисячним тиражем регіональна газета «**Сусідський вісник**», присвячена актуальним питанням самоорганізації, задоволення соціальних, культурних, побутових та інших потреб жителів за місцем проживання, участі населення у вирішенні питань місцевого значення;

- Інститутом зроблено істотний творчий внесок у розробку, удосконалення і розвиток наукової, законодавчої, нормативної та організаційно-методичної бази самоорганізації населення, міжсекторної співпраці та засад демократичного врядування в Україні; за участю Інституту видано близько двох десятків аналітичних та нормативно-методичних **збірників**;

- фахівці Інституту безпосередньо взяли участь у підготовці і проведенні більше сотні **конференцій, семінарів, тренінгів, громадських обговорень** з актуальних питань становлення в Україні громадянського суспільства, покращення організації публічної влади, розвитку соціального капіталу.

Результати проведених Інститутом досліджень та виконані розробки широко використовуються у навчальних курсах, курсах підвищення

кваліфікації Одеського регіонального інституту державного управління НАДУ при Президентіві України, семінарах-тренінгах за участю керівників та службовців органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, лідерів громадських організацій, органів самоорганізації населення.

Інститут разом із своїм найближчим партнером – Одеською міською громадською організацією „Лицем до лица” виступив засновником та соорганізатором діяльності **Всеукраїнської Асоціації сприяння самоорганізації населення**. За безпосередньою участю Інституту в Одесі було організовано чотири всеукраїнські науково-практичні конференції та чотири міські конференції з питань самоорганізації, здійснюється регулярне видання нормативно-методичних матеріалів.

Інститут тісно **співпрацює** з Одеським регіональним інститутом державного управління НАДУ при Президентіві України, Одеською міською радою, Одеською обласною і районними державними адміністраціями в Одеській області, а також з Українським незалежним центром політичних досліджень, Лабораторією законодавчих ініціатив та іншими державними і недержавними структурами в Україні. Інститут підтримує також тісні ділові стосунки із своїми партнерами в Росії, Польщі, Великобританії, США.

Керівництво Інституту:

КРУПНИК Андрій Семенович
директор Інституту, доцент
Одеського регіонального інституту
державного управління НАДУ
при Президентіві України,
кандидат політичних наук

БРУДНИЙ Володимир Ісаакович
заступник директора Інституту
з наукової роботи, науковий
консультант Всеукраїнської асоціації
самоорганізації населення,
доктор філософії

Координати Інституту:

65023 Україна, м. Одеса, Соборна площа, 10/11.
Тел./факс: (+38-048)-726-65-25; (+38-048)-732-30-10;
моб.: +38-066-754-06-12; +38-067-488-88-40.
kroupnik@tm.odessa.ua; ask@soborka.net
<http://www.samoorg.com.ua>